

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Katedra světové ekonomiky

Korupce v EU po východním rozšíření

diplomová práce

Autorka: Bc. Barbora Bendlová

Vedoucí práce: Mgr. Jarolím Antal, Ph. D.

Praha, 2019

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Korupce v EU po východním rozšíření“
vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne

.....

podpis studenta

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá problematikou korupce ve členských státech Evropské unie po východním rozšíření. Cílem práce je zhodnotit vývoj korupce zejména z pohledu před a po východním rozšíření v roce 2004. K dosažení cíle jsou využívána data Indexu vnímání korupce (CPI) od Transparency International a pro větší objektivnost i data o Globálních ukazatelích kvality vládnutí (WGI), konkrétně ukazatele kontroly korupce, od Světové banky. První až třetí kapitola představuje teoretický základ obsahující definice korupce, její typologii, příčiny a důsledky, nástroje protikorupční politiky, mezinárodní a evropské instituce zabývající se korupcí a možnosti měření korupce. Čtvrtá kapitola se zabývá analýzou výše zmíněných ukazatelů v původních členských státech EU a v nových členských státech EU. Pátá kapitola práce poukazuje na společné problémy v oblasti korupce nových členských států EU a vymezuje čtyři státy, jež dlouhodobě vyčnívají (pozitivně či negativně) v hodnocení ukazatelů CPI a WGI, a představuje implementaci protikorupčních opatření těchto států.

Klíčová slova

Korupce, východní rozšíření Evropské unie, Index vnímání korupce, Globální ukazatele kvality vládnutí, ukazatel kontroly korupce.

Abstract

This diploma thesis deals with the issue of corruption in the member states of the European Union after the Eastern enlargement. The aim of the thesis is to evaluate the development of corruption especially from the point of view before and after the Eastern enlargement in 2004. In order to achieve this goal, the thesis uses Transparency International's Corruption Perceptions Index (CPI) and World Bank's Worldwide Governance Indicators (WGI), specifically the Control of Corruption indicator to reach greater objectivity. First three chapters present a theoretical basis containing definitions of corruption, its typology, causes and consequences, instruments of anti-corruption policy, how international and European institutions deals with corruption and possibilities of measuring corruption. The fourth chapter deals with the analysis of the above indicators in the original EU member states and in the new EU member states. The fifth chapter focuses on common problems related to corruption of the new member states. Simultaneously this chapter defines the four states which have stood out in the evaluation of CPI and WGI on a long-term basis (both positively and negatively) and represents the implementation of anti-corruption measures of these states.

Key words

Corruption, Eastern enlargement of the European Union, Corruption Perceptions Index, Worldwide Governance Indicators, Control of Corruption Indicator.

Obsah

Úvod.....	1
1. Pojem korupce	3
1.1. Definice korupce	3
1.2. Typologie korupce	6
1.3. Podoby korupce.....	8
1.4. Stádia korupce	9
1.5. Subjekty korupce.....	12
1.6. Příčiny korupce	12
1.7. Důsledky korupce.....	17
1.7.1. Ekonomické důsledky	17
1.7.2. Celospolečenské důsledky	21
2. Prevence korupce.....	24
2.1. Protikorupční politika v rámci EU	24
2.1.1. Protikorupční legislativa EU.....	24
2.1.2. Instituce EU zaměřující se na korupci	26
2.2. Boj proti korupci na mezinárodní úrovni	28
2.2.1. OECD.....	28
2.2.2. Rada Evropy	29
2.2.3. OSN	30
2.2.4. Další subjekty zabývající se korupcí	31
3. Měření korupce.....	35
3.1. Index vnímání korupce.....	35
3.2. Index plátců úplatků	37
3.3. Globální barometr korupce	39
3.4. Globální ukazatele kvality vládnutí	40

4. Vývoj korupce v EU	42
4.1. Vývoj korupce ve členských státech EU	42
4.1.1. Vývoj CPI v letech 1995-2018.....	42
4.1.2. Vývoj WGI v letech 1996-2018	46
4.2. Vývoj korupce v nových členských státech EU	50
4.2.1. CPI v letech 1995-2003.....	51
4.2.2. WGI v letech 1996-2003	55
4.2.3. CPI v letech 2004-2011	58
4.2.4. WGI v letech 2004-2011	63
4.2.5. CPI v letech 2012-2018.....	66
4.2.6. WGI v období 2012-2018	70
5. Porovnání stavu korupce v nových členských státech.....	73
5.1. Stav korupce v nových členských státech před východním rozšíření	73
5.2. Stav korupce v nových členských státech po východním rozšíření	77
5.2.1. Estonsko	77
5.2.2. Rumunsko.....	81
5.2.3. Maďarsko	85
5.2.4. Malta.....	89
Závěr.....	94
Zdroje	98

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Tabulka 1: Nejlépe hodnocené státy podle CPI indexu 2018	36
Tabulka 2: Nejhorše hodnocené státy podle CPI indexu 2018.....	37
Tabulka 3: Nejlépe hodnocené státy podle BPI indexu 2011	38
Tabulka 4: Nejhorše hodnocené státy podle BPI indexu 2011	38
Tabulka 5: Nejlépe hodnocené státy podle ukazatele kontroly korupce WGI 2018	41
Tabulka 6: Nejhorše hodnocené státy podle ukazatele kontroly korupce WGI 2018.....	41

Tabulka 7: Vývoj CPI v členských státech EU.....	43
Tabulka 8: Vývoj průměru CPI členských států EU.....	45
Tabulka 9: Vývoj WGI v členských státech EU	47
Tabulka 10: Vývoj průměru WGI členských států EU	49
Tabulka 11: Vývoj CPI v období 1995-2003.....	51
Tabulka 12: Rozdíl CPI roků 1995 a 2003	52
Tabulka 13: Změny CPI v období 1995-2003	53
Tabulka 14: Změna průměru CPI v období 1995-2003.....	54
Tabulka 15: Vývoj WGI v období 1996-2003.....	55
Tabulka 16: Změny WGI v období 1996-2003	56
Tabulka 17: Změna průměru WGI v období 1996-2003	57
Tabulka 18: Vývoj CPI v období 2004-2011.....	59
Tabulka 19: Rozdíl CPI roků 2004 a 2011	60
Tabulka 20: Změny CPI v období 2004-2011	61
Tabulka 21: Změna průměru CPI v období 2004-2011	62
Tabulka 22: Vývoj WGI v období 2004-2011.....	63
Tabulka 23: Změny WGI v období 2004-2011	64
Tabulka 24: Změna průměru WGI v období 2004-2011	65
Tabulka 25: Vývoj CPI v období 2012-2018.....	66
Tabulka 26: Rozdíl CPI roků 2012 a 2018	67
Tabulka 27: Změny CPI v období 2012-2018	68
Tabulka 28: Změna průměru CPI v období 2012-2018.....	69
Tabulka 29: Vývoj WGI v období 2012-2018.....	70
Tabulka 30: Změny WGI v období 2012-2018	71
Tabulka 31: Změna průměru WGI v období 2012-2018	72
Tabulka 32: Vývoj CPI a WGI u Estonska.....	77
Tabulka 33: Vývoj CPI a WGI u Rumunska	81
Tabulka 34: Vývoj CPI a WGI u Maďarska	85
Tabulka 35: Vývoj CPI a WGI u Malty.....	89
Graf 1: Průměr CPI členských států EU v období 1995-2011.....	45
Graf 2: Průměr CPI členských států EU v období 2012-2018.....	46
Graf 3: Průměr WGI členských států EU v období 1996-2018.....	50

Seznam použitých zkratek

AFIS – Anti-Fraud Information System (Informační systém pro boj proti podvodům)

BPI – Bribe Payers Index (Index plátců úplatků)

CPI – Corruption Perceptions Index (Index vnímání korupce)

CVM – Cooperation and Verification Mechanism (Mechanismus pro spolupráci a ověřování)

ČR – Česká republika

EACN – The European Contact-point Network against Corruption (Evropská síť kontaktních bodů proti korupci)

EPAC – The European Partners against Corruption (Evropští partneři proti korupci)

EPPO – European Public Prosecutor's Office (Úřad evropského veřejného žalobce)

ES – Evropské společenství

EU – Evropská unie

GCB – Global Corruption Barometer (Globální barometr korupce)

GRECO – Group of States against Corruption (Skupina států proti korupci)

IACA – The International Anti-Corruption Academy (Mezinárodní protikorupční akademie)

IRM – Independent Reporting Mechanism (Nezávislý hodnotící mechanismus)

OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)

OGP – Open Government Partnership (Partnerství pro otevřené vládnutí)

OLAF – Office de Lutte Anti-Fraude (Evropský úřad pro boj proti podvodům)

OSN – Organizace spojených národů

TI – Transparency International

UCLAF – Unité de Coordination de la Lutte Anti-Fraude (předchůdce OLAFu)

UNODC – The United Nations Office on Drugs and Crime (Úřad OSN pro drogy a kriminalitu)

WGI – The Worldwide Governance Indicators (Globální ukazatele kvality vládnutí)

Úvod

Korupce je všudypřítomným fenoménem vyskytujícím se, ať už v menší či větší míře, v členských státech Evropské unie i mimo ni. Na úvod diplomové práce je třeba podotknout, že pojem korupce je velmi širokou tematikou, která zahrnuje jak braní úplatků, střet zájmů, tak i nejproblematictější typ korupce jako je převzetí státu (tzv. state capture). Jednotlivé statistiky týkající se korupce jsou do jisté míry značně subjektivní, už vzhledem k tomu, že korupce často nemusí být řádně odhalena, tudíž se v datech neobjeví. Tato subjektivita se týká taktéž ukazatele Corruption Perceptions Index (dále jen CPI), který každoročně vydává Transparency International, a který je v hojné míře používán k analýze v této diplomové práci. Pro větší objektivnost jsou hodnoty CPI indexu porovnány s ukazatelem kontroly korupce projektu Worldwide Governance Indicators (dále jen WGI), který naopak vydává Světová banka.

Cílem práce je analyzovat korupci v členských státech Evropské unie zejména z pohledu vývoje před a po východním rozšíření v roce 2004. První část diplomové práce obsahuje deskripci základních pojmů a informací týkajících se korupce, typologii korupce, subjektů figurujících v korupci, její příčiny a důsledky. V práci jsou představeny nástroje protikorupční politiky v rámci EU, charakterizovány činnosti mezinárodních a evropských institucí zabývajících se korupcí a v neposlední řadě možnosti měření korupce, a to Indexu vnímání korupce, Indexu plátců úplatků, Globálního barometru korupce a ukazatele kontroly korupce v rámci WGI. Druhá část diplomové práce je zaměřena na analýzu vývoje korupce ve členských státech EU, zejména na zhodnocení vývoje korupce v nových členských státech EU. Toto zhodnocení je založeno na základě výsledků indexů CPI a WGI, jejichž hodnoty jsou zasazeny do delších časových řad.

V rámci diplomové práce je stanovena první výzkumná otázka „**Zvýšila se celková korupce v EU vlivem východního rozšíření?**“ a druhá výzkumná otázka „**Došlo ke snížení korupce po východním rozšíření v nových členských státech v důsledku vstupu do EU?**“.

Výběr těchto výzkumných otázek vychází z následujícího přesvědčení. Převládá tvrzení, že korupce v nových členských státech, zejména těch postkomunistických, představuje větší problém než u původních členských států EU. Vzhledem k těmto skutečnostem by mělo být možné dokázat zvýšení úrovně korupce, tedy i snížení průměrného indexu CPI a WGI, za všechny členské státy EU v období východního rozšíření v roce 2004.

Za účelem zjištění odpovědi na první výzkumnou otázku je vytvořen rozsáhlý datový soubor všech členských států EU s údaji o výše zmíněných indexech od jejich první publikace, až po nejaktuálnější hodnoty z roku 2018 a propočítán průměr indexů CPI a WGI členských států v postupném pořadí jejich přistupování do EU. Pro zjištění odpovědi na druhou výzkumnou otázku jsou výsledky indexů CPI a WGI nových členských států EU rozděleny do tří časových řad, a to před východním rozšířením v období 1995-2003, v období prvního východního rozšíření a druhého východního rozšíření, tedy období 2004-2011, a období po východním rozšíření do současnosti, tedy roky 2012-2018. Ve výše zmíněných obdobích jsou u jednotlivých nových členských států propočítány meziroční změny indexů CPI a WGI a vypočítán průměrný růst či pokles obou ukazatelů za sledované období.

Poté se práce zaměřuje na vývoj korupce v nových členských státech před rokem 2004 a stanovuje společné jmenovatele korupčních problémů těchto států. V neposlední řadě je proveden výběr čtyř zemí z nových členských států, které dlouhodobě vyčnívají svým růstem či poklesem CPI a WGI mezi ostatními novými členskými státy a popsán vývoj korupce po vstupu do EU se zaměřením na protikorupční opatření, které tyto státy implementovaly. K těmto účelům jsou využívány zprávy Evropského úřadu pro boj proti podvodům, evaluace států skupiny GRECO či zprávy Anti-Corruption Report od Evropské komise.

1. Pojem korupce

Tato kapitola představuje termín korupce jako takové. Porovnává jednotlivé charakteristiky pojmu korupce od různých autorů. V první kapitole diplomové práce lze nalézt teoretický základ ohledně korupce, její typologii, podoby, stádia, subjekty, které v korupci figurují, její příčiny a důsledky. Tyto informace jsou nezbytné k ucelení celkového obrazu o problematice korupce, korupčním prostředí, ve kterém korupce vzniká či do jakých oblastí může zasahovat a co může vše ovlivnit.

1.1. Definice korupce

K přesnějšímu pochopení pojmu korupce nám poslouží historický původ tohoto slova. Termín „*korupce*“ má počátky v latinském jazyce. Základ tohoto pojmu tvoří slovo „*rumpere*“, což znamená zlomit, rozlomit či přetřhnout. Další složkou termínu je latinský výraz „*corruptus*“, jenž je svým významem spojován s následkem určitého nekalého jednání a jeho překlad má vícero rovin, ať už znečištěný, zkažený, zvrácený či zvrhlý (Chmelík & Tomica, 2011, s. 15).

Jedna z nejrozšířenějších definic spočívá v popisu korupce jako chování, které se odchyluje od formálních povinností veřejné role pro soukromé účely či zájmy v podobě finančních či statusových zisků subjektu, ať už ve formě osobních, rodinných nebo skupinových výhod; nebo jako chování, jež porušuje pravidla proti výkonu určitého typu soukromého vlivu. Korupce zahrnuje takové chování, jako je úplatkářství (představující použití odměny za účelem zvrácení úsudku důvěryhodné osoby), nepotismus (spočívající ve zvýhodnění příbuzenské osoby bez ohledu na kvalifikaci či zásluhy) a v neposlední řadě zneužívání, jež je založené na nezákonném přidělování veřejných prostředků pro soukromé účely (Nye, 1967, s. 419).

Podle Chmelíka a Tomici (2011, s. 15) lze korupcí označit jednání, při kterém se na určitý subjekt působí různými prostředky s cílem přimět osobu, aby jednala buď proti dobrým mravům nebo proti svým úředním či morálním povinnostem. Vedle použití násilných prostředků, typicky vydírání či útisk a podobné činnosti, se v rámci korupce setkáváme s prostředky v podobě hmotných výhod a čím dál častěji v podobě výhod mocenských. Definice samotného pojmu korupce je velmi problematičtější, neboť zahrnuje široké spektrum činností. Nicméně autoři uvádějí, že korupcí je „*jakékoliv morálně neospravedlnitelné dosahování, přijímání nebo nekorektním způsobem nabízené získání*

hmotných, duševních nebo jiných nehmotných výhod či zisků“ (Chmelík & Tomica, 2011, s. 15), nehledě na to, kdo daný zisk přijímá či nabízí.

Martin Hamšík definuje korupci jako činnost zneužití postavení určitého subjektu, jež je spojen s porušením principu nestrannosti při rozhodování. Nutno podotknout, že tento proces je zároveň motivován snahou dosažení zisku. Dodává, že korupce vzniká ruku v ruce s chybou v rozhodovacím a řídicím procesu. Indikátorem kvality nastavení příslušných institucí a celého institucionálního systému je pak způsob a schopnost institucí korupci úspěšně potlačovat a omezovat její prohlubování. Typickým znakem korupce je v první řadě ohrožování životaschopnosti demokratických institucí a tržní ekonomiky daného státu, dále ohrožování bezpečnosti státu, ať už vnitřní či vnější (Hamšík, 2006, s. 85).

Existuje také několik pohledů na problematiku korupce. Jedná se o pohled etický, který odsuzuje veškeré korupční jednání a definuje korupci jako nežádoucí společenský jev. Dalším pohledem je pohled politický, společenský či sociální. V tomto případě se všechny tři zmíněné pohledy prolínají, neboť korupce může přispět k transformaci demokratických parlamentních, společenských a sociálních forem na formy totalitní. V rámci procesu korupce může dojít k narušení principu volné soutěže svobodných občanů a narušení deklarovaných sociálních práv. Dále se jedná o pohled ekonomický, jenž představuje počátek i vyústění korupčního aktu. Korupce ohrožuje volné tržní vztahy i vnitrostátní a mezinárodní ekonomiku, jenž jsou brány jako hlavní stavební kameny společenské prosperity. Korupce může být posuzována samozřejmě i z pohledu kriminologického a trestněprávního, v tomto aspektu je obzvláště nebezpečné spojení korupce s organizovaným zločinem, které mohou mít obrovské a dlouhodobé systémové následky (Roudný & Zilvar, 2001, s. 9).

Transparency International (2014) definuje korupci poměrně široce, podle ní korupce představuje „*zneužití svěřených pravomocí za účelem získání nezaslouženého osobního (soukromého) prospěchu*“. TI dále podotýká, že český trestní zákoník definuje pouze úzce stanovené trestné činy, které jsou podmnožinou korupce, nicméně konkrétní termín korupce se ve zmíněném zákoníku nevyskytuje. V českém trestním zákoníku jsou zmíněné trestné činy jako přijetí úplatku, podplácení a nepřímé úplatkářství. Výčet korupčních trestních činů se týká nejen úředních osob, ale i kohokoliv, jenž obstarává věci obecného zájmu (Transparency International, 2014).

Definice korupce jako zneužití veřejné funkce pro soukromý zisk je jedním z nejrozšířenějších a obecně uznávaných shrnutí tohoto jevu. Z této definice vyplývá jasná a pevná dichotomie mezi veřejnou (neosobní) a soukromou (osobní) sférou a nutnost udržování oddělenosti těchto dvou struktur. Dříve definice obsahovala pouze příliš konkrétní výraz „zneužití veřejné funkce“, nicméně po sérii skandálů amerických firem ze soukromého sektoru¹ byla definice přehodnocena a ustálena na „zneužití důvěryhodné autority pro soukromý zisk“ (Harrison, 2007, s. 673-674).

Autoři Vondráček a Havrda poukazují na skutečnost, že společnost často vnímá podstatu korupce ve formě předávání úplatku ve finanční podobě. Pokud tedy nedojde k finanční transakci, tak se o korupci nejedná. Autoři ovšem upozorňují na fakt, že podstatou korupčního jednání je, že osoba, jež byla pověřena jednáním ve veřejném zájmu, jedná za účelem osobního zisku, a tedy pro definování korupce není důležité, o jakou formu zisku či výhody se jedná. Jedná se tedy o chování, kdy osoba, která by měla zastupovat veřejný zájem a prosazovat nejlepší řešení ve prospěch společnosti místo toho jedná ve prospěch svých osobních pohnutek. Korupční jednání je často velmi sofistikované a v mnoha případech i obtížně prokazatelné a odhalitelné (Vondráček & Havrda, 2013, s. 14). Co se týká korupce formou úplatků, autoři Shleifer a Vishny (1993) zmiňují příklad korupce, jež se může projevovat úplatkářstvím za poskytnutí povolení a licencí, za poskytnutí průchodu celními orgány nebo za zákaz vstupu konkurentů na trh. V takových případech veřejní činitelé účtují osobně zboží, které stát oficiálně vlastní (Shleifer & Vishny, 1993).

Korupci lze rozčlenit do mnoha typů, může nabývat nejrůznějších podob a forem, ale vždy se v procesu objevují minimálně dvě strany. Problémem korupce zpravidla bývá absence symetrie mezi upláceným a uplácějícím, jinými slovy při odhalení korupce často nedochází k potrestání obou osob (Vymětal, 2006, s. 13).

¹ Jednalo se například o firmy Enron a Worldcom.

1.2. Typologie korupce

Petr Vymětal zmiňuje vícero typů korupce z mnoha pohledů. Prvním způsobem, jak na korupci nahlížet, je z pohledu její velikosti či jejího rozsahu. Z tohoto hlediska dělí Vymětal korupci jednoduše na velkou a malou korupci.

Velká korupce (grand corruption, political corruption) se často týká politických špiček a nejvyšších představitelů veřejného a společenského života. Takový typ korupce je zpravidla méně častý. Problémem tohoto typu korupce bývá velmi dobrá utajenost daného úplatku a častá neprokazatelnost křivého jednání. Úplatky v tomto případě dosahují značné výše a benefity či prospěchy jednotlivých aktérů (tedy korumpujícího i korumpovaného) bývají taktéž významné. V rámci podob velké korupce se často jedná o zpronevěru veřejných zdrojů, nehospodárné užívání veřejných zdrojů či soukromý prospěch z privatizace, zneužívání moci při udělování veřejných zakázek, přidělování monopolních licencí, nepotismus, klientelismus či prodej pozic, zisk běžně nedostupných a důležitých informací, insider trading a tzv. zločiny bílých límečků (Vymětal, 2006, s. 14). Konkrétně výraz insider trading představuje nezákonné využívání neveřejných informací k obchodování s cennými papíry. Autoři ho dokonce popisují jako krádež informací (King, Roell, Kay & Wyplosz, 1988, s. 166). Tzv. zločiny bílých límečků je spíše obecnější vyjádření pro nezákonné použití neveřejných informací spojených se skandály v 80. letech, nicméně v některých případech jsou tyto dva výrazy zaměňovány (Reichman, 1993, s. 55).

Malá korupce (petty corruption, grassroot corruption, byrokratická korupce) je naopak korupcí, které se dopouštějí obyčejní úředníci či jiné níže postavené subjekty v rámci veřejné správy a státu. Aktéři v rámci malé korupce pracují s úplatky menší hodnoty, ale naopak množství účastníků tohoto typu korupce je podstatně vyšší. Tato korupce v běžném životě může být v mnoha zemích zcela akceptována a brána za nezbytnou součást kultury v daném státě. Za projevy tohoto typu korupce lze brát typicky podplácení úředníků, prosazování záměrně nepřehledné regulace právního rámce včetně využívání přílišné flexibility systému. V neposlední řadě se jedná také o špatnou organizaci či transparentnost veřejné správy, kde není jasný vztah nadřízenosti a podřízenosti, nebo zneužívání pravomocí, jež vyplývá z dozorové činnosti veřejné správy (Vymětal, 2006, s. 14).

Mezi tyto dva nejjednodušší druhy korupce v poslední době vstupuje také pojem **state capture**, který představuje ovládnutí legislativního procesu soukromými subjekty (captors, hunters) pomocí formování korupčních sítí, v takovém případě je korupce vytvářena ex ante. V této situaci dochází k přesunutí veřejné správy do soukromých rukou a jejím typickým znakem taktéž bývá blízká spolupráce, až symbióza politických elit s vlivnými ekonomickými strukturami. Do problematiky state capture lze také zařadit typický znak oboustranné existenční závislosti právě ve vztahu mezi politickými elitami a vlivnými subjekty. Mezi projevy state capture lze zahrnout kontrolu veřejných institucí pro soukromý prospěch či trestnou činnost, zneužívání legislativní moci, formování inkluzivních sítí, jež omezují politickou soutěž, netransparentní financování kampaní, a tím snižování věrohodnosti svobodných voleb. Podoba state capture může být také viditelná v rámci zneužívání auditu, vyšetřování a dozoru, korupce médií, korupce v soudních řízeních nebo užívání kompromitujících materiálů pro politické vydírání či nátlak (Vymětal, 2006, s. 16). Hellman, Jones a Kaufmann a spol. popisují state capture jako míru, v jaké firmy provádějí nezákonné a netransparentní soukromé platby veřejným činitelům za účelem ovlivnění tvorby zákonů, pravidel, nařízení či vyhlášek státních institucí (Hellman, Jones & Kaufmann; 2000; s. 7).

Mimo typologii z pohledu rozsahu se korupce může dělit také podle místa výskytu. Z tohoto hlediska můžeme rozdělit korupci na centralizovanou (ve vertikálních strukturách) a decentralizovanou (v horizontálních strukturách).

První zmíněný druh, tedy korupce **centralizovaná** existuje v organizacích se silnou hierarchickou strukturou a závislostí na nadřízených. Centralizovaná korupce je značně problematická za situace, kdy na vrcholu struktury stojí prokorupčně orientovaná osoba, která svým postavením nutí nižší stupně struktury ke korupčním aktivitám. Ti, kteří s korupčním jednáním nesouhlasí často dobrovolně či nedobrovolně odcházejí nebo přistupují na protikorupční praktiky. V tomto případě je často korupce doprovázena nedostatečnou a nefungující kontrolou a dochází k nevyhnutelné situaci, kdy korupce prorůstá celou strukturou napříč hierarchiemi (Vymětal, 2006, s. 16).

Druhým typem, jak je zmíněno výše, je **decentralizovaná** korupce, která vzniká směrem zdola nahoru a šíří se od nižších stupňů do vyšších struktur. Její šíření do vyšších hierarchií bývá obtížnější a často je založeno na utajovaných činnostech a vysokých nákladech. Tento druh korupce již není příliš častý, jak z důvodu obtížnosti a nutnosti

utajení, tak kvůli faktu, že každý může kontrolovat aktivity ostatních subjektů na stejné úrovni hierarchie (Vymětal, 2006, s. 16).

Dalším z pohledů na dělení korupce může být typologie korupce na legální a ilegální. **Ilegální korupce** přímo porušuje právní normy a často se vyskytuje v podobách jako je uplácení, vydírání či defraudace. Naopak v procesu **legální korupce** přímo nedochází k porušování zákonů. Jedná se o situaci, kdy je právní rámec natolik laxní a nedokonalý, že umožňuje subjektům několik možných výkladů právních norem, a s tím souvisejících právních klíčků. V extrémních případech právní rámec ani nemusí existovat, a tím pádem nabízí možnost se obvinění z korupce vyhnout úplně (Vymětal, 2006, s. 17).

Vymětal stanovuje ještě další možnost členění korupce z hlediska aktivity potenciálního příjemce úplatku. Tento příjemce může úplatek pasivně přijímat, v tomto případě subjekt není přímým iniciátorem korupčního aktu. Na druhé straně se může jednat o příjemce, který úplatky aktivně vymáhá, zatímco tento subjekt se přímo specializuje na korupční aktivity (Vymětal, 2006, s. 17).

Korupce je v drtivé většině spojována s aktivitou veřejného sektoru, nicméně korupčního aktu se účastní taktéž i soukromý sektor, který v tomto případě funguje jako korupční partner. Z toho vyplývá, že korupci lze dále dělit na korupci veřejnou a soukromou, podle prostoru, ve kterém se vyskytuje. Mimo jiné Vymětal zmiňuje ještě mnoho dalších typů korupce podle nejrůznějších kritérií, jedná se o korupci přímou a zprostředkovanou, vnitřní a vnější korupci, korupci ex ante a ex post, korupci z donucení a korupci koluzní, korupci očekávanou a nahodilou, korupci vymýtitelnou či nevymýtitelnou a v poslední řadě také korupci peněžního či nepeněžního prospěchu (Vymětal, 2006, s. 18).

1.3. Podoby korupce

Korupce v reálném světě nabývá mnoha podob a forem od nejjednodušejí představitelnými úplatky až po složitější a propracovanější způsoby. Podle Transparency International (2000, str. xviii) mezi nejčastěji uznávané formy korupce patří:

- Zrada, nelegální zahraniční transakce, pašování;
- Kleptokracie, privatizace veřejných prostředků, krádež a rozkrádání;

- Zpronevěra a defraudace, padělání, „vycpávání účtů“ (z anglického padding of accounts), „urovnávání záležitostí“ (z anglického skimming) či zneužívání finančních prostředků;
- Zneužívání moci, zastrasování, mučení, nezasloužené milosti a odpuštění;
- Podvod, zkreslování, vydírání;
- Překrucování spravedlnosti, kriminální chování, falešné důkazy, nezákonné zadržení, rámování (z anglického frame-ups);
- Neplnění povinností, dezerce, parazitismus;
- Úplatkářství a štěpení, vydírání, poskytování nezákonných dávek, úplatky;
- Manipulace s volbami či s hlasováním, překreslování volebních obvodů (z anglického gerrymandering);
- Zneužívání důvěrných informací, falšování záznamů;
- Neoprávněný prodej veřejných úřadů, veřejného majetku a veřejných licencí;
- Manipulace s předpisy, manipulace s vládními nákupy a dodávkami, smlouvami a půjčkami;
- Daňové úniky, nadměrné profitování z činnosti;
- Zneužívání politického vlivu, zaujatost při zprostředkovatelství, střet zájmů;
- Přijímání nepřiměřených darů a poplatků, úplatků (z anglického speed money²) či požitku, služební cesta financovaná od cizích subjektů (z anglického junkets);
- Propojení s organizovaným zločinem, operace na černém trhu;
- Cronyismus, tzv. „bratříčkování“ (z anglického cronyism), kamufláž; (Petr Vymětal (2006) zmiňuje dále nepotismus³);
- Nelegální dohled, zneužití telekomunikací a pošty;
- Zneužívání úředních pečeti, tiskovin, bydliště a majetku.

1.4. Stádia korupce

Se stádií korupce úzce souvisí institucionalizace korupce. Mezi nejčastější formy institucionalizace korupce lze zařadit **klientelismus**, který Vymětal definuje jako způsob tvoření řetězců vzájemně provázaných článků, činností a postupů. V této fázi dochází k roztržštění činností a rolí na informátory, iniciátory, organizátory, důvěrníky,

² Tzn. úplatek pro úředníka za účelem rychlejšího jednání.

³ Tzn. zvýhodňování rodinných příslušníků při obsazování funkcí.

zprostředkující osoby až po zametače stop. Korupce v této situaci nabývá charakteru organizované činnosti. Institucionalizace korupce je výhodná nejen z hlediska bezpečnosti korupčních transakcí, ale i z hlediska zisku. Jednou z dalších forem institucionalizace korupce je **monopolizace**. V rámci monopolizace vznikají korupční kartely a monopoly v různých oblastech státní správy právě za účelem maximalizace zisku. Speciální formou institucionalizace korupce je **politická korupce**. V této formě korupční zisky neplynou jednotlivým subjektům v dané politické straně, ale přímo politickým stranám jako takovým. Pokročilou formou institucionalizace korupce pak bývá **etatizace korupce**, jež je typická spíše pro totalitní a autoritativní režimy. V tomto případě již korupce není pouze tolerovaná, ale i přímo organizovaná státem a politickými subjekty a stává se nedílnou součástí ekonomického a politického systému daného státu. Vyvrcholením etatizace korupce je tvorba nových úřadů, jejichž účelem je vymáhání úplatků a případný prodej takových úřadů. V této situaci již korupce prorostla státním aparátem natolik, že z něj vytvořila nástroj své expanze do společnosti a bez korupce již není nadále životaschopná (Vymětal, 2006, s. 26).

S výše zmíněnou institucionalizací lze korupci rozčlenit do jednotlivých stádií v souvislosti s prorůstáním korupce do státu i společenského života jeho občanů. Prvním stádiem je **stádium náhodné korupce**, kdy ještě nedochází k tvorbě a rozšiřování ustáleného rámce korupčních norem. Ve společnosti je preferována spíše dobrá pověst před krátkodobým finančním ziskem. V důsledku stále dobře fungujícího kontrolního mechanismu je riziko odhalení korupčního jednání veliké a korupční aktéři jsou veřejně pranýřováni, soudně stíháni a odsouzeni podle platných zákonů. V tomto stádiu korupce figurují většinou zájmové skupiny a korupce je charakterizována spíše drobnými úplatky, se kterými jsou spojeny pouze určité osoby nebo malé skupiny subjektů. Úsilí k potlačení náhodné korupce je značně silné (Vymětal, 2006, s. 27).

Naproti tomu **stadium systematické korupce** je charakterizováno organizovaností a recidivou, nicméně v tomto stádiu korupce ještě není všudypřítomná či institucionalizovaná. V rámci systematické korupce se jedná už o značně vyšší zisky, které jsou často předmětem skandalizace. Do systematické korupce je zapojen velký počet vysoce postavených úředníků, prostředníků a podnikatelů, kteří dobře znají mechanismy, legální i nelegální způsoby využití a příležitosti svých funkcí. V případě odsouzení a odstranění korupčních delikventů je odstraněna i korupce jako taková nebo je alespoň zmenšen její rozsah. Toto stadium lze ještě z hlediska regulace vyčlenit na dvě

podkategorie. Jedná se o **stadium spontánně regulované korupce**, kdy korupce v případě selhání kontrolních mechanismů přestává být výjimkou a postupně se přirozeně stává pravidlem. Zároveň postupem času vznikají neformálně sankcionované korupční normy chování a korupce se mění na spontánně regulovaný sociální proces. Tyto vzory pak ovlivňují další subjekty ve státě, což způsobí, že se jimi řídí čím dál větší procento osob. Druhou podkategorií systematické korupce je **stadium organizované korupce**. V tomto případě se korupce spontánně šíří ruku v ruce s procesem volné soutěže. Ziskovost korupčních transakcí je především závislá na šikovnosti korupčních subjektů, konkrétně na jejich snaze vyřadit ze hry konkurenty, zvýšit korupční výnosy a pojistit korupční rizika. Stále výraznější institucionalizace korupce způsobuje proměnu korupce v organizovaný zločin a vydírání. V rámci propracované struktury korupčních sítí dochází k dělbě práce mezi jednotlivými články korupčního aktu, které zasahují do nejvyšších míst státní správy a z velké části ovlivňují politickou elitu. Korupční sítě jsou samozřejmě závislé na spletitých sociálních vazbách zainteresovaných aktérů a hrají velkou roli v podporování institucionalizace korupce či přímo vytváří korupční monopoly (Vymětal, 2006, s. 27).

Posledním a nejzávažnějším stadiem je **stadium systémové korupce**, kdy je korupce již všudypřítomná, institucionalizovaná a srostlá s ekonomickými a politickými institucemi daného státu. V tomto stádiu může být korupce neodsouhlasená, nicméně často bývá automaticky akceptována a překračování zákonů se stalo integrální součástí procesů. V předešlém stadiu korupce je do korupčních činností zapletena pouze část subjektů, nicméně ve stádiu systémové korupce jsou do korupčních procesů zapojeny všechny úrovně úřednických pozic. Úsilí politiků k boji proti korupci je již značně nízké z důvodu vysokých nákladů či existence obrovských snah na zabránění implementace reformních strategií. V rámci systémové korupce dosahuje symbióza klientských sítí a státních institucí nejvyšší možné úrovně. Tato symbióza funguje natolik, že státní instituce již bez korupce nemohou nadále fungovat. Vzniká korupční stát, kde symbolická normativní struktura je přizpůsobena operativním pravidlům a korupce je státem podporována a garantována (Vymětal, 2006, s. 29).

1.5. Subjekty korupce

Typicky v procesu korupce vystupují 3 subjekty. První osobou je **korumpující**, který poskytuje výhody či úplatky s cílem získání určitého prospěchu. Dalším subjektem je osoba **korumpovaná**, která výhody či úplatky přijímá a třetím subjektem je **poškozený**. V procesu korupce jsou první dva subjekty, tedy korumpující a korumpovaný, aktivními aktéry. Tyto dvě osoby jsou v přímém vztahu a z této interakce získávají určitý prospěch či neoprávněný zisk. Výhody korumpovaného závisí na míře zneužití postavení, nikoliv na jeho funkčnosti v organizaci či systému a výhoda korumpujícího závisí na konečném prospěchu, který není dán volným tržním vztahem, zákony ani pravidly. Jak je již zmíněno výše, dalším subjektem je poškozený. Někdy je poškozeným subjektem jedinec, nicméně často ovšem bývá poškozeným subjektem celá komunita či skupina, která je hůře identifikovatelná a korupční činnosti se tím pádem hůře rozkrývají. Neodmyslitelným specifikem pro subjekt poškozeného bývá i skutečnost, že příslušníci poškozené skupiny často ani nevědí, že poškozování jsou (Roudný & Zilvar, 2001, s. 7).

1.6. Příčiny korupce

Chmelík a Tomica označují jako hlavní zdroj korupce lidskou touhu po zisku či osobním úspěchu. Často velmi záleží na korupčním klimatu ve společnosti. Pokud se ve společnosti prosazuje spíše skryté a neomezené rozhodování, dochází ke vzniku ideálních podmínek pro korupční jednání, a tedy i k možnému ovlivňování takového rozhodování. Dalším faktorem, který určuje náchylnost prostředí ke korupci, je časový horizont. Pokud nejsou stanoveny povinné lhůty pro rozhodování jednotlivých veřejných činitelů, i takové prostředí vybízí k upřednostňování určitých osob a napomáhá k rozšiřování korupčního teritoria. Výše zmínění autoři vyčleňují 5 hlavních příčin korupce. Jednou z možných příčin korupce je **sociální změna**, zejména přechod od tradiční společnosti ke společnosti moderní. Dále Chmelík a Tomica zmiňují **deficity ve vývoji společnosti**, jež s sebou nese rozdíly v příjmech, získávání bohatství pomocí politické moci, změny v morálních normách. Jako třetí příčinu definují **monopolní postavení státu**, díky kterým dochází k vytváření „státních tříd“. V neposlední řadě se jedná o **ekonomické faktory** v důsledku nerovnováhy mezi nabídkou a poptávkou na trhu a poslední, pátou příčinou, jsou **sociálně-psychologické příčiny**, které jsou určovány individuálními či skupinovými pohnutkami (Chmelík & Tomica, 2011, s. 25).

Korupce bývá doprovázena dvěma typy selhání, jedná se o selhání institucí a selhání obyvatel. Pokud korupční činnost nabízí velký prospěch a nízké riziko, motivace pro korupční chování rapidně roste. V situaci, kdy pravidla obsahují nedostatky, mezery či tato pravidla vůbec neexistují, normy jsou nejasné a nepřehledné, vzniká výživná půda pro přílišnou volnost v rozhodování, subjektivismus a nemožnost sankcionovat nekalou činnost. Chmelík a Tomica poukazují na to, že lze vysledovat určité charakteristické rysy chování pro osoby, které jsou náchylnější ke zneužití svého postavení, nicméně autoři zároveň upozorňují na skutečnost, že spíše, než problémem jednotlivců je korupce problémem systémů a institucí (Chmelík & Tomica, 2011, s. 26).

V publikaci jsou zdůrazněny čtyři faktory vytvářející korupční prostředí a poukazující na strukturální kořeny korupce. Jedná se o **monopolizující efekt**, kdy stát může mít zájem na tom, aby určitý omezený počet soukromých firem nabízel veřejné služby. Čím více takových firem, tím větší korupční prostředí, a tím i vyšší pravděpodobnost vzniku korupčních aktivit za účelem získání státní zakázky. Nicméně v případě nízkého počtu subjektů taktéž vzniká korupční prostředí, ale tentokrát z hlediska nedostatečné konkurence na trhu. Tato situace má za následek produkci nekvalitních statků a služeb, jejich přeplácení či nedodržování stanovených termínů. Chmelík a Tomica zdůrazňují skutečnost, že jedním z nejproblematictějších oborů z tohoto pohledu je obor vojenství, na problematičnost tohoto oboru taktéž poukazuje Světová banka viz kapitola 1.7.1. o ekonomických důsledcích korupce. Dalším korupčním faktorem jsou **široké rozhodovací pravomoci v rukou jednotlivců nebo organizací**. V případě existence nedostatečných mechanismů pro kontrolu a rovnováhu nebo dokonce neexistence těchto systémů vzniká mnoho příležitostí pro korupční činnost a zneužití pravomocí za úplatu. Neméně důležitým faktorem je **nedostatek transparentnosti**. Nízká úroveň transparentnosti opět snižuje možnost kontroly a může mít mnoho příčin, často jde například o osoby vázané bankovním tajemstvím nebo o osoby disponující speciálními znalostmi a vědomostmi, které vlastní pouze úzký okruh osob. Posledním čtvrtým faktorem je **asymetričnost, dysfunkce** právního, administrativního, kulturního, ekonomického a politického systému (Chmelík & Tomica, 2011, s. 28).

Chmelík a Tomica poukazují taktéž na kriminogenní faktory, prvním z takových faktorů je **výše úplatku**. Publikace obsahuje informaci, že každý subjekt má svou určitou individuální hranici, od tohoto bodu se úplatkům těžko odolává. Zároveň autoři polemizují nad tím, zdali je každý subjekt uplatitelný či nikoliv, v každém případě

se ovšem jedná o jeden ze stěžejních faktorů vznikající korupce. Druhým takovým faktorem je **normativní systém**. Čím propracovanější systém norem, upravující fungování společnosti, upravující činnost veřejných činitelů a konkrétních norem upravujících problematiku korupce, tím menší pravděpodobnost výskytu korupce. Nutnou podmínkou těchto psaných i nepsaných norem je jednoznačnost jejich výkladu z důvodu lepší vymahatelnosti. Neméně důležitým faktorem je **fungování administrativy**. Přílišná byrokracie, nejasné fungování veřejné správy, konfliktnost, neefektivnost a zdlouhavost řízení jsou taktéž typickými příčinami korupčního jednání. Důležitý je obzvláště **systém kontroly**. Dysfunkční či zkorumpovaný systém monitoringu, kdy je riziko odhalení korupce nízké a vyplácí se, nevytváří dostatečnou hrozbu pro potenciální korupčníky. S tím úzce souvisí i **systém sankcí**. Pro účinné protikorupční opatření platí pravidlo, že se korupce nesmí vyplatit, tudíž symbolické tresty pro pachatele korupčního jednání nejsou tou správnou cestou. Každý stát má určitou **korupční tradici**, v některých zemích je korupce tolerována, považována za zcela běžný jev a úplatek se běžně očekává, v krajních případech dokonce není společnost schopna bez korupce fungovat. Dalším kriminogenním faktorem je **sociální chaos**, který se ve společnosti objevuje v situacích významných společenských změn, typicky v obdobích probíhajících privatizací či restitucí. Autoři poukazují taktéž na **kvalitu státní správy** a konstatují, že účinným protikorupčním jevem je silná, kvalifikovaná a respektovaná výkonná moc. Zároveň by veřejná správa měla mít relativně dobře finančně ohodnocené úředníky, aby je touha po vyšším zisku nelákala. Dalším důležitým kriminogenním faktorem je **klientelismus**, jenž je výrazem pro zvyklost vyřizování záležitostí zákulisní cestou prostřednictvím známých na základě loajálnosti mezi úředníky. **Hodnotový žebříček** hraje v problematice korupce taktéž důležitou roli, pokud je žebříček hodnot deformován, subjekty touží po osobním prospěchu či bohatství. **Chudoba** taktéž není žádoucím statkem ve společnosti bez korupce. Chudoba je do jisté míry protipólem kvalitní veřejné správy. Jak je zmíněno výše, nízké finanční ohodnocení úředníků, sociální nejistota či vysoké životní náklady jsou typickou příčinou korupčního jednání, kterým si subjekty kompenzují zmíněnou chudobu. Autoři dále uvádějí dva poslední faktory, jedná se o **korupční vzory** a **vliv médií**. Co se týká prvního faktoru, obecné povědomí o zkorumpovaných úřednících nepřispívá k tomu, aby se úředník úplatku vyhnul. Míra objektivity a informační serióznosti médií má obrovský vliv na veřejné mínění, její síla spočívá zejména v eliminaci nebo naopak rozpoutání korupčního jednání (Chmelík & Tomica, 2011, s. 29).

Světová banka uvádí, že výskyt korupce je nejčastější při vládních nákupech či prodejkách, při distribuci dotací, při privatizaci státních podniků nebo u poskytování koncesí. Firmy či jednotlivci mohou usilovat o neoprávněné vysoutěžení veřejné zakázky, o úpravu podmínek smlouvy v jejich prospěch, umělé zvyšování ceny zboží či služeb nebo o snižování kvality nabízeného zboží a služeb. Světová banka vyzdvihuje následující faktory zvyšující pravděpodobnost výskytu korupce (World Bank, 2005, s. 2).

Jedním z takových faktorů jsou **nejednoznačné zákony a předpisy**. Jak je již zmíněno výše, v případě chybějících jasných pravidel upravujících veřejnou správu a úředníky vznikají mezery pro osoby či firmy k obdržení výhody, na kterou by za jiných okolností neměly nárok. V situaci informační asymetrie je korupce taktéž pravděpodobnější. Pokud má jedna osoba či firma monopol na informace o vládních postupech nebo plánech a má přístup k lepším informacím, přenáší se asymetrie i do oblasti korupce. Stejně tak pokud jsou pravidla jasně vymezena, ale neukládají státním úředníkům povinnost k veřejnému prezentování svých činností včetně státní agendy, tato netransparentnost taktéž může značně rozvíjet prostor pro korupční činnost (World Bank, 2005, s. 2).

Dalším faktorem je možnost **zneužití pravomocí**. Všechny vlády mají pravomoci jako vytváření předpisů, výběr daní, vymáhání zákona včetně uvalení sankcí na pachatele. Veřejní činitelé mohou diskriminovat jednotlivce či podniky rozdílnými povinnostmi a tím zvyšovat byrokratickou či daňovou zátěž. Světová banka uvádí situaci, kdy jsou firmy či jednotlivci dokonce povinni odvádět finanční prostředky úředníkům jen proto, aby se vyhnuli nákladům a zpoždění uměle prodlouženého úředního řízení, čemuž se taktéž věnuje kapitola 1.7. o důsledcích korupce. Dalším příkladem jsou podniky zabývající se ilegální činností, jež odvádí úplatky, aby se vyhnuly stíhání nebo získaly přednostní zacházení (World Bank, 2005, s. 2).

Jako čtvrtou příčinou korupce uvádí Světová banka **relativní výši příjmu na obyvatele**. Častější výskyt korupce a hůře fungující veřejná správa je korelována s příjmy obyvatel a se skóre ukazatele lidského rozvoje OSN. To by znamenalo, že bohatší země a země s vyšším indexem lidského rozvoje vykazují méně častý výskyt korupce a lépe fungující vlády. Takový výrok může vést k myšlence, že zkvalitňování veřejné správy může být při neexistenci zvýšeného příjmu na obyvatele (vzhledem k míře korupce) neúčinné. Zároveň lze usoudit, že fungující veřejná správa je luxusním zbožím, které budou občané požadovat, jakmile budou mít dostatek finančních prostředků. Nicméně naopak existují

důkazy o tom, že špatná správa věcí veřejných je jedním z významných důvodů, proč jsou některé země chudé a mají stagnující ekonomiky. Nízký příjem obyvatelstva tedy může být nejen příčinou ale i důsledkem korupce (World Bank, 2005, s. 2).

V neposlední řadě je jako příčina také definováno **špatné vymáhání práv**, zejména těch vlastnických. Podle Světové banky je prokázáno prohlubování korupce při slabém vymáhání práva a při nejasném stanovení vlastnických práv. V případě, že jsou vlastnická práva špatně definována a hůře vynutitelná, hranice mezi veřejným a soukromým vlastnictvím se ztenčují. Výsledná nejednoznačnost vlastnictví se odráží nejen v domácích investicích, ale také brání přílivu zahraničního kapitálu. Korupce je taktéž častější při nadměrné byrokratické zátěži a v případech, kdy jsou soudní systémy méně efektivní. Paradoxem zůstává to, že politiky hospodářské liberalizace, které jsou nezbytnou součástí reformy transformujících se ekonomik, mohou taktéž prohloubit korupci v případě snížení pravomocí vlády a snížení jejích regulačních schopností. Mnoho transformujících zemí v 90. letech 20. století bylo svědkem tohoto jevu (World Bank, 2005, s. 3).

Dalším faktorem přispívající k četnější korupci v jednotlivých zemích je faktor **uzavřených politických systémů a ekonomik**. Větší politická a ekonomická svoboda je spojena s nižší korupcí, a naopak uzavřené systémy jsou náchylnější k sociálním nerovnostem, jež přispívají k rozšiřování korupce až k jeho nejvyššímu stádiu state capture. Politická soutěž, aktivní a dobře organizovaná politická opozice, nezávislí zákonodárci a svoboda projevu jsou atributy zvyšující transparentnost a odpovědnost, s tím ruku v ruce omezují frekvenci a rozsah korupce (World Bank, 2005, s. 3). S tímto tvrzením souhlasí i Shleifer a Vishny (1993), kteří dodávají, že země, které disponují konkurenčním politickým prostředím, mají častěji silnější tlak veřejnosti proti korupci, ať už prostřednictvím zákonů, demokratických voleb či nezávislých médií. Obyvatelé v těchto zemích s větší pravděpodobností preferují využívání vládních organizací před korupcí (Shleifer & Vishny, 1993, s. 610).

Posledními faktory, jež zmiňuje Světová banka jsou **historické a kulturní faktory**. Historické a kulturní diference mezi jednotlivými zeměmi v určitých případech taktéž napomáhají k vysvětlení rozdílů v korupci mezi zeměmi. Například dar může být v některých kulturách široce přijímaným chováním, zatímco v jiných zemích může být považováno za akt korupce (World Bank, 2005, s. 3).

1.7. Důsledky korupce

Kromě negativních dopadů na etiku a morálku společnosti s sebou korupce nese následující újmu. Jak je již zdůrazněno výše, důležitá rozhodnutí, jež by měla být ve veřejném zájmu, jsou přijímána na základě soukromých motivů s cílem osobního obohacení, bez ohledu na možné dopady na společnost a občany (Staroňová & Sičáková-Beblavá, 2009, s. 13). Tato kapitola rozděluje důsledky korupce na ekonomické a celospolečenské, nicméně vzhledem k rozmanitosti tohoto fenoménu, může docházet, a často dochází, k prolínání mnoha důsledků současně.

1.7.1. Ekonomické důsledky

Řada studií v minulosti řešila otázku, jaký vliv má korupce na ekonomický růst. Mauro (1995) zdůrazňuje hlavně studie Leffa⁴ z roku 1964 a Huntingtona⁵ z roku 1968, které se shodují na tvrzení, že korupce by mohla zrychlovat ekonomický růst. Tento pozitivní vztah mezi korupcí a ekonomickým růstem představují na dvou mechanismech. Zaprvé by korupční praktiky, jako tzv. speed money, umožnily jednotlivcům vyhnout se byrokratickému zpoždění. Zadruhé tvrdí, že by státní zaměstnanci, jež mají povolení k vybírání úplatků, pracovali lépe, zejména v případě jednorázového úplatku za úkon. První zmíněný mechanismus by zvýšil pravděpodobnost, že korupce je prospěšná pro růst těch zemí, které mají těžkopádné a zpomalené byrokratické předpisy. Druhý mechanismus by fungoval pro všechny státy bez ohledu na úroveň byrokracie (Mauro, 1995, s. 681-682).

Naproti tomu studie Shleifera a Vishnyho tvrdí, že korupce má tendenci snižovat ekonomický růst. Jako první důvod uvádějí slabost centrální vlády, která umožňuje různým vládním agenturám či byrokratům ukládat nezávislé úplatky soukromým subjektům, jež žádají o určitá povolení. Tento proces způsobí kumulaci poplatků jednotlivým agenturám a v neposlední řadě bude mít důsledek v podobě neochoty zahraničních subjektů investovat. Druhým důvodem je deformace způsobená nezbytným utajením korupce, které mohou způsobit transfer investic z důležitých oblastí, jako je zdravotnictví či vzdělávání, do oblastí, kde se korupce dá jednodušeji skrýt, jako je obrana či infrastruktura. Na přesun investic poukazuje i Světová banka viz níže. Požadavky

⁴ Studie Nathaniela Leffa z roku 1964 s názvem „Economic Development through Bureaucratic Corruption“.

⁵ Studie Samuela Phillipse Huntingtona z roku 1968 s názvem „Political Order in Changing Societies“.

na utajení mohou také vést k udržování monopolů, bránění vstupu a odrazování od inovací, protože rozšířením elit by mohlo dojít k odhalení korupčních praktik. Zmíněná zkreslení způsobená korupcí mohou odrazovat od investic a růstu (Shleifer & Vishny (1993, s. 616). Negativní vztah mezi mírou korupce a investicemi, jednou z nejdůležitějších determinantů růstu, potvrzuje i Mauro, který podle svého průzkumu tvrdí, že zvýšení indexu (tedy zlepšení míry korupce ve státě) vede obecně k růstu investic o 2,9 % HDP, a tím i potažmo k ekonomickému růstu. Zároveň poukazuje na domněnku, že byrokratická účinnost může být přinejmenším stejně důležitým faktorem investic a růstu jakým je politická stabilita (Mauro, 1995, s. 695-706).

Nákladům a důsledkům korupce se podrobněji věnuje Petr Vymětal na konferenci „Economic Policy in the New EU Member Countries“, kde uvádí, že zvyšování korupce má **negativní vliv na investice**, čímž navazuje na Maura. Negativní vliv vysvětluje zejména z „*důvodu nejistoty a zvýšeného nebezpečí nezdaru, snížení zajištění a vymahatelnosti vlastnických práv, zvýšení dodatečných nákladů.*“ Tyto zvýšené dodatečné náklady se nazývají tzv. bribe tax a jak je zmíněno výše, mají pro podniky charakter daně (Vymětal, 2005, s. 576).

Podle Světové banky lze dodat, že korupce v první řadě **narušuje hospodářský rozvoj**. Zpomaluje hospodářský růst omezenými investicemi jak tuzemských rezidentů, tak i cizinců. Úplatky v tomto případě mohou fungovat jako nepředvídatelná daň, narušující hospodářskou činnost a vedoucí k neefektivnosti. Zároveň korupce může výrazně zpomalovat hospodářský růst prostřednictvím snižování kvality veřejné infrastruktury a služeb, neboť prostředky určené na veřejné statky jsou přetransformovány do soukromých kapes (World Bank, 2005, s. 3).

Petr Vymětal dodává, že korupce je **zdrojem vládních selhání**. Poukazuje na to, že subjekty rozhodující o alokaci zdrojů mají více příležitostí pro získávání ilegálních zisků z velkých investičních projektů. Je-li jasná korelace mezi korupčními příjmy a rozsahem korupce, je zde určitá pravděpodobnost, že dochází k tvorbě rozsáhlých vládních projektů. Korupce v tomto případě komplikuje vládní projekty a nadále prohlubuje nejednoznačnost, neprůhlednost či špatnou kvantifikaci ceny a nákladů. Z ekonomického hlediska pak dochází k **růstu nákladů** výše zmíněných projektů a vzniká **riziko neefektivního výběrového řízení, snížení kvality veřejných projektů** či jejich **zpoždění** a v neposlední řadě také může docházet k relativnímu **zvýšení podílu**

veřejných výdajů na HDP. Vymětal mimo jiné zdůrazňuje, že korupce nemusí nutně působit pouze na výdajovou stránku rozpočtu, ale i stránku příjmovou. Dodává, že při existenci korupce dochází k **poklesu vládních a daňových příjmů** absolutně i relativně k HDP (Vymětal, 2005, s. 577).

Vymětal taktéž zmiňuje, že korupce **snižuje inovativní pohnutky, zvyšuje diferenciace mezi firmami a подрývá konkurenci** podniků. Firmy a úředníci preferují jednání se známými subjekty, čímž částečně dochází ke snižování rizika odhalení korupce, to ovšem způsobuje formování určitých elit. Dalším důsledkem korupce je častější nutnost vyjednávání s úřady a vládou. Vymětal zde hovoří o tzv. time tax a definuje ho jako „*břemeno neefektivně stráveného času vyjednáváním s úředníky*“. Často také dochází k vedlejším platbám, které urychlují proces rozhodování a schvalování, jde o tzv. grease money nebo speed money. Subjektům, kteří zaplatí tuto provizi, ať se jedná o žadatele, spotřebitele či podnikatele, se zkrátí nutný čas pro jednání. Vymětal dále dodává, že korupce často vede ke **snížení kvality produktů** a veřejných projektů, dochází ke snížení firemních prostředků na budoucí potenciální investice. Firmy korupce přinutí zaměřovat se více na korupční aktivity než produktivní činnosti, a tato situace s sebou nese riziko **ztráty daňových příjmů** pro vládu. To spouští řetězec dalších událostí, v tomto případě může korupce mimo jiné narušit poskytování veřejných statků a služeb. Konečným důsledkem těchto korupčních aktivit může být **nárůst ilegálních aktivit a šedé ekonomiky**, což je zmíněno i v následující kapitole o celospolečenských důsledcích korupce (Vymětal, 2005, s. 578).

Korupce mimo jiné **ovlivňuje přerozdělování zdrojů** sektorům klíčovým pro rozvoj. Při rozšířenější korupci může vláda preferovat přidělování zdrojů do projektů v odvětví s nižší transparentností či do odvětví, kde je jednodušší dosáhnout tajné dohody, jako příklad takového odvětví uvádí Světová banka oblast vojenství. Tyto prostředky jsou vynakládány na úkor jiných transparentnějších odvětví, jako je například zdravotnictví či vzdělávání, a tedy na úkor rozvoje země (World Bank, 2005, s. 3), tuto skutečnost potvrzuje i studie Shleifera a Vishnyho (1993, s. 616). Přerozdělování zdrojů zdůrazňuje taktéž publikace Staroňové a Sičákové-Beblavé s dodatkem, že pokud soukromé motivy ovlivňují rozhodování o veřejných prostředcích, pak zdroje, ať už finanční, materiální či lidské, neplynou tam, kde by jejich využití bylo nejefektivnější (Staroňová & Sičáková-Beblavá, 2009, s. 14). Na tuto problematiku taktéž poukazuje i Vymětal (2005, s. 576), zdůrazňuje negativní závislost mezi úrovní korupce a výdaji na vzdělávání, zdravotnictví

či kvalitě infrastruktury, a naopak pozitivní závislost mezi úrovní korupce a armádními a vojenskými výdaji. Z českého prostředí může být příkladem kauza Pandur, při které si v roce 2011 lobbista Marek Dalík údajně řekl firmě Steyr, vyrábějící transportéry Pandury, o úplatek. Lobbista, jenž byl ve velmi úzkém vztahu s tehdejším premiérem Mirkem Topolánkem, byl za podvod odsouzen na 5 let (Česká televize, 2017). Po odpykání poloviny trestu byl v listopadu tohoto roku podmíněčně propuštěn na svobodu (Česká televize, 2019b).

Co se týká mezinárodního hlediska, korupce z velké části ovlivňuje **toky zahraničního kapitálu**. Jinými slovy, zvýšením úrovně korupce dochází k poklesu toků kapitálu do dané země a dojde tak k odlivu kapitálu. Zejména spekulativní kapitál včetně vládních dluhopisů se stává příliš rizikovým pro investory a přelévá se do zahraničí. Jelikož jsou **přímé zahraniční investice** méně mobilní, jejich pokles nebude krátkodobě tak výrazný. Nicméně v dlouhém období se jejich pokles může vyskytnout, neboť náklady na podnikání se neustále zvyšují, zvyšuje-li se úroveň korupce. Taková situace může v dlouhodobém měřítku způsobit dokonce odchod investorů, což může velmi negativně ovlivnit zejména malé otevřené ekonomiky, kde jsou přímé zahraniční investice nezbytnou součástí investičních prostředků. Při hlubším zkoumání lze dospět k závěru, že kvůli náhlému zvýšení míry korupce v dané zemi může dojít k odlivu kapitálu, následné finanční nerovnováze, **devalvaci měny** a v krajních případech i k **finanční krizi** ve státě (Vymětal, 2005, s. 579).

Nutno podotknout, že při růstu mezinárodního obchodu dochází k růstu příležitosti pro placení úplatků, často nazývané provizemi či odměnami. V případě, kdy firmy provizi zaplatí, mohou získat důležitý či lukrativní kontrakt, přičemž výše úplatku bývá přímo úměrná důležitosti daného kontraktu. Vymětal uvádí, že problematickou oblastí je zejména obchod se zbraněmi, u nichž 15 % z ceny těchto kontraktů jde do soukromých kapes v podobě provize. Některé státy mají konkurenční výhodu a některé jsou naopak znevýhodněny, což je přisuzováno rozdílné ochotě exportérů nabídnout úplatek. Lze konstatovat, že exportující země mají částečnou odpovědnost za úroveň korupce v partnerské zemi. Jinými slovy, v globalizovaném světě lze do států importovat nejen inflaci ale i korupci, v případě korupce lze tento jev tedy nazývat exportovanou korupcí. S tím úzce souvisí BPI index, jenž zachycuje korupční transakce v zahraničním obchodu a ukazuje, nakolik jednotlivé země využívají korupčních praktik při zapojení do mezinárodního obchodu. Vymětal konstatuje, že vnitřně méně zkorumpované státy

méně uplácí i ve vnějším prostředí, tuto skutečnost ovšem nelze považovat za pravidlo (Vymětal, 2005, s. 580). Podle posledního průzkumu Transparency International týkající se úplatků ve 28 předních světových ekonomik, je nejhůře hodnoceno Rusko, Čína, Mexiko, Indonésie a Spojené Arabské Emiráty či Argentina. Nejlépe bodovanými státy je naopak Nizozemsko, Švýcarsko, Belgie, Německo a Japonsko (Transparency International, 2011, s. 5). Konkrétněji se tomuto průzkumu TI věnuje kapitola 3.2. o indexu BPI.

Co se týká **dalších ekonomických důsledků**, Vymětal dále zdůrazňuje vyšší ceny v administrativě, odčerpávání vládních zdrojů, preference projektů spojených s úplatky oproti projektům lidského rozvoje, jako je vzdělávání, zdravotnictví či výzkum a vývoj. Mezi další důsledky lze zahrnout poskytování nadbytečných služeb a zanedbávání služeb jiných, zvyšování finanční náročnosti rozpočtů, zkomplikování vládních procesů a regulací. V neposlední řadě taktéž rozšiřování byrokratického aparátu, zpoždění procesů, rozhodování na základě finančních hledisek, a nikoliv na základě lidských potřeb, v dlouhodobém hledisku dokonce chudoba (Vymětal, 2005, s. 580).

1.7.2. Celospolečenské důsledky

Jedním z neekonomických důsledků je **preferování nekompetentních úředníků** či známých a s tím spojené **formování subjektů do určitých elit**, což bývá důsledkem spíše pro tzv. velkou korupci. Tato problematika je nastíněna i v kapitole 1.7.1. o ekonomických důsledcích. Firmy či úředníci v těchto případech dávají přednost lidem, které znají a využívají tímto svých dobrých kontaktů, čímž se tvoří síť určitých elit a vyvolených úředníků a firem. Spojováním kontaktů známých osob dochází ke **snižování rizika odhalení korupce**, v těchto situacích je korupce velmi skrytá a neveřejná, což vede ke koncentraci a dalšímu prohlubování klientelismu (Vymětal, 2005, s. 581).

Naopak tzv. malá korupce **rozšiřuje korupční vliv** na ostatní úředníky a jiné subjekty administrativního aparátu. Typickým znakem malé korupce je totiž její rychlé šíření, a tím i vytváření korupčního klima kvůli silným korupčním vzorům a normám. V tomto případě velmi závisí na jejím rozsahu, zdali je korupce v zárodku nebo je již rozšířena jako nový sociální systém. V situacích, kde je již korupce součástí kultury či folklóru,

se **snižuje ochota změny** a přijetí odpovídajících antikorupčních kroků (Vymětal, 2005, s. 581).

V neposlední řadě má korupce taktéž negativní vliv na **demografický vývoj, zdravotnictví a vzdělanost**. Vymětal zmiňuje korelaci mezi mírou korupce a úrovní zdravotnictví. V případě prohlubování korupce se v mnoha případech plýtvá s potřebnými zdroji, které by mohly být využitelné v oblasti zdravotnictví, což může vyústit i v nárůst dětské úmrtnosti. Korupce má přímou vazbu i na oblast vzdělávání. Při zhoršování míry korupce ve státě dochází ke zvýšení počtu žáků, jež řádně nedokončí studium. Dalším důsledkem je pokles disponibilní kvalifikované pracovní síly, na což navazují výše zmíněné ekonomické důsledky (Vymětal, 2005, s. 581).

Vymětal dále zmiňuje neméně důležité **politické důsledky**, jež jsou mnohem hůře kvantifikovatelné než ty ekonomické. Politické důsledky lze sledovat pouze v dlouhodobém časovém horizontu, jsou často neurčité a v mnohých případech rozptýleny do celé společnosti. Lze mezi ně zařadit **snížené potřeby reformy**; tvorby důvěryhodnější, transparentnější a legitimní politické instituce a zároveň **snížování potenciálu protikorupčních politik**. V kratším období korupce způsobuje **odcizení** občanů od své vlády, politiků a odcizování politiků mezi sebou. Výrazným znakem je pak tvorba nevhodných protikorupčních a hospodářských politik zaměřených pouze na krátkodobé cíle, prospěch pouze pro určité subjekty či nemožnost protikorupční reformy (Vymětal, 2005, s. 582).

Světová banka rozšiřuje politické důsledky korupce a zdůrazňuje, že korupce zásadně **pokřivuje politickou stabilitu a vládní legitimitu**. V delším časovém horizontu vede k **všeobecné nedůvěře ve společnost**. Společnost se cítí odtržena od své vlády, ztrácí důvěru v politické elity a ve volební proces, což může ohrožovat demokracii jako celek. V případě, že lidé postrádají účinné prostředky k odstranění zkorumpovaných úředníků či politiků skrz legitimní volební proces, výsledkem může být **eroze politické stability** (World Bank, 2005, s. 3).

Korupce zároveň **narušuje sociální strukturu**, jak je zmíněno výše, způsobuje pocit odcizení od politické reprezentace a volebního procesu, což může ohrozit i samotnou demokracii. V pokročilejších stádiích korupce jsou podkopávány hodnoty společnosti a vzájemná důvěra, která umožňuje sociální a ekonomické vztahy (World Bank, 2005, s. 3).

Dále Světová banka upozorňuje na skutečnost, že korupce **podporuje** a udržuje při životě **další nezákonné činnosti**. V prostředí příznivém pro korupci je posilována poptávka po nelegálním zboží a službách, a tím i k rozvoji černých trhů. Země s vysokou mírou korupce se často stávají terčem pro sítě s trestnou činností, jako příklad Světová banka uvádí Rusko či Ukrajinu (World Bank, 2005, s. 3).

Zbývá už jen dodat **další společenské náklady a důsledky** korupce. Jedná se o nejednoznačnost, netransparentnost, zvyšování nejistoty, neefektivity a zpoždění. Dále Vymětal, stejně jako Světová banka, poukazuje na nerovnost a sociální dopady, vliv na demografický vývoj, vzdělanost a lidský kapitál. Korupce se projevuje zvýšenými transakčními a morálními náklady, podkopáváním demokracie a tzv. good governance. Dochází k pokřivení základních práv a svobod, přirozeného řádu společnosti, snížení transparentnosti, manipulaci s volbami, nerovný přístup u vládních služeb, ztráta konsenzu ve společnosti a možnost destabilizace takové společnosti (Vymětal, 2005, s. 582).

2. Prevence korupce

Druhá kapitola diplomové práce zahrnuje problematiku boje s korupcí a specializuje se na protikorupční politiku na poli Evropské unie. Dále se zabývá charakteristikou činností jednotlivých institucí bojující proti korupci, ať už v rámci Evropské unie či mimo ni. Protikorupční právní instrumenty, ať už ty evropské či mezinárodní, je nutné zmínit vzhledem k poslední kapitole 5.2. o vývoji korupce v nových členských státech EU, která se často odkazuje právě na následující legislativu. V neposlední řadě kapitola poskytuje ucelený pohled na protikorupční úsilí na vícero úrovních.

2.1. Protikorupční politika v rámci EU

Následující dvě podkapitoly se věnují boji proti korupci na úrovni Evropské unie. Shrnují nejdůležitější protikorupční legislativu v rámci EU a představují instituce EU zaměřující se na korupci včetně jejich nástrojů v boji proti korupci.

2.1.1. Protikorupční legislativa EU

Páteř protikorupční legislativy EU tvoří zejména dvě následující úmluvy. Je jimi **Úmluva o ochraně finančních zájmů Evropských společenství** z roku 1995 a **Úmluva o boji proti korupci úředníků Evropských společenství nebo členských států Evropské unie** z roku 1997.

První výše zmíněná úmluva má za úkol bojovat proti podvodům, jež poškozují či ohrožují finanční zájmy Evropských společenství a přijímá závazky v oblasti soudnictví, vydávání a vzájemné spolupráce (Úřední věstník EU, 1995a). Dokument stanovuje minimální standardy, které by členské státy měly implementovat do svých národních trestních předpisů, a s tím ruku v ruce bojovat s rozpočtovými podvody v rámci Společenství. Ačkoliv úmluva neobsahuje přesnou definici korupce, ani nestanovuje závazek k její kriminalizaci, stala se základním dokumentem pro navazující první a druhý protokol. Tyto protokoly, první z roku 1996 a druhý z roku 1997, ukládají povinnost členských států podniknout účinné kroky k trestání úplatkářství týkající se představitelů EU a poškozující finanční zájmy Společenství (Open Society Institute, 2002a, s. 30). Zmíněné protokoly již definují a kriminalizují aktivní i pasivní korupční jednání veřejných činitelů nejen na národní úrovni, ale i na úrovni celého společenství. Důležitým

prvkem je trestní odpovědnost vedoucích funkcionářů za aktivní korupci, včetně vydávání i stíhání těchto korupčních trestních činů. Druhý protokol rozšiřuje pojem korupce ještě o problematiku praní špinavých peněz a zakládá odpovědnost právnických osob (Mazel, 2006, s. 169). Členské státy mají možnost zvolit si minimální částku, určující závažnost podvodu, která ovšem nesmí přesáhnout hodnotu 50 000 ECU⁶. Úmluva zároveň definuje tzv. méně závažné podvody, jež nesmí přesahovat částku 4 000 ECU, a které lze potrestat jiným způsobem než jako trestný čin (Úřední věstník EU, 1995a).

Druhou zmíněnou úmluvou je Úmluva o boji proti korupci úředníků Evropských společenství nebo členských států EU představující již širší úmluvu a nevztahující se pouze na finanční hrozby, ale na ochranu všech zájmů ES. Úmluva upravuje trestní činy, jež byly spáchány přímo nebo vůči členům vlád, parlamentních komor, nejvyšších soudů, účetních organizací, Komise ES, Evropského parlamentu, Evropského soudního dvora, Účetního dvora ES při výkonu jejich povinností (Mazel, 2006, s. 169). Vedle definice úředníka zmíněná úmluva definuje nejen aktivní korupci, ale i korupci pasivní. Pasivní korupci je v úmluvě míněno „*úmyslné jednání úředníka, který přímo nebo pomocí prostředníka žádá, přijme nebo si dá slíbit jakoukoli výhodu pro sebe nebo pro třetí osobu, aby jednal nebo se jednání zdržel při výkonu svých povinností nebo svých funkcí v rozporu se svými úředními povinnostmi*“. Naopak aktivní korupce je definována jako úmyslné jednání subjektů, jež přímo nebo pomocí třetí osoby slíbí nebo poskytne výhodu v jakékoliv podobě pro sebe nebo pro třetí osobu (Úřední věstník EU, 1997). Úmluva zároveň kromě těchto definic v nejširším možném smyslu zavádí povinnost členských států zajistit, aby národní legislativa pokrývala všechny aspekty aktivní i pasivní korupce, nicméně ve způsobu plnění úmluvy mají členské státy naprostou volnost (Open Society Institute, 2002a, s. 30).

Vzhledem k vyššímu počtu probíhajících privatizací a zvyšující se objem operací na mezinárodním trhu bylo třeba zdůraznit rozlišení veřejnoprávní a soukromoprávní oblasti. Proto Rada EU přijala v roce 1998 **Společnou akci o korupci v soukromém sektoru** a na ní navazující **Rámcové rozhodnutí o boji proti korupci v soukromém sektoru** v roce 2003. Tyto dokumenty kriminalizují jak aktivní, tak pasivní korupci v podnikatelské činnosti ziskových i neziskových subjektů (Mazel, 2006, s. 169).

⁶ V Úmluvě je používána měnová jednotka ECU – European Currency Unit (tedy Evropská měnová jednotka) z důvodu tehdejší absence eura, které bylo zavedeno až v roce 1999.

Úkolem těchto dokumentů je sjednocení národní normy o aktivní a pasivní korupci v soukromém sektoru, a zároveň synchronizovat legislativu týkající se odpovědnosti fyzických osob v této oblasti včetně pokut a sankcí (Open Society Institute, 2002a, s. 30). Vedle finančních a trestních pokut pro právnické osoby stanovuje i sankce jiné povahy. Jedná se o zbavení oprávnění pobírat veřejné výhody či podpory, dočasný nebo trvalý zákaz provozování obchodní činnosti, uložení soudního dohledu nebo zrušení rozhodnutím soudu (Úřední věstník EU, 2003). Problémem se ovšem stala implementace těchto předpisů do národních legislativ členských států. Open Society Institute udává, že k březnu 2002 plně ratifikovalo úmluvu z roku 1995 pouze 8 z 15 členských států (Open Society Institute, 2002a, s. 30).

2.1.2. Instituce EU zaměřující se na korupci

Nejen za účelem boje s korupcí byly orgány EU zřízeny tři následující instituce. Mezi ty nejdůležitější v prevenci a v následném boji s korupcí patří OLAF, EUROPOL a EUROJUST.

Evropský úřad pro boj proti podvodům, jehož název je odvozen z francouzského **Office de Lutte Anti-Fraude** (dále jen OLAF) vznikl v roce 1999 na základě výše zmíněné Úmluvy o ochraně finančních zájmů ES. OLAF se sídlem v Bruselu, je následovatelem instituce UCLAF (z francouzského Unité de Coordination de la Lutte Anti-Fraude), po které převzal její pravomoci a povinnosti. Mezi úkoly OLAFu patří zejména ochrana finančních zájmů EU, v jádru jde o prověřování nesrovnalostí a finančních podvodů při nakládání s rozpočtovými prostředky EU. Vzhledem k tomu, že OLAF není orgánem činným v trestním řízení, jde spíše o administrativní instituci EU, se kterou jsou ovšem povinny spolupracovat veškeré orgány EU a poskytovat jí veškeré informace týkající se její působnosti (Mazel, 2006, s. 170). Úřad OLAF je administrativně součástí EU, nicméně při vedení vyšetřování je zcela nezávislý na vládách i evropských institucích. V případě vyšetřování potenciálních podvodů provádí vyšetřovací tým výslechy, kontroly na místě včetně prohlídek prostor či forenzní činnosti. Po uzavření vyšetřovací fáze vydává generální ředitel doporučení o opatření, jež má být přijato. V následující monitorovací fázi OLAF vydává závěrečnou zprávu s doporučením pro členské státy, orgánům EU nebo jiným dotčeným subjektům. Na základě doporučení OLAFu může být poté zahájeno trestní vyšetřování, stíhání či odsouzení, vrácení finančních prostředků nebo disciplinární opatření. V neposlední řadě OLAF projednává

legislativní iniciativy k posílení ochrany finančních zájmů EU a prosazuje zavedení Úřadu evropského veřejného žalobce (zkratkou EPPO z anglického European Public Prosecutor's Office). V rámci OLAFu mimo jiné funguje i Informační systém pro boj proti podvodům (zkratkou AFIS z anglického Anti-Fraud Information System) poskytující nástroje k efektivnější spolupráci mezi partnery (OLAF, 2014).

EUROPOL z anglického **The European Police Office** byl zřízen v roce 1995 Úmluvou o Europolu. Cílem EUROPOLu je zefektivnit výkonnost a spolupráci orgánů v jednotlivých členských státech EU za účelem předcházení terorismu, obchodu s drogami, praní peněz a dalších trestných činů. Tato instituce se sídlem v Haagu zefektivňuje a usnadňuje výměnu informací mezi jednotlivými členskými státy, získává, shromažďuje a analyzuje informace ohledně mezinárodní trestné činnosti a napomáhá vyšetřování ve členských státech pomocí přenosu informací národním policejním strukturám (Úřední věstník EU, 1995b).

EUROJUST z anglického **The European Union's Judicial Cooperation Unit** byl jako justiční orgán EU zřízen v roce 2002 rozhodnutím Rady o zřízení Evropské jednotky pro soudní spolupráci za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti. EUROJUST je klíčovou institucí pro justiční spolupráci, jejímž cílem je zlepšení efektivity národních orgánů pověřených vyšetřováním závažných trestných činů mezinárodního charakteru a zajištění nastolení spravedlnosti. Tato instituce, rovněž se sídlem v Haagu, se skládá ze zástupců každého členského státu EU, nejčastěji se jedná o státní zástupce, soudce či policisty (Úřední věstník EU; 2002; Eurojust, 2019).

2.2. Boj proti korupci na mezinárodní úrovni

Mezinárodní smluvní instrumenty týkající se problematiky korupce začaly vznikat již ve druhé polovině 90. let 20. století. Právě Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jen OECD) byla jednou z prvních institucí, která se začala zabývat problematikou korupce (Mazel, 2006, s. 165). Dále se v současnosti prevencí a odhalováním korupčních činností věnuje Rada Evropy, Organizace spojených národů (dále jen OSN) či jiná partnerství jako například Partnerství pro otevřené vládnutí (dále jen OGP), uskupení států, jakým je skupina GRECO anebo neziskové organizace, jakou je například Transparency International.

2.2.1. OECD

Co se týká úmluv vytvořených OECD, jednou z prvních úmluv týkající se problematiky korupce je **Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních obchodních transakcích** z Paříže roku 1997. Úmluva definuje trestné činy v oblasti úplatkářství, stanovuje sankce či trest odnětí svobody a současně stanovuje podmínky vydávání v případě mezinárodního trestného činu (Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2000). Vzhledem k zaměření OECD je tato úmluva mnohem více konkrétnější než například úmluvy, jež přijala Rada Evropy, kterým se věnuje další podkapitola. Úmluva OECD vstoupila v platnost v roce 1999 a podepsalo ji nejen všech 29 členských států OECD, ale i několik států nečlenských⁷. Stanovuje, že mimo přímého činu úplatkářství musí být za trestný čin považováno i účastenství, pokus a spolčení za účelem podplácení. Zároveň Úmluva poukazuje na ukládání efektivních trestních sankcí, které by plnily preventivní charakter proti korupci a byly srovnatelné s tresty za podplácení vlastních veřejných činitelů. Pro spolehlivé vyšetření trestného činu a efektivní stíhání pachatele jsou v Úmluvě po signatářských státech požadovány dostatečně dlouhé promlčecí lhůty. V neposlední řadě Úmluva stanovuje pravidla o vzájemné právní pomoci a extradici a usnadňuje tím koordinaci jednotlivých vnitrostátních orgánů daných signatářských států. Pro kontrolu a hodnocení plnění Úmluvy byl vytvořen speciální mezinárodní orgán, a to Pracovní skupina OECD pro boj s úplatkářstvím v mezinárodních obchodních transakcích (Šturma, Nováková & Bílková, 2003, s. 112-114).

⁷ Konkrétně se jedná o Argentinu, Brazílii, Bulharsko, Chile a Slovensko. Státy Chile a Slovensko v době podpisu členy OECD nebyly, nicméně v současné době již jsou (OECD, 2019).

Problematiku prevence korupce a boje s ní ovšem obsahují i dokumenty jako je **Směrnice OECD pro nadnárodní společnosti** a **Směrnice o zvládání konfliktu zájmů ve veřejné správě**. První zmíněná směrnice zavazuje signatářské státy zřídit Národní kontaktní místo (NKM), které má za úkol monitorovat chování nadnárodních podniků a případně řešit spory v oblasti možného porušení směrnice. Druhá výše zmíněná směrnice se naopak věnuje možnému střetu zájmů ve veřejné správě. V publikaci je zmíněno, že konflikt zájmů nemusí zákonitě predikovat korupční jednání, nicméně jistě ovšem rozšiřuje a prohlubuje korupční prostor. Z toho důvodu se směrnice snaží o zajištění integrity a transparentnosti veřejného sektoru, jenž velmi často přichází do styku se sektorem soukromým (Mazel, 2006, s. 166).

Z oblasti problematiky korupce lze zmínit ještě **Úmluvu v oblasti účetnictví a auditu, daní a boje proti praní špinavých peněz** či **Doporučení Rady OECD o odčitelnosti úplatků zahraničním veřejným činitelům** z roku 1996. V rámci těchto ustanovení je prohlubována kooperace mezi správci daní a specializovanou policejní složkou, která se zabývá korupcí, zejména závažnou hospodářskou kriminalitou a organizovaným zločinem (Mazel, 2006, s. 166).

2.2.2. Rada Evropy

Rada Evropy je taktéž neopomenutelným subjektem v oblasti boji proti korupce. Jedním z nejdůležitějších aktů se stalo zřízení skupiny GRECO, které se věnuje kapitola 2.2.4. o dalších subjektech zabývajících se korupcí.

V lednu 1999 byla sjednána **Trestněprávní úmluva o korupci Rady Evropy** (z anglického **Criminal Law Convention on Corruption**). Tato úmluva kriminalizuje řadu korupčních jednání, ať už národního či mezinárodního charakteru (Mazel, 2006, s. 167). Mimo definic použitých pojmů stanovuje Úmluva nejrůznější opatření nutná k zavedení do vnitrostátních legislativ, zejména kriminalizace úmyslných činů aktivního i pasivního úplatkářství veřejných činitelů. Státy zároveň mohou rozšířit trestní postih na další subjekty, například na úředníky mezinárodních organizací, členy mezinárodních parlamentních shromáždění či na soudce mezinárodních soudů. Novým prvkem úmluvy je opatření zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, jejichž sankce trestní, majetkové či jiné povahy jsou dostatečně odstrašující a zároveň přiměřené. Pro fyzické osoby je nutno zavést opatření ke stanovení účinných a přiměřených trestů, včetně odnětí

svobody a možnosti extradice. Úmluva taktéž vyzdvihuje nutnost spolupráce orgánů specializujících se na problematiku korupce, ochranu svědků, usnadnění získávání důkazů a zabavení výnosů plynoucích z korupce. Monitoringem plnění Úmluvy je pověřena skupina GRECO, čeho se dotýká i kapitola 5.2. o stavu korupce v nových členských státech po východním rozšíření (Šturma, Nováková & Bílková, 2003, s. 110).

Několik měsíců později, v listopadu roku 1999, byla sjednána neméně významná dohoda. Jedná se o **Občanskoprávní úmluvu o korupci Rady Evropy** (z anglického **Civil Law Convention on Corruption**), jež je prvním mezinárodně uznávaným nástrojem definujícím standardy občanského práva v oblasti korupce. Zavazuje signatářské státy k zakotvení mechanismů vedoucích k zajištění náhrady škod vzniklých v důsledku korupčního jednání. To posiluje postavení poškozených subjektů, jenž mohou požadovat náhradu škody, a tím i chránit svá práva a zájmy (Mazel, 2006, s. 167). Poškozené osoby mají právo na podání žaloby a získání plné náhrady za způsobenou škodu vlivem korupčního činu. Taková kompenzace může pokrýt hmotnou škodu, ušlý zisk či jinou formu ztráty. Odpovědnost za způsobenou škodu má speciální podmínky a zavinění může být i v nedbalostní podobě (Šturma, Nováková & Bílková, 2003, s. 111). Úmluva taktéž upozorňuje na odpovědnost státu za korupční činy státních úředníků při výkonu jejich funkcí a zneužívání jejich pravomocí (Mazel, 2006, s. 167). V úmluvě nechybí ani požadavek zneplatnění jakékoliv smlouvy, jež obsahuje korupční klauzuli nebo v případě, kdy při uzavírání smlouvy došlo ke korupčnímu jednání. V neposlední řadě je v úmluvě zdůrazněna nutnost ochrany zaměstnanců, kteří nahlásí možné korupční jednání zaměstnavatele, jinými slovy úmluva dbá i na řádnou ochranu whistleblowerů. Stejně jako v předešlé úmluvě Rady Evropy je monitoringem provádění Občanskoprávní úmluvy pověřena skupina GRECO (Šturma, Nováková & Bílková, 2003, s. 112).

2.2.3. OSN

Dalším dokumentem, který je nutno zmínit, je **Úmluva OSN proti korupci**. Tato úmluva představuje široce pojatý efektivní globální nástroj pro boj s korupcí (Šturma, Nováková & Bílková, 2003, s. 115). V první kapitole jsou zmíněny definice všech důležitých pojmů, v druhé kapitole je zmíněna potřeba prevence korupce a protikorupční strategie, včetně pověřených orgánů k provádění prevence. Další kapitola zahrnuje kriminalizaci jednotlivých korupčních činností, problematiku účastenství na činnosti a stádium pokusu, trestní stíhání, sankce, ochrana svědků, znalců a obětí a nutnou spolupráci vnitrostátních

orgánů. V rámci čtvrté kapitoly je v úmluvě zmíněna mezinárodní spolupráce a vydávání pachatelů, následující kapitola se zabývá předcházení a potírání převodu výnosů z korupční činnosti a navrácení majetku. V dalších kapitolách je zmíněna technická pomoc, sběr a výměna informací, kontrolní mechanismy provádění úmluvy a závěrečná ustanovení (United Nations Office on Drugs and Crime, 2004). Zjednodušeně řečeno se úmluva vztahuje na prevenci, vyšetřování a stíhání korupčních trestních činů, a to bez ohledu na to, zdali se korupce účastní veřejný činitel nebo byla korupce spáchána v rámci podnikatelské činnosti. Jelikož se úmluva ve většině případů nevěnuje vnitrostátním případům korupce, je zde nutným prvkem mezinárodní charakter trestního činu. Úmluva OSN proti korupci je trestněprávním i administrativním instrumentem, jež svým rozsahem zasahuje a překrývá výše zmíněné Trestněprávní a Občanskoprávní úmluvy Rady Evropy, včetně Úmluvy OECD (Šturma, Nováková & Bílková, 2003, s. 116).

2.2.4. Další subjekty zabývající se korupcí

Mezi další subjekty zabývající se korupcí je nutné zahrnout **Transparency International**. Transparency International (dále jen TI) je nevládní nezisková organizace, jež byla ve světě založena v roce 1993. V současné době TI představuje mezinárodní síť poboček ve více než 100 státech, které se snaží o co největší eliminaci korupce ve společnosti a o předcházení jejího vzniku. TI plní několik funkcí v protikorupční činnosti. Šíří osvětu v oblasti korupce, poskytuje právní poradenství, pomáhá k vytváření národní legislativy a mezinárodních úmluv v této oblasti, v rámci své investigativní činnosti upozorňuje na možné korupční jednání, zároveň mapuje úroveň korupce ve světě a provádí výzkum veřejného mínění včetně vydávání nejrozsáhlejších publikací (Transparency International, 2019a).

Mezi další stěžejní subjekty zabývající se problematikou korupce je **Skupina států proti korupci**, zkráceně **GRECO** z francouzského Groupe d'Etats contre la corruption (anglicky The Group of States against Corruption), která je zmíněna již v kapitole 2.2.2. Skupina GRECO se sídlem ve Štrasburku byla vytvořena v roce 1999 dohodou Rady Evropy a jejím úkolem je zlepšení schopnosti členů v boji proti korupci, a to monitoringem dodržování protikorupčních standardů Rady Evropy, zejména tedy výše zmíněné Trestněprávní a Občanskoprávní úmluvy proti korupci (Šturma, Nováková & Bílková, 2003, s. 109).

GRECO funguje na základě dynamického procesu vzájemného hodnocení a tlaku mezi členskými státy. Pomáhá k identifikaci nedostatků ve vnitrostátních protikorupčních politikách a k iniciaci legislativních, institucionálních a praktických reforem. Zároveň GRECO poskytuje platformu pro sdílení osvědčených postupů týkajících se odhalování a prevence korupce. Členství v GRECO není omezeno pouze na členské státy Rady Evropy, ale kterýkoliv stát podílející se na dohodách automaticky přistupuje i ke GRECO. V současné době skupina GRECO zahrnuje 49 členských států, z toho 48 evropských zemí a Spojené státy americké. Každý členský stát jmenuje nejvýše dva zástupce, kteří se účastní plenárních zasedání a mají hlasovací právo. Zároveň každý členský stát poskytne skupině seznam odborníků nápomocných pro hodnotící procesy skupiny GRECO (Council of Europe, 2019a).

Ze vzájemného monitoringu členských států rozčleněného do jednotlivých kol, která se vždy týkají určitého okruhu témat, vznikají hodnotící zprávy jednotlivých zemí. Proces hodnocení se řídí striktně stanoveným postupem a vzniku hodnotící zprávy předchází analýza situace v podobě dotazníku a sběru informací shromážděných při jednání s veřejnými činiteli a zástupci občanské společnosti během místní návštěvy. Odborníky vypracovaná hodnotící zpráva je poté předložena skupině GRECO k posouzení a přijetí. V této závěrečné zprávě pak může být uvedeno, že právní předpisy a postupy kontrolovaného státu jsou v souladu s ustanoveními, která jsou předmětem přezkumu nebo v souladu nejsou. Závěr monitoringu může taktéž obsahovat doporučení jednotlivým státům, která vyžadují opatření do 18 měsíců nebo může hodnotící zpráva končit připomínkami, které mají členské státy vzít v úvahu (Council of Europe, 2019b). V rámci vzájemného monitoringu proběhla již čtyři hodnotící kola. V práci jsou v poslední kapitole využívány zprávy ze třetího, čtvrtého a v případě dostupnosti i pátého hodnotícího kola. Třetí hodnotící kolo se zaměřuje na inkriminace vzhledem k Trestněprávní úmluvě o korupci a transparentnost financování politických stran. Čtvrté hodnotící kolo se týká prevence korupce ve vztahu ke členům Parlamentu, soudcům a státním zástupcům. V současné době probíhá 5. hodnotící kolo na téma prevence korupce a podpora integrity v nejvyšších výkonných funkcích a v donucovacích agenturách. Konkrétněji se jedná o etické zásady a pravidla chování; střet zájmů; zákaz nebo omezení určitých činností; deklarace aktiv, výnosů, závazků a úroků; prosazování pravidel týkajících se střetu zájmů a povědomí (Council of Europe, 2019c).

Právě subjekty jako je Transparency International nebo skupina GRECO jsou pro tuto diplomovou práci stěžejní, neboť je ve velké míře pracováno s Indexem vnímání korupce CPI od Transparency International. Problémy v oblasti korupce nových členských států a implementace nejrůznějších protikorupčních opatření jsou nastíněny právě ve výše zmíněných hodnotících kolech skupiny GRECO.

Dalším subjektem bojujícím proti korupci je **Partnerství pro otevřené vládnutí** (zkratkou OGP z anglického **Open Government Partnership**), který vznikl v roce 2011 spojením vedoucích představitelů vlád a zástupců občanské společnosti. Původní partnerství, které iniciovalo USA, nyní spojuje 79 zemí a 20 lokálních členů. Úkolem společenství je, aby vlády připojených států byly více transparentnější, odpovědnější a lépe reagující na své občany. Výsledkem spolupráce by ideálně měla být kvalitnější správa věcí veřejných a zkvalitnění služeb, které občané dostávají. Každé dva roky předkládá každý člen společně s občanskou společností akční plán, který obsahuje konkrétní závazky ke zvýšení transparentnosti, odpovědnosti a účasti veřejnosti ve vládě. Nezbytnou součástí spojení je taktéž nezávislý hodnotící mechanismus (zkráceně IRM z anglického Independent Reporting Mechanism), klíčový kontrolní prvek, díky kterému dochází ke vzájemnému sledování pokroku jednotlivých členských států (Open Government Partnership, 2019a; OGP, 2019b; OGP, 2019c).

Relativně novými subjekty, které napomáhají boji s korupcí, zejména z pohledu prevence, jsou nezávislá fóra pro nejrůznější odborníky z praxe, jedná se o **Evropské partnery proti korupci** (zkratkou EPAC z anglického **The European Partners against Corruption**) a **Evropskou síť kontaktních bodů proti korupci** (zkráceně EACN z anglického **The European Contact-point Network against Corruption**). Partnerství EPAC vzniklo v roce 2004 a skládá se z protikorupčních orgánů a orgánů policejního dohledu z členských zemí Rady Evropy. Síť EACN, jež byla zřízena rozhodnutím Evropské rady v roce 2008, je spíše formálnější sítí sdružující protikorupční orgány členských států EU. Obě dvě sítě spíše fungují jako jedna vzhledem k identičnosti jejich cílů a poslání. Sítě poskytují platformu pro výměnu informací a odborných znalostí v oblasti boje proti korupci, spolupráci a policejní dohled včetně provádění mezinárodních právních nástrojů. Každoročně tato uskupení pořádají odbornou konferenci a celoročně zároveň působí nejrůznější pracovní skupiny. EPAC sdružuje více než 70 protikorupčních orgánů a orgánů policejního dohledu a EACN zahrnuje více

než 50 protikorupčních orgánů z členských států EU. Členem obou uskupení je rovněž OLAF (EPAC/EACN, 2019).

V neposlední řadě lze zmínit i **Mezinárodní protikorupční akademii** (zkráceně **IACA** z anglického **The International Anti-Corruption Academy**). Tato mezinárodní organizace se sídlem v rakouském Laxenburgu se věnuje zejména překonávání současných nedostatků ve znalostech či praxi a obecně osvětě v oblasti boje proti korupci. Akademie nabízí širokou škálu školení, akademické studijní programy, příležitosti pro dialog, včetně vytváření sítí a protikorupčních think-tanků či benchmarkingových aktivit. Poskytuje nový přístup ke vzdělávání a výzkumu, usnadňuje odbornou přípravu v problematice korupce a zajišťuje i technickou podporu v této oblasti. Tato instituce vznikla v roce 2010 a její založení inicioval Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (zkráceně UNODC z anglického The United Nations Office on Drugs and Crime), INTERPOL, OLAF a Rakouská republika (IACA, 2019).

3. Měření korupce

Třetí kapitola se zaměřuje již na možnosti měření korupce. V této kapitole jsou charakterizovány jednotlivé indexy vypovídající o úrovni korupce v daném státě. Jedná se o Index vnímání korupce (CPI), dále Index plátců úplatků (BPI), Globální barometr korupce (GCB) a v neposlední řadě Globální ukazatele kvality vládnutí (WGI). Zejména index CPI a ukazatel WGI, konkrétně ukazatel kontroly korupce, jsou pro tuto diplomovou práci stěžejní, jelikož právě s daty těchto ukazatelů je v hojně míře pracováno za účelem zjištění vývoje míry korupce v členských státech EU. Jak je zmíněno již v úvodu, s problematikou korupce se pojí i obtíže s jejím měřením. Pokud je korupce měřena podle počtu zatčených či podle počtu soudních řízení, jedná se pouze o odhalenou korupci. Nicméně jádrem problému korupce jsou právě obtíže jejího odhalení. Proto jsou následující možnosti měření korupce do značné míry subjektivní, často založené zejména na dotazníkovém šetření.

3.1. Index vnímání korupce

Jedním z nejdůležitějších ukazatelů měření míry korupce v jednotlivých státech, který je každoročně vytvářen Transparency International, je **CPI index** z anglického **Corruption Perceptions Index**, v českém překladu se objevuje jako **Index vnímání korupce**. Od roku 1995, kdy byla zpráva o CPI indexu poprvé publikována, se tento index stal hlavním globálním indikátorem korupce ve veřejném sektoru. V nejnovějším průzkumu z roku 2018 bylo hodnoceno 180 zemí na škále 0-100, kdy 0 je vysoce korupční prostředí a 100 je korupčně naprosto čistý stát (Transparency International, 2019b).

Transparency International vypočítala CPI 2018 pomocí 13 různých zdrojů dat od 12 různých institucí zachycující vývoj vnímání korupce v předešlých dvou letech. Zdroje dat musí splňovat určitá kritéria. Daný zdroj dat musí kvantifikovat vnímání korupce ve veřejném sektoru, musí být založen na spolehlivé a platné metodice, která hodnotí více zemí ve stejném měřítku. Zároveň tato data musí poskytovat důvěryhodná instituce, která provádí hodnocení značného počtu zemí minimálně každé dva roky. Dalším kritériem je nutnost počítání s dostatečnou variabilitou skóre, aby byly země lépe rozlišitelné. Skóre je standardizováno odečtením střední hodnoty každého zdroje od skóre každé země a vydělením standardní odchylky. Tato standardizace zajišťuje možnost meziročního srovnání hodnot CPI od roku 2012. Vypočtenou hodnotu

CPI poté kontrolují minimálně tři zdroje. Výsledné skóre CPI se následně vypočítá jako průměr všech standardizovaných skóre dostupných pro danou zemi a zaokrouhlí na celá čísla (Transparency International, 2019c).

Pro správnou interpretaci CPI indexu je třeba zdůraznit změnu v metodice výpočtu v roce 2012. Po komplexním přezkumu a konzultaci v rámci TI i s externími odborníky byl vytvořen nový přístup k indexu CPI, který poskytuje větší transparentnost o způsobu tvorby indexu a o změnách ve zdroji dat. Aktualizovaná metoda taktéž umožňuje lepší zachycení změny indexu v čase. Nicméně z důvodu aktualizace metodiky však není možno porovnávání indexů CPI za rok 2011 a dřívějších indexů s CPI indexem za rok 2012 a pozdějšími hodnoty indexů. Přímou viditelnou změnou v CPI 2012 je hodnotící škála skóre. Zatímco ve výsledcích CPI 2011 a dřívějších průzkumech je hodnotící spektrum v rozmezí 0-10 bodů, v CPI 2012 a pozdějších hodnotách je skóre zobrazeno na škále 0-100 bodů. Tato skutečnost pouze potvrzuje nemožnost srovnávání CPI 2011 a dřívější ročníky s CPI 2012 a pozdějšími ročníky. U předcházejících ročníků CPI 2012 bylo čerpáno z průzkumů, kde do datového období CPI spadl více než jeden rok⁸. Od roku 2012 TI používá pouze údaje z každého zdroje pouze za poslední rok pro lepší zobrazení změn mezi jednotlivými roky (Transparency International, 2012).

Mezi nejméně korupční státy se dlouhodobě umísťují státy jako je Dánsko a Nový Zéland, což platí i v roce 2018. Na třetím místě se umístilo hned několik států, jedná se o Finsko, Singapur, Švédsko a Švýcarsko. Naopak nejkorupčnějším státem je Somálsko, následuje ho Sýrie, Jižní Súdán a Jemen se Severní Koreou (Transparency International, 2019b).

Tabulka 1: Nejlépe hodnocené státy podle CPI indexu 2018

Umístění	Stát	Skóre
1.	Dánsko	88
2.	Nový Zéland	87
3.	Finsko	85
3.	Singapur	85
3.	Švédsko	85
3.	Švýcarsko	85

Zdroj: Transparency International (2019b), vlastní úprava

⁸ Pro upřesnění: Například výsledky CPI 2011 vychází z dotazníku publikovaný od prosince 2009 do září 2011. Viz metodologie CPI 2011 (Transparency International, 2019d).

Tabulka 2: Nejhůře hodnocené státy podle CPI indexu 2018

Umístění	Stát	Skóre
176.	Severní Korea	14
176.	Jemen	14
178.	Jižní Súdán	13
178.	Sýrie	13
180.	Somálsko	10

Zdroj: Transparency International (2019b), vlastní úprava

3.2. Index plátců úplatků

Dalším indexem vytvářený Transparency International je **BPI index** (z anglického **Bribe Payers Index**) neboli **Index plátců úplatků**. Výsledky BPI indexu jsou publikovány od roku 1999, ovšem v nepravidelných intervalech, zpráva vychází každé dva, tři nebo čtyři roky. Nicméně poslední výzkum od TI ohledně placení úplatků je z roku 2011. Index BPI hodnotí 28 největších světových ekonomik podle vnímané pravděpodobnosti, jakou tuzemské společnosti platí úplatky v zahraničí. Spočívá v dotazníkovém šetření u více než tři tisíc vedoucích pracovníků mezinárodních podniků. Země hodnocené v rámci BPI indexu pokrývají všechny regiony světa a představují téměř 80 % celkového světového odlivu zboží, služeb a investic. Důležitým prvkem tohoto indexu je hodnocení míry úplatkářství napříč sektory a odvětvími. Jak je již zmíněno výše v kapitole 1.5.1. o ekonomických důsledcích korupce, zahraniční úplatkářství a korupce obecně má velmi nepříznivé účinky na blaho obyvatel na celém světě. Jeho negativní důsledky se projevují nespravedlivým zadáváním veřejných zakázek, snižováním kvality veřejných služeb, omezováním příležitostí k rozvoji konkurenceschopného soukromého sektoru a podryváním důvěry ve státní instituce (Transparency International, 2011, s. 2).

Transparency International v posledním průzkumu z roku 2011 vybrala jednotlivé země na základě čtyř kritérií. Prvním kritériem je obchodní otevřenost dané země, měřená odlivem přímých zahraničních investic a exportu. Pro umožnění srovnání výkonnosti v čase je žádoucí dřívější zahrnutí země do průzkumu v roce 2008. Dalšími kritérii je členství země v G20 a vysoká významnost obchodu v rámci regionu či kontinentu (Transparency International, 2011, s. 24).

Výsledkem průzkumu jsou jednotlivé ekonomiky bodované na škále 0-10, kdy 10 je stát bez úplatků a 0 vyjadřuje nejvyšší možnou četnost uplácení. Mezi nejhůře hodnocenými státy je Rusko, Čína, Mexiko, Indonésie a Spojené Arabské Emiráty či Argentina s 6,1 až 7,3 body. Z evropských států se nejhůře umístila Itálie s 7,6 body, nutno podotknout, že TI nezkoumala všechny státy z EU, tudíž tato skutečnost nemusí znamenat, že je na tom Itálie nejhůře ze všech členských států EU. Nejlépe bodovanými státy je naopak Nizozemsko, Švýcarsko, Belgie, Německo a Japonsko. Nicméně TI v publikaci konstatuje, že u rozdílu průměrného skóre z průzkumu z roku 2011 oproti staršímu průzkumu z roku 2008 nedošlo k žádnému výraznému zlepšení, pouze z hodnoty 7,8 bodů na 7,9 bodů (Transparency International, 2011, s. 5).

Tabulka 3: Nejlépe hodnocené státy podle BPI indexu 2011

Umístění	Stát	Skóre
1.	Nizozemsko	8,8
1.	Švýcarsko	8,8
3.	Belgie	8,7
4.	Německo	8,6
4.	Japonsko	8,6

Zdroj: Transparency International (2011), vlastní úprava

Tabulka 4: Nejhůře hodnocené státy podle BPI indexu 2011

Umístění	Stát	Skóre
23.	Argentina	7,3
23.	Spojené Arabské Emiráty	7,3
25.	Indonésie	7,1
26.	Mexiko	7,0
27.	Čína	6,5
28.	Rusko	6,1

Zdroj: Transparency International (2011), vlastní úprava

Co se týká jednotlivých sektorů, nejmenší sklony k úplatkářství má sektor zemědělství, lehký zpracovatelský průmysl následovaný civilním letectvím a informačními technologiemi. Odvětví s největšími sklony k úplatkářství se už opakovaně jeví oblast veřejných zakázek na stavební práce a oblast stavebnictví obecně. Mezi dalšími

problematickými odvětvími je oblast veřejných služeb, realitní, majetkové, právní a obchodní služby či těžba ropy a plynu (Transparency International, 2011, s. 14).

3.3. Globální barometr korupce

Co se týká měření korupce, je zde nutné zmínit i **Globální barometr korupce**, zkráceně **GCB** z anglického **Global Corruption Barometer**, který je opět představován organizací Transparency International. V roce 2019 začalo probíhat desáté vydání série reportů, nicméně zatím⁹ je dostupná pouze zpráva o Latinské Americe včetně Karibiku a Africe. Globální barometr korupce patří mezi největší průzkumy na světě, jež zachycuje přímé osobní zkušenosti občanů s úplatkářstvím v běžném životě, vnímání korupčních výzev těchto občanů v jejich vlastních zemích a ochotu bojovat proti korupci. Průzkum GCB v letech 2015, 2016 a 2017 se týká 119 zemí, regionů a oblastí po celém světě, do něhož bylo od března 2014 do ledna 2017 zapojeno téměř 170 tisíc osob. Ze zjištěných skutečností z tohoto průzkumu například v Moldavsku, Jemenu a Libanonu lidé vnímají vysokou míru korupce ve veřejném sektoru, naopak v Mexiku, Indii, Libérii a Vietnamu jsou problematické vysoké úplatky za veřejné služby (Transparency International, 2017, s. 3, 10).

Průzkum Globálního barometru korupce, který probíhal v letech 2015, 2016 a 2017 je podle geografického hlediska rozčleněn do 5 dílčích reportů. Jedná se o zprávu o Latinské Americe a Karibiku, Asii a Tichomoří, Evropy a Střední Asii, Blízký východ a severní Afriku a v neposlední řadě Afriku obecně. Co se týká výsledků v Evropě a Střední Asii, jeden ze tří respondentů si myslí, že korupce je jeden z největších problémů v jejich zemi, a to nejvíce v Kosovu, Španělsku a Moldavsku. Více než polovina občanů hodnotí svou vládu jako nedostatečně bojující s korupcí, nejvíce kritickými státy je Ukrajina, Moldavsko, Bosna a Hercegovina a Španělsko. Nejvíce zkorumpovanými státními služebníky jsou politici a státní úředníci, ty považuje za zkorumpované téměř třetina dotazovaných. Více než čtvrtina respondentů je přesvědčena, že jsou zkorumpovaní i vedoucí pracovníci v soukromém sektoru. Tři z pěti občanů ve Španělsku a Portugalsku zastávají názor, že bohatí mají příliš velký vliv na veřejné dění. Úplatkářství zůstává nadále velkým problémem, zejména ve státech

⁹ K 2. 11. 2019.

Společenství nezávislých států¹⁰. V Tádžikistánu je podíl úplatkářství dokonce na hodnotě 50 %. V EU je v oblasti úplatkářství problematické zejména Rumunsko, Litva nebo Maďarsko. 27 % občanů Evropy a Střední Asie je toho názoru, že s korupcí nemohou nic dělat a rezignují i na možnost whistleblowingu, a to zejména z důvodu strachu z následků jejich činů. Napříč všemi dotazovanými oblastmi korupce nejhůře ve svém státě vidí občané Bosny a Hercegoviny, Litvy, Moldavska, Ruska, Srbska a Ukrajiny, naopak nejméně korupční státy z pohledu svých občanů jsou Německo, Švédsko a Švýcarsko (Transparency International, 2016, s. 5).

3.4. Globální ukazatele kvality vládnutí

Globální ukazatele kvality vládnutí, zkráceně **WGI** z anglického **The Worldwide Governance Indicators**, představují souhrnné a individuální ukazatele správy věcí veřejných pro více než 200 zemí a oblastí vydávané od roku 1996, každoročně od roku 2002, Světovou bankou. Ukazatel se specializuje na šest dimenzí veřejné správy, jedná se o následující oblasti: hlas a odpovědnost, politická stabilita a absence násilí, efektivita vlády, kvalita regulace, právní stát a kontrola korupce (World Bank, 2019a). Ukazatele WGI byly poprvé vytvořeny Danielem Kaufmannem a Aartem Kraayem a právě ukazatel kontroly korupce¹¹ je pro větší objektivnost v diplomové práci porovnáván s indexem CPI. Ukazatele WGI jsou založené na více než 30 zdrojích dat a jsou užitečným nástrojem pro rozsáhlé srovnání napříč zeměmi a pro hodnocení obecných trendů v čase. Konkrétně ukazatel kontroly korupce zachycuje vnímání míry, v jaké je veřejná moc vykonávána k soukromým ziskům, měří míru drobných i velkých forem korupce a v neposlední řadě zachycuje state capture, převzetí státu elitami se soukromými zájmy (World Bank, 2019b). Zatímco CPI měří korupci ve veřejném sektoru a je založen na tom, jakou míru korupce vnímají podnikatelé a experti, WGI měří korupci ve veřejném i soukromém sektoru a kombinuje expertní hodnocení s průzkumy veřejného mínění (European Parliament, 2017, s. 6-7).

Hodnocení spočívá v agregaci dat z několika zdrojů, ve tvorbě váženého průměru a v následné změně měřítka na bodové škále 0-100, stejně jako tomu je u indexu CPI,

¹⁰ Z anglického Commonwealth of Independent States (CIS) zahrnující Arménii, Ázerbájdžán, Bělorusko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldavsko, Rusko, Tádžikistán a Uzbekistán.

¹¹ V diplomové práci bude pro zjednodušení používána zkratka WGI, ač se jedná pouze o ukazatel kontroly korupce, se kterým je v hojně míře pracováno.

0 představuje nejnižší hodnocení a 100 hodnocení nejvyšší. Mezi pět nejlépe hodnocených států se podle ukazatele kontroly korupce v rámci WGI v roce 2018 umístilo Finsko, Nový Zéland, Singapur, Dánsko a poté Švédsko. Naopak mezi nejhůře hodnocené státy patří Somálsko, Jižní Súdán, Jemen, Sýrie a Severní Korea, čímž index WGI naprosto kopíruje nejhůře hodnocené státy vyčleněné indexem CPI, ač v rozdílném pořadí. Tato skutečnost pouze potvrzuje možnost porovnávání hodnot těchto dvou ukazatelů (World Bank, 2019c).

Tabulka 5: Nejlépe hodnocené státy podle ukazatele kontroly korupce WGI 2018

Umístění	Stát	Skóre
1.	Finsko	100
2.	Nový Zéland	99,52
3.	Singapur	99,04
4.	Dánsko	98,56
5.	Švédsko	98,08

Zdroj: World Bank (2019c), vlastní úprava

Tabulka 6: Nejhůře hodnocené státy podle ukazatele kontroly korupce WGI 2018

Umístění	Stát	Skóre
205.	Severní Korea	1,92
206.	Sýrie	1,44
207.	Jemen	0,96
208.	Jižní Súdán	0,48
209.	Somálsko	0

Zdroj: World Bank (2019c), vlastní úprava

4. Vývoj korupce v EU

Tato kapitola již obsahuje analýzu vývoje indexu CPI a WGI jednotlivých členských států EU. Kapitola obsahuje data o indexu CPI od jeho vzniku v roce 1995 až po nejaktuálnější údaje z roku 2018 a data o ukazateli WGI, konkrétněji oblast kontroly korupce, od roku 1996 až po rok 2018. Indexy CPI a WGI jsou shlukovány do dlouhé časové řady za účelem přehledného zobrazení vývoje korupce v členských státech EU. V následujících podkapitolách jsou zobrazeny rozsáhlé tabulky s údaji o indexech CPI a WGI v jednotlivých letech. Z obou indexů je poté vypočítán průměr pro členské státy EU v pořadí jejich přistoupení. Jinými slovy, do roku 2003 je počítán průměr pro původní členské státy, tedy EU-15, od roku 2004-2006 je připočítáno deset přistoupivších států prvního východního rozšíření, tedy EU-25, od roku 2007-2012 jsou připočítány dva státy v rámci druhého východního rozšíření, tedy EU-27, a od roku 2013 je již průměr počítán pro současný počet členských států EU-28. Vypočítané průměry jsou poté pro přehlednější zobrazení zasazeny do grafů v dlouhém časovém období. Graf s průměrným indexem CPI pro členské státy EU je z důvodu změny metodiky, zejména z důvodu změny bodové škály, rozdělen na dvě části.

4.1. Vývoj korupce ve členských státech EU

Následující dvě podkapitoly obsahují data o vývoji indexu CPI všech členských států EU, od roku 1995 do nejaktuálnějšího údaje z roku 2018, a o ukazateli WGI, konkrétně ukazatele kontroly korupce, od roku 1996 až po hodnotu ukazatele v roce 2018. Z dat je poté vypočítán průměr za členské státy EU v pořadí jejich přistoupení a výsledný průměr je pro větší přehlednost zasazen do grafu.

4.1.1. Vývoj CPI v letech 1995-2018

Na následující tabulce na další stránce je zobrazen vývoj CPI ve všech členských státech EU od počátku vzniku indexu v roce 1995 až po nejnovější report CPI v roce 2018. Původní členské státy jsou zabarveny světle oranžovou barvou, přistupující státy v roce 2004 neboli státy východního rozšíření jsou vyznačeny modrou barvou. Bulharsko a Rumunsko jakožto státy, které přistoupily v roce 2007, jsou označeny zelenou barvou a Chorvatsko, poslední přistupující stát v roce 2013, je zobrazen barvou červenou.

Tabulka 7: Vývoj CPI v členských státech EU

Stát/CPI	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Belgie	6,85	6,84	5,25	5,4	5,3	6,1	6,6	7,1	7,6	7,5	7,4	7,3	7,1	7,3	7,1	7,1	7,5	75	75	76	77	77	75	75
Dánsko	9,32	9,33	9,94	10	10	9,8	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,4	9,3	9,3	9,3	9,4	90	91	92	91	90	88	88
Finsko	9,12	9,05	9,48	9,6	9,8	10	9,9	9,7	9,7	9,7	9,6	9,6	9,4	9	8,9	9,2	9,4	90	89	89	90	89	85	85
Francie	7	6,96	6,66	6,7	6,6	6,7	6,7	6,3	6,9	7,1	7,5	7,4	7,3	6,9	6,9	6,8	7,0	71	71	69	70	69	70	72
Irsko	8,57	8,45	8,28	8,2	7,7	7,2	7,5	6,9	7,5	7,5	7,4	7,4	7,5	7,7	8	8	7,5	69	72	74	75	73	74	73
Itálie	2,99	3,42	5,03	4,6	4,7	4,6	5,5	5,2	5,3	4,8	5	4,9	5,2	4,8	4,3	3,9	3,9	42	43	43	44	47	50	52
Lucembursko	6,85	N/A	8,61	8,7	8,8	8,6	8,7	9	8,7	8,4	8,5	8,6	8,4	8,3	8,2	8,5	8,5	80	80	82	85	81	82	81
Německo	8,14	8,27	8,23	7,9	8	7,6	7,4	7,3	7,7	8,2	8,2	8	7,8	7,9	8	7,9	8,0	79	78	79	81	81	81	80
Nizozemsko	8,69	8,71	9,03	9	9	8,9	8,8	9	8,9	8,7	8,6	8,7	9	8,9	8,9	8,8	8,9	84	83	83	84	83	82	82
Portugalsko	5,56	6,53	6,97	6,5	6,7	6,4	6,3	6,3	6,6	6,3	6,5	6,6	6,5	6,1	5,8	6	6,1	63	62	63	64	62	63	64
Rakousko	7,13	7,59	7,61	7,5	7,6	7,7	7,8	7,8	8	8,4	8,7	8,6	8,1	8,1	7,9	7,9	7,8	69	69	72	76	75	75	76
Řecko	4,04	5,01	5,35	4,9	4,9	4,9	4,2	4,2	4,3	4,3	4,3	4,4	4,6	4,7	3,8	3,5	3,4	36	40	43	46	44	48	45
Španělsko	4,35	4,31	5,9	6,1	6,6	7	7	7,1	6,9	7,1	7	6,8	6,7	6,5	6,1	6,1	6,2	65	59	60	58	58	57	58
Švédsko	8,87	9,08	9,35	9,5	9,4	9,4	9	9,3	9,3	9,2	9,2	9,2	9,3	9,3	9,2	9,2	9,3	88	89	87	89	88	84	85
Velká Británie	8,57	8,44	8,22	8,7	8,6	8,7	8,3	8,7	8,7	8,6	8,6	8,6	8,4	7,7	7,7	7,6	7,8	74	76	78	81	81	82	80
Česká republika	N/A	5,37	5,2	4,8	4,6	4,3	3,9	3,7	3,9	4,2	4,3	4,8	5,2	5,2	4,9	4,6	4,4	49	48	51	56	55	57	59
Estonsko	N/A	N/A	N/A	5,7	5,7	5,7	5,6	5,6	5,5	6	6,4	6,7	6,5	6,6	6,6	6,5	6,4	64	68	69	70	70	71	73
Kypr	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	5,4	5,7	5,6	5,3	6,4	6,6	6,3	6,3	66	63	63	61	55	57	59
Litva	N/A	N/A	N/A	N/A	3,8	4,1	4,8	4,8	4,7	4,6	4,8	4,8	4,8	4,6	4,9	5	4,8	54	57	58	59	59	59	59
Lotyšsko	N/A	N/A	N/A	2,7	3,4	3,4	3,4	3,7	3,8	4	4,2	4,7	4,8	5	4,5	4,3	4,2	49	53	55	56	57	58	58
Maďarsko	4,12	4,86	5,18	5	5,2	5,2	5,3	4,9	4,8	4,8	5	5,2	5,3	5,1	5,1	4,7	4,6	55	54	54	51	48	45	46
Malta	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	6,8	6,6	6,4	5,8	5,8	5,2	5,6	5,6	57	56	55	60	55	56	54
Polsko	N/A	5,57	5,08	4,6	4,2	4,1	4,1	4	3,6	3,5	3,4	3,7	4,2	4,6	5	5,3	5,5	58	60	61	63	62	60	60
Slovensko	N/A	N/A	N/A	3,9	3,7	3,5	3,7	3,7	3,7	4	4,3	4,7	4,9	5	4,5	4,3	4,0	46	47	50	51	51	50	50
Slovinsko	N/A	N/A	N/A	N/A	6	5,5	5,2	6	5,9	6	6,1	6,4	6,6	6,7	6,6	6,4	5,9	61	57	58	60	61	61	60
Bulharsko	N/A	N/A	N/A	2,9	3,3	3,5	3,9	4	3,9	4,1	4	4	4,1	3,6	3,8	3,6	3,3	41	41	43	41	41	43	42
Rumunsko	N/A	N/A	3,44	3	3,3	2,9	2,8	2,6	2,8	2,9	3	3,1	3,7	3,8	3,8	3,7	3,6	44	43	43	46	48	48	47
Chorvatsko	N/A	N/A	N/A	N/A	2,7	3,7	3,9	3,8	3,7	3,5	3,4	3,4	4,1	4,4	4,1	4,1	N/A	46	48	48	51	49	49	48

12

Zdroj: Transparency International (2019e), vlastní zpracování

¹² Vzhledem k nejistotě dopadu Brexitu v době psaní diplomové práce je se Spojeným královstvím stále zacházeno jako s členským státem EU.

Z tabulky je poté propočítán průměr CPI za veškeré členské státy v pořadí jejich přistupování do EU. Do roku 2003 se tedy jedná o průměr původních členských států EU, jinými slovy členské státy EU-15, tento průměr CPI je zabarven¹³ oranžovou barvou. Po roce 2004 je vypočítáván průměr CPI původních a nových členských států, uváděných jako EU-25, průměr CPI je opět vyznačen modrou barvou. Průměr CPI členských států včetně států předposledního rozšíření v roce 2007 je zobrazen zelenou barvou a konečný počet členských států EU-28 je zobrazen opět barvou červenou.

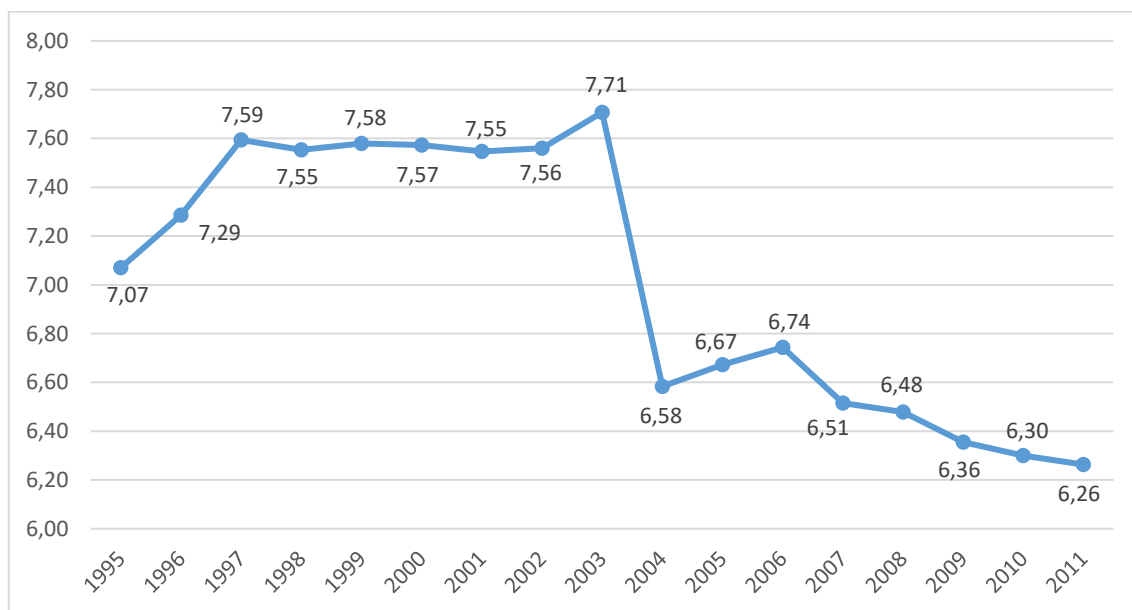
Tabulka 8: Vývoj průměru CPI členských států EU

1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
EU-15									EU-25			EU-27						EU-28					
7.07	7.29	7.59	7.55	7.58	7.57	7.55	7.56	7.71	6.58	6.67	6.74	6.51	6.48	6.36	6.30	6.26	63.67	63.29	64.21	65.57	64.61	64.64	64.68

Zdroj: Transparency International (2019e), vlastní výpočet z dat o CPI

Z jednotlivých průměrů lze vyčíst rapidní pokles průměrného CPI členských států EU v době přistupování deseti nových členských států v roce 2004, a to z 7,71 na 6,58 bodů. Východní rozšíření EU tedy zásadně zasáhlo celkovou úroveň korupce v EU. Pokles průměru CPI je pro lepší pochopení zobrazen na následujícím grafu. Rozšíření EU v roce 2007 o Bulharsko a Rumunsko již pochopitelně nebylo tak významné, jelikož se jednalo pouze o dva přistupující státy, nicméně pokles průměru CPI je vidět i v tomto případě.

Graf 1: Průměr CPI členských států EU v období 1995-2011

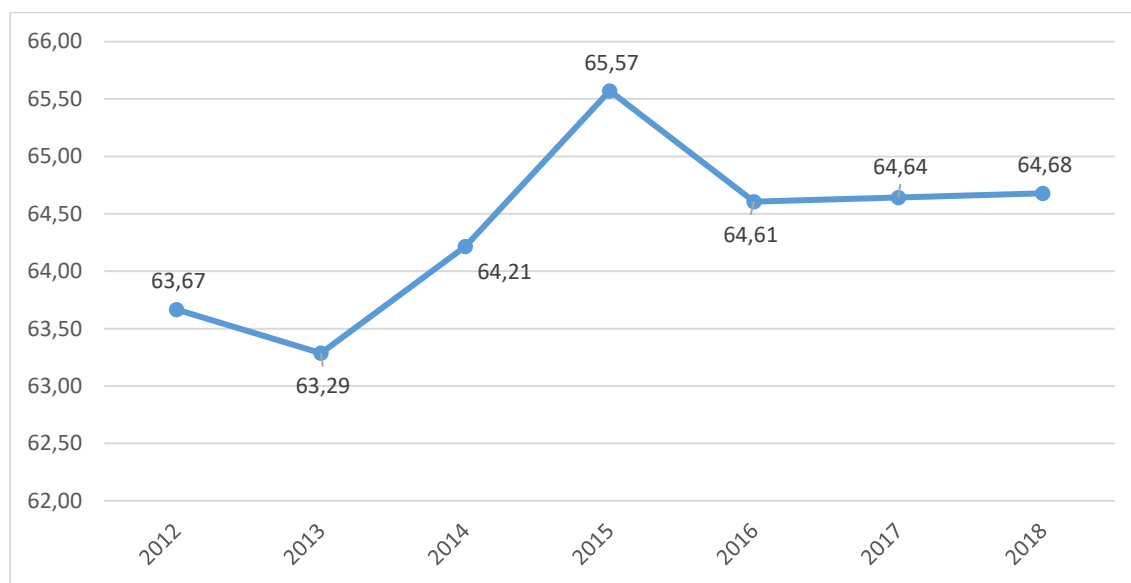

Zdroj: Transparency International (2019e), vlastní zpracování z dat o CPI

¹³ Za účelem zachování stejného formátování.

Vzhledem k několikrát zmiňované změně metodiky výpočtu CPI je třeba odlišovat rok 2011 a předešlé CPI od roku 2012 a následujících indexů. Z tohoto důvodu a zejména z důvodu rozdílné bodovací škály je oddělen i druhý graf průměru CPI všech členských států v období 2012 až 2018. Na něm je zobrazen pokles CPI v roce 2013, při přistoupení Chorvatska do EU, nicméně pokles průměrného CPI je již nepatrný, zejména v případě, pokud bychom indexy vydělili deseti, a tím se přiblížili k bodové škále předešlých indexů CPI před rokem 2012. Naopak v roce 2015 je viditelný růst průměrného CPI v EU.

Graf 2: Průměr CPI členských států EU v období 2012-2018

Zdroj: Transparency International (2019e), vlastní zpracování z dat o CPI

4.1.2. Vývoj WGI v letech 1996-2018

Pro objektivnější obraz vývoje korupce v EU je stejná analýza provedena s indexem WGI od Světové banky, konkrétně s daty z oblasti o kontrole korupce. Při tvorbě následující tabulky na další stránce je zachován stejný formát jako u předešlých analýz CPI. Původní členské státy jsou zvýrazněny světle oranžovou barvou, přistupující státy v roce 2004 neboli státy východního rozšíření jsou vyznačeny modrou barvou. Státy, jež přistoupily v roce 2007, tedy Bulharsko a Rumunsko, jsou zobrazeny v tabulce zelenou barvou a poslední rozšíření EU státem Chorvatsko v roce 2013 je zvýrazněno barvou červenou.

Tabulka 9: Vývoj WGI v členských státech EU

Stát/WGI	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Belgie	88,71	87,11	90,86	90,40	89,90	90,24	90,24	88,78	89,81	90,29	90,91	90,95	91,94	91,47	92,89	91,35	91,83	92,79	89,90	90,38
Dánsko	100,00	99,48	99,49	99,49	99,49	99,51	99,02	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	99,52	98,08	99,04	98,56	98,56
Finsko	99,46	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	99,51	99,51	99,03	98,56	98,10	99,05	98,10	98,10	98,56	99,52	99,52	99,04	100,00
Francie	84,95	90,21	89,34	84,85	86,36	88,29	89,76	91,71	91,75	91,26	90,43	89,52	90,52	90,05	88,15	88,94	88,94	90,38	87,50	87,98
Irsko	91,94	91,75	90,36	89,39	90,91	87,32	92,20	92,20	93,20	92,72	93,78	92,86	91,47	90,52	90,05	91,83	92,31	92,31	91,35	90,87
Itálie	67,20	70,62	77,16	73,23	72,73	66,34	67,32	71,22	67,48	64,08	64,11	61,90	63,51	60,19	59,72	56,25	57,69	59,62	61,54	62,02
Lucembursko	94,62	93,81	94,42	95,45	91,92	93,17	92,68	94,15	94,17	95,15	94,74	95,71	98,10	96,68	97,16	96,63	97,12	97,60	96,15	97,12
Německo	94,09	94,85	93,40	93,43	93,43	93,66	94,15	93,17	92,23	93,20	93,30	93,33	93,36	94,31	94,31	94,71	93,27	93,75	94,23	95,19
Nizozemsko	96,77	97,42	96,95	96,46	95,96	95,61	96,10	96,10	97,09	96,60	97,61	97,62	97,16	96,21	96,21	95,67	94,71	94,71	95,19	96,15
Portugalsko	89,25	85,57	85,28	85,86	83,84	84,88	82,44	81,46	82,04	82,52	82,78	82,86	83,89	80,57	80,57	79,81	80,29	80,29	80,77	80,29
Rakousko	92,47	93,30	92,89	93,94	94,95	97,07	95,12	94,63	96,12	93,69	92,82	91,90	89,57	89,10	91,00	90,38	90,87	91,35	90,87	91,35
Řecko	64,52	78,35	75,13	71,21	70,20	71,71	65,37	68,29	64,56	61,17	59,81	56,67	55,45	52,61	57,82	53,37	55,29	55,29	52,88	55,77
Španělsko	82,80	90,72	89,85	88,89	89,39	88,78	88,78	84,88	83,98	84,47	82,30	82,38	82,46	83,41	78,20	72,12	69,71	68,27	68,27	72,60
Švédsko	98,92	98,97	98,98	97,98	97,47	97,56	97,56	98,54	98,54	97,57	99,04	99,05	98,58	99,05	98,58	98,08	98,56	98,08	98,08	98,08
Velká Británie	95,16	96,39	95,94	94,95	95,45	94,63	94,63	92,68	92,72	92,23	91,87	92,38	92,42	92,89	93,36	93,27	93,75	94,23	94,71	93,27
Česká republika	74,73	73,20	62,44	69,19	72,22	69,76	68,29	67,80	65,53	66,99	69,38	66,67	67,77	64,93	63,51	66,35	67,31	69,23	70,67	69,23
Estonsko	69,89	75,26	79,19	77,78	80,81	82,44	81,95	81,95	79,61	81,07	80,38	80,48	81,52	81,99	83,41	87,98	87,98	88,94	87,02	89,90
Kypr	87,63	83,51	84,77	84,34	85,35	80,00	79,51	83,41	83,50	84,95	78,47	80,00	77,73	85,31	84,83	82,21	80,77	77,88	78,37	74,04
Litva	68,28	64,95	66,50	63,13	69,70	69,27	64,88	60,49	60,19	61,65	65,07	69,05	67,30	68,25	68,25	70,67	70,67	75,00	70,19	68,75
Lotyšsko	50,00	61,86	56,85	59,60	63,64	60,49	65,85	68,78	68,93	63,59	64,59	63,81	65,40	64,45	66,82	67,79	67,79	66,83	69,71	64,42
Maďarsko	74,19	77,84	77,66	74,24	75,76	75,61	72,20	74,15	73,30	70,87	70,33	68,57	68,72	67,30	65,88	60,58	61,54	60,58	59,13	59,62
Malta	71,51	72,16	83,25	78,28	81,82	78,54	78,54	80,98	81,55	81,55	74,16	74,76	73,46	79,15	81,04	77,88	78,85	75,48	76,92	71,63
Polsko	75,81	79,38	76,14	70,20	71,72	59,02	63,41	64,88	65,05	69,90	70,81	71,90	72,04	72,99	71,09	72,60	73,56	75,96	75,96	74,52
Slovensko	62,90	59,28	62,94	58,59	65,15	67,80	68,78	69,27	67,96	67,48	65,55	64,76	64,93	61,14	60,66	60,10	62,50	63,46	62,50	66,35
Slovinsko	81,72	85,05	80,20	78,79	81,31	83,41	80,00	82,44	80,58	80,58	81,82	79,52	79,15	76,78	74,41	74,52	76,44	77,40	79,33	80,77
Bulharsko	44,62	50,52	53,81	53,03	58,08	58,05	58,05	56,10	52,43	49,51	52,63	53,33	51,66	51,18	48,82	50,48	49,52	50,96	50,96	50,96
Rumunsko	39,25	31,96	36,04	40,40	43,43	46,83	50,24	53,17	52,91	53,88	49,76	52,38	52,61	48,82	53,08	53,85	57,21	57,21	55,29	52,40
Chorvatsko	32,80	34,54	56,35	63,64	64,14	62,93	58,54	59,51	58,74	58,25	57,89	60,48	59,24	59,72	62,09	62,02	63,94	62,50	61,06	60,10

14

Zdroj: World Bank (2019c), vlastní zpracování

¹⁴ Vzhledem k nejistotě dopadu Brexitu v době psaní diplomové práce je se Spojeným královstvím stále zacházeno jako s členským státem EU.

Z tabulky je, stejně jako v předešlém případě, propočítán průměr WGI za všechny členské státy, a to v pořadí jejich přistupování do EU. Do roku 2003 je vypočítán průměr původních členských států EU (EU-15), který je zvýrazněn oranžovou barvou. Po roce 2004 je vypočítáván průměr WGI původních a nových členských států (EU-25), jež je vyznačen modrou barvou. Průměr WGI po předposledním rozšíření EU v roce 2007, tedy členské státy EU-27, je zobrazen zelenou barvou a od posledního rozšíření o Chorvatsko v roce 2013, tedy konečný počet členských států EU-28, je zvýrazněn barvou červenou.

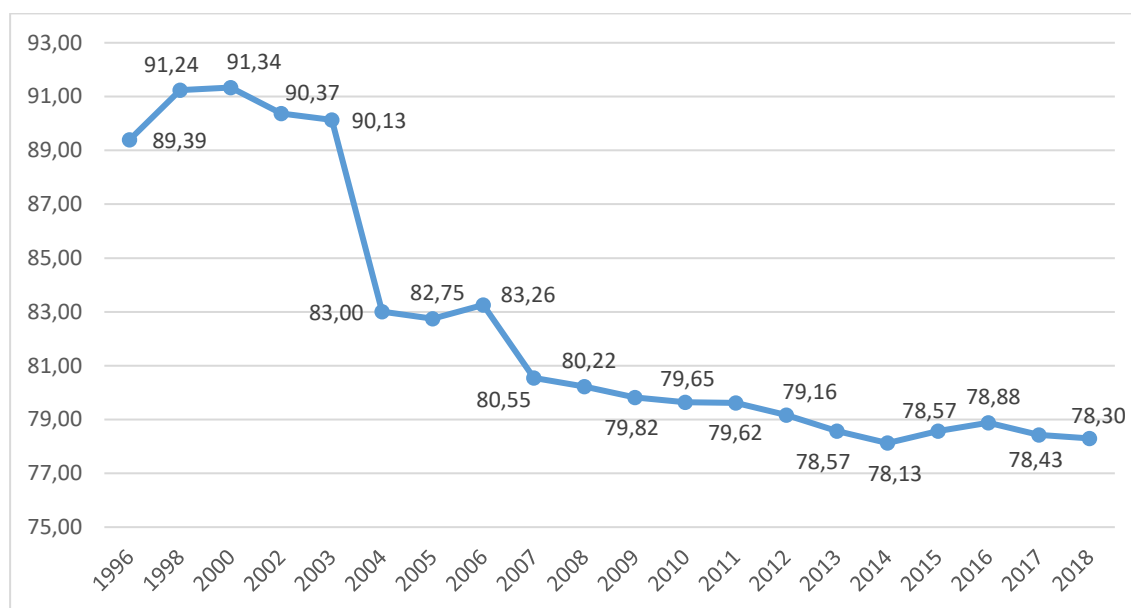
Tabulka 10: Vývoj průměru WGI členských států EU

1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
EU-15					EU-25			EU-27					EU-28						
89,39	91,24	91,34	90,37	90,13	83,00	82,75	83,26	80,55	80,22	79,82	79,65	79,62	79,16	78,57	78,13	78,57	78,88	78,43	78,30

Zdroj: World Bank (2019c), vlastní výpočet z dat o WGI

Pro přehlednější zobrazení je opět meziroční vývoj průměru indexu WGI členských států EU zasazen do grafu. Vzhledem k tomu, že u indexu WGI nedošlo k metodologické změně a změně bodové škály, jako v případě indexu CPI, je tento graf možno zobrazit v celkové podobě od počátku indexu v roce 1996 až do nejaktuálnějších dat z roku 2018. Z předešlých i následujících grafů lze vyčíst, že se celková úroveň korupce v EU po východním rozšíření v roce 2004 skutečně zvýšila. Tuto skutečnost naznačuje pokles nejen indexu CPI od Transparency International, ale i indexu WGI od Světové banky. Pokles v případě WGI byl z 90,13 bodů v roce 2003 na 83 bodů v roce 2004. Z grafu lze taktéž vyčíst i pokles indexu WGI v roce 2007, kdy do EU přistoupilo i Bulharsko a Rumunsko, v případě indexu WGI se jedná o pokles z 83,26 bodů v roce 2006 na hodnotu 80,55 v roce 2007. Oba použité indexy tedy indikují růst celkové úrovně korupce v EU, ať už v roce 2004, tak v roce 2007. Toto zvýšení lze odůvodnit tím, že v roce 2004 do EU vstoupil dosud nejvyšší počet států, jejichž úroveň korupce nebyla na takové úrovni, jako u původních členských států. Novým členským státům a jejím problémům v oblasti korupce před východním rozšířením se věnuje zejména kapitola 5.1. této diplomové práce. Nicméně důvodem pro vysoce korupční prostředí v těchto státech může být zejména dědictví komunismu, které prokazatelně působilo na rozšiřování klientelismu v zemi, způsobilo zakořenění nedůvěry obyvatel ve státní aparát a v neposlední řadě zavedlo jakousi tradici drobných i rozsáhlejších korupčních praktik.

Graf 3: Průměr WGI členských států EU v období 1996-2018

Zdroj: World Bank (2019c), vlastní zpracování z dat o WGI

4.2. Vývoj korupce v nových členských státech EU

Jedním ze společných jmenovatelů problémů nových členských států je bezesporu dědictví komunismu, konkrétněji se problémům států EU-10, jak je zmíněno výše, zabývá kapitola 5.1. Následující tabulky zobrazují vývoj indexu CPI a ukazatele WGI¹⁵ nových členských států Evropské unie. Pro srozumitelnější zobrazení vývoje jsou vytvořeny delší časové řady vývoje CPI, a to do skupin let 1995-2003, 2004-2011 a 2012-2018. Pro ukazatel WGI je rozdělení obdobné, jedná se o období 1996-2003, 2004-2011 a 2012-2018. Nové členské státy jsou v prvním sloupci seřazeny podle abecedy a podle doby přistoupení do EU. První sloupec obsahuje tedy přistupující státy EU-10 v rámci východního rozšíření v roce 2004, jež jsou odděleny od tzv. druhého východního rozšíření v roce 2007 a zvlášť taktéž stojí Chorvatsko, jež přistoupilo v rámci sedmého a zatím posledního rozšíření v roce 2013.

¹⁵ Podobně jako v celé diplomové práci se konkrétně jedná o ukazatel kontroly korupce v rámci WGI. Zkratka WGI je používána pouze pro zjednodušení.

4.2.1. CPI v letech 1995-2003

Absolutní hodnoty CPI 1995-2003

Následující tabulka zobrazuje vývoj CPI indexu v nových členských státech EU od roku 1995 do roku 2003. Jedná se tedy o období před východním rozšířením. Vzhledem k tomu, že Transparency International začala vydávat zprávy o CPI v roce 1995, v prvních ročnících reportů chybí značné množství údajů o sledovaných státech. Důkazem může být rok 1995, kdy je údaj o CPI dostupný pouze u Maďarska. Postupem času ovšem TI přidávala čím dál více hodnocených států, nicméně například Malta je poprvé z hlediska korupce hodnocena až v roce 2004. Zároveň TI postupně rozšiřovala množství používaných zdrojů k výpočtu CPI. Vzhledem k těmto faktům je třeba výsledky CPI indexu v těchto obdobích brát s rezervou. Tabulka zároveň zobrazuje meziroční změny v CPI indexu. Zelená barva představuje zlepšení CPI indexu oproti předešlému roku, žlutá barva zobrazuje neměnný stav a červená barva znamená zhoršení Indexu vnímání korupce oproti předešlému roku. Pro úplnost je nutné zdůraznit, že CPI index se pohybuje na bodové škále 0-10, kdy 0 představuje nejvyšší možnou korupci ve státě a 10 bodů vyjadřuje čisté prostředí.

Tabulka 11: Vývoj CPI v období 1995-2003

Stát/CPI	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Česká republika	N/A	5,37	5,2	4,8	4,6	4,3	3,9	3,7	3,9
Estonsko	N/A	N/A	N/A	5,7	5,7	5,7	5,6	5,6	5,5
Kypr	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	6,1
Litva	N/A	N/A	N/A	N/A	3,8	4,1	4,8	4,8	4,7
Lotyšsko	N/A	N/A	N/A	2,7	3,4	3,4	3,4	3,7	3,8
Maďarsko	4,12	4,86	5,18	5	5,2	5,2	5,3	4,9	4,8
Malta	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Polsko	N/A	5,57	5,08	4,6	4,2	4,1	4,1	4	3,6
Slovensko	N/A	N/A	N/A	3,9	3,7	3,5	3,7	3,7	3,7
Slovinsko	N/A	N/A	N/A	N/A	6	5,5	5,2	6	5,9
Bulharsko	N/A	N/A	N/A	2,9	3,3	3,5	3,9	4	3,9
Rumunsko	N/A	N/A	3,44	3	3,3	2,9	2,8	2,6	2,8
Chorvatsko	N/A	N/A	N/A	N/A	2,7	3,7	3,9	3,8	3,7

Zdroj: Transparency International (2019e), vlastní zpracování

Na následující tabulce je zobrazen rozdíl CPI u jednotlivých států ve sledovaném období 1995-2003. Zelený trojúhelník vyjadřuje zlepšení úrovně korupce od zveřejnění prvního údaje CPI až po rok 2003. Naopak červený trojúhelník indikuje snížení skóre CPI, tedy i zhoršení úrovně korupce ve sledovaném období. V tomto období je u Kypru a Malty údaj o rozdílu nedostupný, jelikož u Malty se první CPI objevil až v roce 2004 a u Kypru je dostupný první údaj o CPI v roce 2003, tudíž není možné provést srovnání.

Tabulka 12: Rozdíl CPI roků 1995 a 2003

Stát	Rozdíl CPI ve sledovaném období	
Česká republika	▼	-1,47
Estonsko	▼	-0,2
Kypr		N/A
Litva	▲	0,9
Lotyšsko	▲	1,1
Maďarsko	▲	0,68
Malta		N/A
Polsko	▼	-1,97
Slovensko	▼	-0,2
Slovinsko	▼	-0,1
Bulharsko	▲	1
Rumunsko	▼	-0,64
Chorvatsko	▲	1

Zdroj: Transparency International (2019e), vlastní výpočet z dat o CPI

Relativní hodnoty CPI 1995-2003

Další tabulka zobrazuje přehledněji meziroční změny CPI v jednotlivých státech EU-10, kdy zelené zbarvení buňky znamená zlepšení v oblasti korupce, tedy zvýšení indexu CPI, červené zbarvení znamená pokles indexu CPI a žluté zbarvení buňky vyznačuje stagnující úroveň korupce.

Tabulka 13: Změny CPI v období 1995-2003

Stát/Změna CPI oproti předcházejícímu roku	Změna v roce 1996	Změna v roce 1997	Změna v roce 1998	Změna v roce 1999	Změna v roce 2000	Změna v roce 2001	Změna v roce 2002	Změna v roce 2003
Česká republika		-0,17	-0,4	-0,2	-0,3	-0,4	-0,2	0,2
Estonsko				0	0	-0,1	0	-0,1
Kypr								
Litva					0,3	0,7	0	-0,1
Lotyšsko				0,7	0	0	0,3	0,1
Maďarsko	0,74	0,32	-0,18	0,2	0	0,1	-0,4	-0,1
Malta								
Polsko		-0,49	-0,48	-0,4	-0,1	0	-0,1	-0,4
Slovensko				-0,2	-0,2	0,2	0	0
Slovinsko					-0,5	-0,3	0,8	-0,1
Bulharsko				0,4	0,2	0,4	0,1	-0,1
Rumunsko			-0,44	0,3	-0,4	-0,1	-0,2	0,2
Chorvatsko					1	0,2	-0,1	-0,1

Zdroj: Transparency International (2019e), vlastní výpočet z dat o CPI

Z hodnot o meziročním růstu či poklesu korupce je poté vypočítána průměrná změna CPI v daném státě. Na následující tabulce je tedy zobrazen průměrný pokles či růst CPI indexu u nových členských států EU. Zelené symboly zobrazují průměrný růst CPI, tedy i zlepšení úrovně korupce v daném státě, naopak červené symboly zobrazují průměrný pokles CPI za sledované období. V období od roku 1995 do roku 2003 průměrný index CPI klesal nejvíce u Polska, České republiky a Rumunska, proto jsou tyto státy ještě zvýrazněny červeně. Naopak nejvyšší průměrný růst CPI byl zaznamenán u států jako je Chorvatsko, Litva a Lotyšsko, a jejich zvýraznění je tedy zelené. Nicméně tyto průměrné propočty je nutné brát s rezervou, neboť se jedná o index CPI v jeho začátcích, kdy tento index nebyl ještě tak komplexní, jako je v současnosti, a kdy chybělo nemálo dat o jednotlivých státech.

Tabulka 14: Změna průměru CPI v období 1995-2003

Stát	Průměrný růst/pokles CPI ve sledovaném období
Česká republika	 -0,21
Estonsko	 -0,04
Kypr	N/A
Litva	 0,23
Lotyšsko	 0,22
Maďarsko	 0,09
Malta	N/A
Polsko	 -0,28
Slovensko	 -0,04
Slovinsko	 -0,02
Bulharsko	 0,20
Rumunsko	 -0,11
Chorvatsko	 0,25

Zdroj: Transparency International (2019e), vlastní výpočet z dat o CPI

4.2.2. WGI v letech 1996-2003

Absolutní hodnoty WGI 1996-2003

Stejně jako v případě CPI je i ukazatel WGI rozdělen do tří časových řad, do období 1996-2003, období 2004-2011 a období 2012-2018. Následující tabulka zobrazuje data o indexu WGI, konkrétněji o ukazateli kontroly korupce, v prvním sledovaném období. Zelené zbarvení buňky v daném roce indikuje zlepšení úrovně korupce v daném státě, naopak červené zbarvení buňky v daném roce znamená pokles bodového ohodnocení ukazatelem WGI, a tedy i zvýšení úrovně korupce v daném novém členském státě EU.

Tabulka 15: Vývoj WGI v období 1996-2003

Stát/WGI	1996	1998	2000	2002	2003
Česká republika	74,73	73,20	62,44	69,19	72,22
Estonsko	69,89	75,26	79,19	77,78	80,81
Kypr	87,63	83,51	84,77	84,34	85,35
Litva	68,28	64,95	66,50	63,13	69,70
Lotyšsko	50,00	61,86	56,85	59,60	63,64
Maďarsko	74,19	77,84	77,66	74,24	75,76
Malta	71,51	72,16	83,25	78,28	81,82
Polsko	75,81	79,38	76,14	70,20	71,72
Slovensko	62,90	59,28	62,94	58,59	65,15
Slovinsko	81,72	85,05	80,20	78,79	81,31
Bulharsko	44,62	50,52	53,81	53,03	58,08
Rumunsko	39,25	31,96	36,04	40,40	43,43
Chorvatsko	32,80	34,54	56,35	63,64	64,14

Zdroj: World Bank (2019c), vlastní zpracování

Relativní hodnoty WGI 1996-2003

Následující tabulka je doplňující tabulkou k předcházejícím datům. Jedná se o zobrazení meziročních výkyvů ukazatele WGI v průběhu sledovaného období. Data indexu WGI byl ve svých začátcích vydáván jednou za dva roky, nicméně od roku 2002 je již tento index vydáván každoročně. Stejně jako v předchozím případě, zelené zbarvení buňky indikuje zlepšení úrovně korupce v daném státě a červená naopak zhoršení, jež samozřejmě indikuje také záporné číslo. Z tabulky lze vyčíst, že v roce 2002 se v mnoha, v té době ještě kandidátských, zemích došlo ke zhoršení úrovně korupce, a naopak v roce 2003 skóre dochází k růstu indexu WGI ve všech nových členských státech. Rok 2003 lze odůvodnit úsilím kandidátských zemí o vstup do EU, a tedy i úsilím o zlepšení úrovně korupce, ať už třeba jen z hlediska tzv. kodaňských kritérií, jakožto základními požadavky EU pro kandidátské země v oblasti korupce. Nicméně je důležité podotknout, že u ukazatelů CPI a WGI je důležitý, spíše než meziroční výkyvy, dlouhodobý trend v pohybu těchto indexů.

Tabulka 16: Změny WGI v období 1996-2003

Stát/Změna WGI oproti předešlému roku	Změna v roce 1998	Změna v roce 2000	Změna v roce 2002	Změna v roce 2003
Česká republika	-1,54	-10,76	6,76	3,03
Estonsko	5,37	3,93	-1,41	3,03
Kypr	-4,13	1,27	-0,43	1,01
Litva	-3,33	1,55	-3,37	6,57
Lotyšsko	11,86	-5,00	2,74	4,04
Maďarsko	3,64	-0,17	-3,42	1,52
Malta	0,66	11,08	-4,97	3,54
Polsko	3,57	-3,24	-5,94	1,52
Slovensko	-3,62	3,67	-4,36	6,57
Slovinsko	3,33	-4,85	-1,42	2,53
Bulharsko	5,89	3,29	-0,78	5,05
Rumunsko	-7,29	4,08	4,36	3,03
Chorvatsko	1,74	21,81	7,29	0,51

Zdroj: World Bank (2019c), vlastní výpočet z dat o WGI

Následující tabulka zobrazuje průměrnou změnu ukazatele WGI, ať už se jedná o průměrný růst či pokles tohoto indexu, který opět indikují symboly jako v předchozím případě u CPI. Z tabulky lze vyčíst, že nejhůře si v období 1996-2003 vedlo Polsko, Česká republika a Kypr, tyto státy jsou tedy zvýrazněny červeně. V případě České republiky a Polska je index CPI a WGI ve shodě, že jejich pokles je mezi třemi největšími z nových členských států EU. V případě Kypru jsou u CPI pro toto období hodnoty nedostupné. Mezi nejúspěšnější státy tohoto období podle WGI patří Chorvatsko, Lotyšsko a Bulharsko, které jsou zvýrazněny barvou zelenou. V případě Chorvatska a Lotyšska se indexy v extrémním růstu shodují, a oba indexy řadí tyto státy mezi dva nejúspěšnější. CPI Bulharska v tomto období také rostl, nicméně ne již tak rapidně jako v případě WGI indexu. Dále se indexy CPI a WGI shodují na růstu skóre v případě Litvy a Maďarska a na poklesu indexů Slovinska. V ostatních případech se výsledky CPI a WGI rozcházejí.

Tabulka 17: Změna průměru WGI v období 1996-2003

Stát	Průměrný růst/pokles WGI ve sledovaném období
Česká republika	 -0,63
Estonsko	 2,73
Kypr	 -0,57
Litva	 0,35
Lotyšsko	 3,41
Maďarsko	 0,39
Malta	 2,58
Polsko	 -1,02
Slovensko	 0,56
Slovinsko	 -0,10
Bulharsko	 3,36
Rumunsko	 1,05
Chorvatsko	 7,84

Zdroj: World Bank (2019c), vlastní výpočet z dat o WGI

4.2.3. CPI v letech 2004-2011

Absolutní hodnoty CPI 2004-2011

Následující tabulka zobrazuje vývoj CPI nových členských států EU od roku 2004 do roku 2011, tedy období následující bezprostředně po východním rozšíření o státy EU-10 v roce 2004 včetně druhého východního rozšíření v roce 2007. Tabulka opět zobrazuje meziroční změny v CPI indexu. Zelená barva představuje zvýšení CPI skóre oproti předešlému roku, žlutá barva zobrazuje neměnný stav a červená barva znamená zhoršení úrovně korupce oproti předešlému roku. Údaj o Maltě v roce 2004 je prvním záznamem CPI od Transparency International, vzhledem k nemožnosti srovnání s předešlým rokem je tato buňka bez zbarvení. V tomto období se stále CPI index pohybuje na bodové škále 0-10, kdy 0 představuje vysoce korupční prostředí a 10 bodů vyjadřuje čisté prostředí. V dalším období byla provedena změna metodiky výpočtu CPI, která znemožnila porovnávání CPI 2011 a dřívějších hodnot s CPI 2012 a pozdějších indexů viz kapitola 3.1. o Indexu vnímání korupce.

Z tabulky lze vyčíst růst indexu CPI po 2004 ve většině států EU-10. Tento pokles korupce může být odůvodněn právě přistoupením nových členských států EU-10 k Evropské unii. Nicméně růst není zcela konzistentní ve všech nových členských státech. Naopak po roce 2008 lze sledovat klesání indexu CPI téměř ve všech nových členských státech, které lze přisoudit propuknutí finanční krize.

Tabulka 18: Vývoj CPI v období 2004-2011

Stát/CPI	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Česká republika	4,2	4,3	4,8	5,2	5,2	4,9	4,6	4,4
Estonsko	6	6,4	6,7	6,5	6,6	6,6	6,5	6,4
Kypr	5,4	5,7	5,6	5,3	6,4	6,6	6,3	6,3
Litva	4,6	4,8	4,8	4,8	4,6	4,9	5	4,8
Lotyšsko	4	4,2	4,7	4,8	5	4,5	4,3	4,2
Maďarsko	4,8	5	5,2	5,3	5,1	5,1	4,7	4,6
Malta	6,8	6,6	6,4	5,8	5,8	5,2	5,6	5,6
Polsko	3,5	3,4	3,7	4,2	4,6	5	5,3	5,5
Slovensko	4	4,3	4,7	4,9	5	4,5	4,3	4
Slovinsko	6	6,1	6,4	6,6	6,7	6,6	6,4	5,9
Bulharsko	4,1	4	4	4,1	3,6	3,8	3,6	3,3
Rumunsko	2,9	3	3,1	3,7	3,8	3,8	3,7	3,6
Chorvatsko	3,5	3,4	3,4	4,1	4,4	4,1	4,1	4

Zdroj: Transparency International (2019e), vlastní zpracování

Na následující tabulce je zobrazen rozdíl CPI u jednotlivých států ve sledovaném období 2004-2011. Zelený trojúhelník vyjadřuje růst indexu CPI mezi lety 2004 a 2011, naopak červený trojúhelník představuje zhoršení úrovně korupce ve sledovaném období. V tabulce je zobrazen i žlutý symbol, jež indikuje stejnou hodnotu CPI v roce 2004 a CPI v roce 2011.

Tabulka 19: Rozdíl CPI roků 2004 a 2011

Stát	Rozdíl CPI ve sledovaném období
Česká republika	 0,2
Estonsko	 0,4
Kypr	 0,9
Litva	 0,2
Lotyšsko	 0,2
Maďarsko	 -0,2
Malta	 -1,2
Polsko	 2
Slovensko	 0
Slovinsko	 -0,1
Bulharsko	 -0,8
Rumunsko	 0,7
Chorvatsko	 0,5

Zdroj: Transparency International (2019e), vlastní výpočet z dat o CPI

Relativní hodnoty CPI 2004-2011

Následující tabulka opět přehledněji zobrazuje meziroční růst, pokles či stagnaci indexu CPI v jednotlivých státech EU-10. Zelené buňky nadále představují zlepšení úrovně korupce, tedy i zvýšení indexu, červené buňky zobrazují naopak pokles CPI indexu a žluté zbarvení indikuje stagnaci úrovně korupce v daném státě. Jak je již zmíněno výše, růst indexu CPI po 2004 ve většině států EU-10 lze odůvodnit přistoupením nových členských států k Evropské unii. Po roce 2009 lze sledovat tendenci růstu korupce, tedy pokles CPI indexu, u nových členských států, což lze přisuzovat pokračující finanční krizi. Nicméně ukazatel WGI tuto skutečnost nepotvrzuje, tudíž se jedná pouze o jednostrannou interpretaci, viz kapitola 4.2.4. o vývoji ukazatele WGI v letech 2004-2011.

Tabulka 20: Změny CPI v období 2004-2011

Stát/Změna CPI oproti předcházejícímu roku	Změna v roce 2004	Změna v roce 2005	Změna v roce 2006	Změna v roce 2007	Změna v roce 2008	Změna v roce 2009	Změna v roce 2010	Změna v roce 2011
Česká republika	0,3	0,1	0,5	0,4	0	-0,3	-0,3	-0,2
Estonsko	0,5	0,4	0,3	-0,2	0,1	0	-0,1	-0,1
Kypr	-0,7	0,3	-0,1	-0,3	1,1	0,2	-0,3	0
Litva	-0,1	0,2	0	0	-0,2	0,3	0,1	-0,2
Lotyšsko	0,2	0,2	0,5	0,1	0,2	-0,5	-0,2	-0,1
Maďarsko	0	0,2	0,2	0,1	-0,2	0	-0,4	-0,1
Malta		-0,2	-0,2	-0,6	0	-0,6	0,4	0
Polsko	-0,1	-0,1	0,3	0,5	0,4	0,4	0,3	0,2
Slovensko	0,3	0,3	0,4	0,2	0,1	-0,5	-0,2	-0,3
Slovinsko	0,1	0,1	0,3	0,2	0,1	-0,1	-0,2	-0,5
Bulharsko	0,2	-0,1	0	0,1	-0,5	0,2	-0,2	-0,3
Rumunsko	0,1	0,1	0,1	0,6	0,1	0	-0,1	-0,1
Chorvatsko	-0,2	-0,1	0	0,7	0,3	-0,3	0	-0,1

Zdroj: Transparency International (2019e), vlastní výpočet z dat o CPI

Z hodnot o meziročních změnách CPI je opět vypočítán průměr za jednotlivé státy EU-10. Zelený symbol nadále indikuje průměrný růst indexu CPI, červený symbol průměrný pokles CPI v daném státě a žlutý symbol představuje stagnaci. Stagnace je zřetelná v tomto období pouze u Slovinska. Nejvýraznější průměrný růst CPI byl v tomto období zaznamenán u Polska, Estonska a Rumunska, je tedy zvýrazněn zeleně jako v předešlých případech. Naopak nejvýznamněji u CPI poklesla Malta, Bulharsko a Maďarsko, jež jsou zvýrazněny červeně.

Tabulka 21: Změna průměru CPI v období 2004-2011

Stát	Průměrný růst/pokles CPI ve sledovaném období	
Česká republika	▲	0,06
Estonsko	▲	0,11
Kypr	▲	0,03
Litva	▲	0,01
Lotyšsko	▲	0,05
Maďarsko	▼	-0,03
Malta	▼	-0,17
Polsko	▲	0,24
Slovensko	▲	0,04
Slovinsko	■	0,00
Bulharsko	▼	-0,08
Rumunsko	▲	0,10
Chorvatsko	▲	0,04

Zdroj: Transparency International (2019e), vlastní výpočet z dat o CPI

4.2.4. WGI v letech 2004-2011

Absolutní hodnoty WGI 2004-2011

Na následující tabulce jsou zobrazeny hodnoty WGI indexu, konkrétně ukazatel kontroly korupce, v období bezprostředně po východním rozšíření EU a v období okolo druhého východního rozšíření EU. Stejně jako v minulých obdobích, je i v období 2004-2011 zachováno stejné formátování buněk. Zelené zbarvení indikuje zlepšení úrovně korupce, žluté stagnaci a červeně zabarvené buňky představují zhoršení úrovně korupce oproti předešlému roku. Indexy CPI a WGI se v meziročních změnách často rozcházejí, nicméně v dlouhodobých trendech se již Transparency International a Světová banka víceméně shodují.

Tabulka 22: Vývoj WGI v období 2004-2011

Stát/WGI	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Česká republika	69,76	68,29	67,80	65,53	66,99	69,38	66,67	67,77
Estonsko	82,44	81,95	81,95	79,61	81,07	80,38	80,48	81,52
Kypr	80,00	79,51	83,41	83,50	84,95	78,47	80,00	77,73
Litva	69,27	64,88	60,49	60,19	61,65	65,07	69,05	67,30
Lotyšsko	60,49	65,85	68,78	68,93	63,59	64,59	63,81	65,40
Maďarsko	75,61	72,20	74,15	73,30	70,87	70,33	68,57	68,72
Malta	78,54	78,54	80,98	81,55	81,55	74,16	74,76	73,46
Polsko	59,02	63,41	64,88	65,05	69,90	70,81	71,90	72,04
Slovensko	67,80	68,78	69,27	67,96	67,48	65,55	64,76	64,93
Slovinsko	83,41	80,00	82,44	80,58	80,58	81,82	79,52	79,15
Bulharsko	58,05	58,05	56,10	52,43	49,51	52,63	53,33	51,66
Rumunsko	46,83	50,24	53,17	52,91	53,88	49,76	52,38	52,61
Chorvatsko	62,93	58,54	59,51	58,74	58,25	57,89	60,48	59,24

Zdroj: World Bank (2019c), vlastní zpracování

Relativní hodnoty WGI 2004-2011

Následující tabulka opět doplňuje a přehledněji zobrazuje meziroční změny v indexu WGI v období 2004-2011. Stejně jako v předešlých případech indikuje červená barva zhoršení úrovně korupce v daném státě, žlutá indikuje stagnaci a barva zelená představuje zlepšení úrovně korupce. V tomto případě například u České republiky a u Litvy lze vidět pokračující pokles skóre WGI, tedy i růst korupce v obou státech, i po východním rozšíření až do roku 2007, což je zcela v rozporu s tabulkou změn v CPI indexu v tom samém období. Jak je již zmíněno výše, je nutno brát meziroční výkyvy indexů s rezervou. Tyto indexy jsou spíše koncipované na dlouhodobé bázi, z těchto důvodů je třeba sledovat zejména dlouhodobé trendy změn v těchto ukazatelích. Přesto, že hodnoty meziročních změn indexu CPI vypadají u nových členských států podstatně pozitivněji, nelze jednoznačně říci, že se po východním rozšíření zlepšuje úroveň korupce ve všech nových členských státech, neboť se data jednotlivých indexů poměrně významně rozcházejí.

Tabulka 23: Změny WGI v období 2004-2011

Stát/Změna WGI oproti předešlému roku	Změna v roce 2004	Změna v roce 2005	Změna v roce 2006	Změna v roce 2007	Změna v roce 2008	Změna v roce 2009	Změna v roce 2010	Změna v roce 2011
Česká republika	-2,47	-1,46	-0,49	-2,27	1,46	2,39	-2,71	1,11
Estonsko	1,63	-0,49	0,00	-2,34	1,46	-0,69	0,09	1,04
Kypr	-5,35	-0,49	3,90	0,08	1,46	-6,48	1,53	-2,27
Litva	-0,43	-4,39	-4,39	-0,29	1,46	3,42	3,98	-1,75
Lotyšsko	-3,15	5,37	2,93	0,15	-5,34	1,00	-0,78	1,59
Maďarsko	-0,15	-3,41	1,95	-0,85	-2,43	-0,54	-1,76	0,15
Malta	-3,28	0,00	2,44	0,58	0,00	-7,39	0,60	-1,30
Polsko	-12,69	4,39	1,46	0,17	4,85	0,91	1,09	0,13
Slovensko	2,65	0,98	0,49	-1,31	-0,49	-1,93	-0,79	0,17
Slovinsko	2,10	-3,41	2,44	-1,86	0,00	1,24	-2,29	-0,38
Bulharsko	-0,03	0,00	-1,95	-3,67	-2,91	3,12	0,70	-1,67
Rumunsko	3,39	3,41	2,93	-0,26	0,97	-4,12	2,62	0,23
Chorvatsko	-1,21	-4,39	0,98	-0,77	-0,49	-0,36	2,58	-1,23

Zdroj: World Bank (2019c), vlastní výpočet z dat o WGI

Z meziročních změn indexu WGI je na následující tabulce opět vypočten průměrný růst či pokles indexu v období 2004-2011, který je představován již známými symboly. Nejvýraznější růst WGI zaznamenalo Rumunsko, Lotyšsko a Estonsko, tyto státy jsou jako v předešlých případech zvýrazněny zelenou barvou. V případě Estonska a Rumunska se opět indexy CPI a WGI shodují, že jde o největší růst mezi členskými státy. V případě Lotyšska se indexy taktéž shodují na jejich růstu, nicméně podle CPI indexu se nejedná o nejvýraznější růst z nových členských států v tomto období. Podle WGI indexu je v tomto období nejvýraznější pokles ve státech Malta, Maďarska a Kypru. V případě Malty a Maďarska se indexy CPI a WGI shodují na tom, že se jedná o nejvýraznější pokles v tomto období mezi novými členskými státy. V případě Kypru se indexy rozcházejí, podle CPI se totiž úroveň korupce na Kypru zlepšovala. Nicméně indexy se nadále shodují u růstu skóre Polska a u poklesu v Bulharsku. V ostatních případech se výsledky dlouhodobých indexů rozcházejí.

Tabulka 24: Změna průměru WGI v období 2004-2011

Stát	Průměrný růst/pokles WGI ve sledovaném období
Česká republika	▼ -0,56
Estonsko	▲ 0,09
Kypr	▼ -0,95
Litva	▼ -0,30
Lotyšsko	▲ 0,22
Maďarsko	▼ -0,88
Malta	▼ -1,04
Polsko	▲ 0,04
Slovensko	▼ -0,03
Slovinsko	▼ -0,27
Bulharsko	▼ -0,80
Rumunsko	▲ 1,15
Chorvatsko	▼ -0,61

Zdroj: World Bank (2019c), vlastní výpočet z dat o WGI

4.2.5. CPI v letech 2012-2018

Absolutní hodnoty CPI 2012-2018

Následující tabulka zobrazuje vývoj CPI nových členských států EU od roku 2012 do roku 2018, zachycuje tedy období posledního rozšíření EU o Chorvatsko v roce 2013. V tabulce je opět možno sledovat meziroční změny v CPI indexu. Zelená barva indikuje zlepšení úrovně korupce oproti předcházejícímu roku, žlutá barva opět zobrazuje neměnný stav a červená barva vyjadřuje snížení CPI v daném státě oproti předešlému roku. V tomto období se již CPI index pohybuje na bodové škále 0-100, kdy 0 indikuje stát s nejvyšší možnou korupcí a 100 bodů vyjadřuje nulové korupční prostředí. Jak je již zmíněno výše, v roce 2012 došlo ke změně metodiky výpočtu CPI indexu. Vzhledem k této skutečnosti a vzhledem ke změně bodového spektra není možno porovnat CPI 2011 s CPI 2012¹⁶, tuto skutečnost konkrétněji popisuje kapitola 3.1. Index vnímání korupce.

Tabulka 25: Vývoj CPI v období 2012-2018

Stát/CPI	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Česká republika	49	48	51	56	55	57	59
Estonsko	64	68	69	70	70	71	73
Kypr	66	63	63	61	55	57	59
Litva	54	57	58	59	59	59	59
Lotyšsko	49	53	55	56	57	58	58
Maďarsko	55	54	54	51	48	45	46
Malta	57	56	55	60	55	56	54
Polsko	58	60	61	63	62	60	60
Slovensko	46	47	50	51	51	50	50
Slovinsko	61	57	58	60	61	61	60
Bulharsko	41	41	43	41	41	43	42
Rumunsko	44	43	43	46	48	48	47
Chorvatsko	46	48	48	51	49	49	48

Zdroj: Transparency International (2019e), vlastní zpracování

¹⁶ Z tohoto důvodu nejsou indexy CPI v roce 2012 zabarvené.

Následující tabulka zobrazuje rozdíl CPI v nových členských státech EU ve sledovaném období 2012-2018. Stejně jako v předešlých případech, zelený trojúhelník vyjadřuje zlepšení Indexu vnímání korupce mezi lety 2012 a 2018, naopak červený trojúhelník indikuje snížení CPI ve sledovaném období.

Oproti výchozímu roku 2012 si nejvíce polepšila své skóre CPI Česká republika, a to o 10 bodů, nicméně TI poukazuje na přetrvávající problémy předsedy vlády a zdůrazňuje, že dosažený výsledek CPI 2018 může být velmi křehký (Transparency International, 2019b). Přetrvávajícím problémem je nadále i nezávislost médií. Tato skutečnost nabývá zejména v posledních dnech na intenzitě, kvůli nákupu jedné z nejvýznamnějších soukromých televizí Petrem Kellnerem, více viz kapitola 5.1. Výrazné zlepšení v posledních sedmi letech zaznamenalo i Estonsko a Lotyšsko, tyto státy si polepšily o 9 bodů. Již menší zisk pěti bodů CPI obdržela Litva, nicméně i tento výsledek je velmi pozitivní. Nejvíce se naopak v hodnotách CPI za období 2012-2018 propadlo Maďarsko, kterému se index zhoršuje již dlouhodoběji, tentokrát si pohoršilo o 9 bodů. Kypr na tom není o moc lépe, ve sledovaném období se jeho CPI index snížil o 7 bodů.

Tabulka 26: Rozdíl CPI roků 2012 a 2018

Stát	Rozdíl CPI ve sledovaném období
Česká republika	 10
Estonsko	 9
Kypr	 -7
Litva	 5
Lotyšsko	 9
Maďarsko	 -9
Malta	 -3
Polsko	 2
Slovensko	 4
Slovinsko	 -1
Bulharsko	 1
Rumunsko	 3
Chorvatsko	 2

Zdroj: Transparency International (2019e), vlastní výpočet z dat o CPI

Relativní hodnoty CPI 2012-2018

Nadcházející tabulka opět přehledněji zobrazuje meziroční změny indexu CPI v jednotlivých státech EU-10. Zelené zbarvení buňky nadále indikuje meziroční zlepšení indexu CPI oproti předešlému roku, červená naopak snížení indexu CPI, tedy i zhoršení korupce v daném státě. Žlutá naopak zobrazuje stagnaci indexu CPI oproti roku předcházejícímu.

Tabulka 27: Změny CPI v období 2012-2018

Stát/Změna CPI oproti předešlému roku	Změna v roce 2013	Změna v roce 2014	Změna v roce 2015	Změna v roce 2016	Změna v roce 2017	Změna v roce 2018
Česká republika	-1	3	5	-1	2	2
Estonsko	4	1	1	0	1	2
Kypr	-3	0	-2	-6	2	2
Litva	3	1	1	0	0	0
Lotyšsko	4	2	1	1	1	0
Maďarsko	-1	0	-3	-3	-3	1
Malta	-1	-1	5	-5	1	-2
Polsko	2	1	2	-1	-2	0
Slovensko	1	3	1	0	-1	0
Slovinsko	-4	1	2	1	0	-1
Bulharsko	0	2	-2	0	2	-1
Rumunsko	-1	0	3	2	0	-1
Chorvatsko	2	0	3	-2	0	-1

Zdroj: Transparency International (2019e), vlastní výpočet z dat o CPI

Z předešlé tabulky je opět vypočítán průměrný růst či pokles CPI indexu v daném státě za období 2012-2018. Zelený symbol představuje průměrný růst CPI indexu, tedy snížení korupce v daném státě, a červený symbol indikuje snížení skóre Indexu vnímání korupce. Nejvýznamnější růst za toto období vykazuje Česká republika, Estonsko a Lotyšsko, tyto tři nejúspěšnější státy jsou opět zvýrazněny zelenou barvou jako u analýz ostatních období. Výrazný průměrný pokles indexu CPI zaznamenalo naopak Maďarsko, Kypr a Malta, jež jsou zvýrazněny červeně. Z předešlých tabulek je zřetelné, že Estonsko roste v indexu CPI již dlouhodobě, a to minimálně od období východního rozšíření. Naopak dlouhodobým poklesem CPI disponuje Maďarsko a Malta, a to jak v období 2004-2012, tak i v období 2012-2018.

Tabulka 28: Změna průměru CPI v období 2012-2018

Stát	Průměrný růst/pokles CPI ve sledovaném období
Česká republika	▲ 1,67
Estonsko	▲ 1,50
Kypr	▼ -1,17
Litva	▲ 0,83
Lotyšsko	▲ 1,50
Maďarsko	▼ -1,50
Malta	▼ -0,50
Polsko	▲ 0,33
Slovensko	▲ 0,67
Slovinsko	▼ -0,17
Bulharsko	▲ 0,17
Rumunsko	▲ 0,50
Chorvatsko	▲ 0,33

Zdroj: Transparency International (2019e), vlastní výpočet z dat o CPI

4.2.6. WGI v období 2012-2018

Absolutní hodnoty WGI 2012-2018

Následující tabulka zobrazuje data WGI indexu, konkrétně ukazatele kontroly korupce, pro období 2012-2018, tedy v průběhu dosavadního posledního rozšíření EU o Chorvatsko v roce 2013 až po nejaktuálnější index WGI v roce 2018. Zelené zbarvení buněk indikuje zlepšení úrovně korupce v daném státě oproti předešlému roku, žlutá barva stagnaci a červené zbarvení buňky představuje zhoršení úrovně korupce v zemi. V tomto období se již index CPI a WGI ve zlepšení či zhoršení korupce v daném státě shodují více než v předešlých obdobích.

Tabulka 29: Vývoj WGI v období 2012-2018

Stát/WGI	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Česká republika	64,93	63,51	66,35	67,31	69,23	70,67	69,23
Estonsko	81,99	83,41	87,98	87,98	88,94	87,02	89,90
Kypr	85,31	84,83	82,21	80,77	77,88	78,37	74,04
Litva	68,25	68,25	70,67	70,67	75,00	70,19	68,75
Lotyšsko	64,45	66,82	67,79	67,79	66,83	69,71	64,42
Maďarsko	67,30	65,88	60,58	61,54	60,58	59,13	59,62
Malta	79,15	81,04	77,88	78,85	75,48	76,92	71,63
Polsko	72,99	71,09	72,60	73,56	75,96	75,96	74,52
Slovensko	61,14	60,66	60,10	62,50	63,46	62,50	66,35
Slovinsko	76,78	74,41	74,52	76,44	77,40	79,33	80,77
Bulharsko	51,18	48,82	50,48	49,52	50,96	50,96	50,96
Rumunsko	48,82	53,08	53,85	57,21	57,21	55,29	52,40
Chorvatsko	59,72	62,09	62,02	63,94	62,50	61,06	60,10

Zdroj: World Bank (2019c), vlastní zpracování

Relativní hodnoty WGI 2012-2018

Poslední tabulkou zobrazení meziročních výkyvů indexu WGI je následující tabulka pro období 2012-2018. Zelené buňky představují zlepšení úrovně korupce, žluté stagnaci vývoje korupce a červené naopak zhoršení úrovně korupce v daných státech. Ani v případě Chorvatska nelze zcela potvrdit tvrzení, že se po přistoupení do EU v roce 2013 korupce snižuje, byť si v dlouhodobém měřítku tato země v průměrném indexu WGI postupně polepšuje, viz dlouhodobé trendy v tabulce č. 31. Velký pozitivní výkyv zejména v roce 2014 lze vyčíst u Estonska, což lze odůvodnit zavedením protikorupčního zákona, jež v tomto roce vešel v platnost viz kapitola 5.2.1. zaměřující se na tuto zemi.

Tabulka 30: Změny WGI v období 2012-2018

Stát/Změna WGI oproti předešlému roku	Změna v roce 2012	Změna v roce 2013	Změna v roce 2014	Změna v roce 2015	Změna v roce 2016	Změna v roce 2017	Změna v roce 2018
Česká republika	-2,84	-1,42	2,84	0,96	1,92	1,44	-1,44
Estonsko	0,47	1,42	4,57	0,00	0,96	-1,92	2,88
Kypr	7,58	-0,47	-2,62	-1,44	-2,88	0,48	-4,33
Litva	0,95	0,00	2,43	0,00	4,33	-4,81	-1,44
Lotyšsko	-0,95	2,37	0,96	0,00	-0,96	2,88	-5,29
Maďarsko	-1,42	-1,42	-5,30	0,96	-0,96	-1,44	0,48
Malta	5,69	1,90	-3,16	0,96	-3,37	1,44	-5,29
Polsko	0,95	-1,90	1,51	0,96	2,40	0,00	-1,44
Slovensko	-3,79	-0,47	-0,57	2,40	0,96	-0,96	3,85
Slovinsko	-2,37	-2,37	0,11	1,92	0,96	1,92	1,44
Bulharsko	-0,47	-2,37	1,67	-0,96	1,44	0,00	0,00
Rumunsko	-3,79	4,27	0,77	3,37	0,00	-1,92	-2,88
Chorvatsko	0,47	2,37	-0,07	1,92	-1,44	-1,44	-0,96

Zdroj: World Bank (2019c), vlastní výpočet z dat o WGI

Z tabulky zobrazující meziroční změny v indexu WGI je stejně jako v předešlých případech propočítán průměrný růst či pokles tohoto indexu. Mezi tři nejúspěšnější státy tentokrát patří Estonsko, Polsko a Slovinsko, tudíž jsou opět zvýrazněny zelenou barvou. V případě Estonska a Polska se ukazatelé CPI a WGI shodují na tom, že se jedná o nejvýraznější růst skóre v nejaktuálnějším období 2012-2018, nicméně v případě Slovinska se výsledky rozcházejí. Mezi země s nejvýraznějším průměrným poklesem indexu WGI se v tomto období řadí Maďarsko, Kypr a Malta, tyto státy jsou tedy zvýrazněny červenou barvou. Ve všech třech případech se indexy CPI a WGI shodují na tom, že se jedná o největší pokles ze všech nových členských států EU ve sledovaném období 2012-2018. Nutno podotknout, že Malta a Maďarsko jsou státy s nejnižším průměrným CPI a WGI již v období minulém. Kromě těchto extrémních hodnot se indexy CPI a WGI shodují na růstu skóre u dalších států, jedná se o Českou republiku, Litvu, Polsko, Slovensko a Chorvatsko. V tomto období 2012-2018 se indexy CPI a WGI shodují v průměrném růstu či poklesu skóre u nejvyššího počtu států oproti ostatním sledovaným obdobím.

Tabulka 31: Změna průměru WGI v období 2012-2018

Stát	Průměrný růst/pokles WGI ve sledovaném období
Česká republika	▲ 0,21
Estonsko	▲ 1,20
Kypr	▼ -0,53
Litva	▲ 0,21
Lotyšsko	▼ -0,14
Maďarsko	▼ -1,30
Malta	▼ -0,26
Polsko	▲ 0,35
Slovensko	▲ 0,20
Slovinsko	▲ 0,23
Bulharsko	▼ -0,10
Rumunsko	▼ -0,03
Chorvatsko	▲ 0,12

Zdroj: World Bank (2019c), vlastní výpočet z dat o WGI

5. Porovnání stavu korupce v nových členských státech

Odpověď na otázku, zdali se úroveň korupce v nových členských státech po východním rozšíření snížila, není vzhledem k předchozím výpočtům zcela jednoznačná. Z předchozích tabulek lze usoudit, že spíše záleží na individuálním boji proti korupci a na implementaci jednotlivých protikorupčních opatření jednotlivých států. Následující kapitoly se zaměřují na stav korupce v nových členských státech před východním rozšířením včetně jejich společných znaků a na stav korupce v nových členských státech v období po východním rozšíření. Vzhledem k rozsáhlosti tématu jsou vybrány čtyři nové členské státy, které dlouhodobě vyčnívají svým růstem či poklesem ukazatelů CPI a WGI.

5.1. Stav korupce v nových členských státech před východním rozšířením

V první řadě je třeba zmínit skutečnost, že pro státy vstupující do EU byla stanovena v roce 1993 na jednání Rady Evropy v Kodani tzv. „kodaňská kritéria“, jež byla pro kandidátské země povinností splnit. Do těchto kritérií patřily následující požadavky (Open Society Institute, 2002b, s. 20):

- dosažení stability institucí zaručujících demokracii, právní stát, lidská práva včetně nutného respektování a ochrany menšin;
- existence fungujícího tržního hospodářství a schopnost kandidátské země vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními silami v Unii;
- nutnost převzetí závazků vyplývajících z členství v EU včetně dodržování cílů politické, hospodářské a měnové unie.

Korupce byla označena jako jeden z hlavních problémů postkomunistických zemí, což se týká nejednoho státu východního rozšíření. Tato kritéria jsou podle Komise plněna od roku 1999, nicméně u dvou států je korupce hodnocena jako velmi závažný problém, a to u Bulharska a zejména u Rumunska, kde Komise dokonce poukazuje na systémovou korupci (Open Society Institute, 2002b, s. 22, 47)

Co se týká společných problémů souvisejících s korupcí v nových členských státech, jak je zmíněno výše, jedním ze stěžejních společných jmenovatelů korupce těchto států je **dědictví komunismu**. V komunistických systémech byla korupce nezbytná pro samotné přežití a fungovala jako prostředek k upevňování moci, tato korupce často

končila kleptokracií, zpronevěrou a obecně korupcí na té nejvyšší úrovni. Korupce v tomto případě zanechala dědictví několika vzorců chování, které se často projevují v podobách (Open Society Institute, 2002b, s. 43):

- tradice drobné korupce i korupce na nejvyšších úrovních,
- zakořeněné nedůvěry ve stát,
- široce uznávané legitimacy při šizení státu,
- rozšířeného klientelismu,
- korupce v soukromém sektoru jako náhrady za spravedlivou hospodářskou soutěž.

S koncem komunismu přichází **doba transformace**, jež byla taktéž často spojena s nejrůznějšími formami korupce. Transformační proces sice odstranil mnoho druhů korupce, nicméně procesy demokratizace a vznik svobodného trhu generovaly korupci druhu jiného. V postkomunistických státech chyběla řada pravidel a regulačních institucí nutných pro fungování moderního státu. Proces transformace spočíval zejména v řešení zásadních požadavků, od privatizace celé ekonomiky až po případnou změnu státních hranic, který způsobil přetížení administrativy a opomíjení potřebných protikorupčních opatření včetně zajištění odpovědnosti veřejných činitelů. Politická a hospodářská liberalizace vystavila politiky mnohým korupčním tlakům, zejména v případech vytváření základních pravidel. Občanská společnost, jež bojovala s korupcí, byla komunistickými režimy zničena či vyloučena z veřejného dění a stala se příliš slabou na účinný boj proti korupci. S důsledky ekonomické koncentrace, slabého vlivu občanské společnosti a transformačních konkurenčních tlaků často přichází i důsledek absence aktivní podpory protikorupčních reforem ze strany soukromých firem. Současně v transformujících zemích docházelo, alespoň v počátečních fázích liberalizace, k poklesu ekonomického blahobytu, který zvýšil nedůvěru ve stát a způsobil prohloubení klientelismu. Korupce byla v těchto státech vysoce zpolitizovaná a často používána k politickým bojům, což opět způsobovalo nabourávání legitimacy systému (Open Society Institute, 2002b, s. 45).

Je nutné podotknout, že postkomunistické státy jistě disponují mnoha podobnými faktory způsobujícími korupci, nicméně i v této skupině států existují určité odlišnosti. Open Society Institute (2002b, s. 45) poukazuje zejména na korupci v České republice, která je pravděpodobně způsobena nejen dědictvím komunistického systému,

ale i historickým dědictvím habsburské monarchie a jejích byrokratických tradic. Naopak v Polsku je korupce zakořeněna nejspíše kvůli dlouhodobé nedůvěře ve stát, způsobenou v historii častými okupacemi různými cizími mocnostmi.

Publikace v rámci programu monitorování vstupu do EU (tzv. EUMAP) potvrzuje výskyt zejména administrativní korupce v nových členských státech, nicméně podotýká, že tento druh korupce se daří omezovat. Příkladem může být korupce v oblasti celní správy, kde došlo ke značnému zlepšení situace, nejvíce pak v ČR, Lotyšsku a Polsku. EUMAP se shoduje s Komisí v identifikaci korupce hlavně v oblasti soudnictví a práva. Nedostatečná nezávislost vyšetřovacích institucí je kritizována zejména v Polsku a Rumunsku (Open Society Institute, 2002b, s. 66).

Problematické oblasti bující korupce v nových členských státech před vstupem do EU jsou následující. V nejčastějších případech se jedná o oblast lobbingu, financování politických stran, veřejných zakázek, veřejné správy a nezávislost médií.

Nekontrolovaný lobbing byl či stále je v kandidátských zemích velmi vážným problémem. Řada zemí podnikla důležité kroky, jako je například zveřejňování navrhovaných zákonů na internetu či zapojení občanské společnosti, nicméně všechny státy vykazují nastavení nedostatečně kvalitního legislativního procesu omezujícího vliv korupce na obsah zákonů, obzvlášť vlivem tlaku komerční sféry na projednávání nové legislativy. Konkrétně v ČR je legislativní proces velmi zranitelný a problematika skrytého lobbingu se stala problémem systematickým. Problémy se ovšem vyskytují i v Estonsku, Litvě, Lotyšsku a Bulharsku. V Estonsku, Litvě a především Lotyšsku je problém spojen zároveň s financováním politických stran, jež firmy finančně podporují za účelem promítnutí svých zájmů do připravované legislativy. V Bulharsku vyvstaly pochybnosti o možnosti prosazení protikorupční strategie z důvodu silného odporu určitých subjektů (Open Society Institute, 2002b, s. 66).

Další problematickou oblastí je korupce spojená s **financováním politických stran**. Pozitivními změnami jsou jistě přísná pravidla pro zveřejňování informací o darech v Estonsku a později i v Lotyšsku, přechod na státní stranické subvence v ČR a zavedení monitorovací volební komise v Polsku, komplexní legislativní pravidla ovšem pro financování politických stran ve většině kandidátských zemích stále chybí. V Rumunsku je korupce při financování politických stran velmi rozrostlá, při níž jsou kandidáti stran nuceni odvádět finanční částky za místa na kandidátních listinách.

Velmi zkorumpované je i financování stran v Bulharsku, Lotyšsku, Polsku a na Slovensku. V ČR dokonce způsobily nejasnosti ve stranickém účetnictví v roce 1997 pád vlády (Open Society Institute, 2002b, s. 66). Občanská demokratická strana ve výroční zprávě za rok 1995 udávala smyšlená jména sponzorů, a zároveň měla tato strana údajně přístup k tajnému kontu ve Švýcarsku (Česká televize, 2009).

Kandidátské země přijaly komplexnější právní předpisy v oblasti zadávání **veřejných zakázek**, tento obor však zůstává jedním z nejproblematictějších korupčních prostředí. Právní předpisy zemí z velké části potlačily očividné formy korupce týkající se zejména nerespektování tendrových požadavků, nicméně pravidla se rychle naučily společnosti figurující ve veřejných zakázkách obcházet. Úplatky v rámci veřejných zakázek tvoří až 20 % hodnoty zakázky v ČR, Maďarsku, Lotyšsku, Litvě, Polsku a Rumunsku. V případě Bulharska a Slovenska se dokonce uplácení u veřejných zakázek jeví jako ohnisko korupce. V Estonsku a na Slovinsku je identifikován nedostatečný rámec pro dohled nad zadáváním veřejných zakázek (Open Society Institute, 2002b, s. 67).

Co se týká **veřejné správy**, v kandidátských zemích byla identifikována neschopnost reformovat problematické oblasti, jako je například vydávání živnostenských oprávnění, klientelismus při jmenování, chybějící efektivní postupy pro odvolávání či přeshetřování správních rozhodnutí a neschopnost zabránění střetu zájmů. Místní samospráva představuje v kandidátských zemích zvláště závažný problém. V Estonsku je korupce v místní samosprávě jeden z nejnaléhavějších problémů, hlavně z pohledu prorostlých vazeb mezi podnikatelskou sférou s úřady (Open Society Institute, 2002b, s. 67). Na to upozorňuje i korupční kauza týkající se starosty Tallinnu zmíněná v kapitole 5.2.1. o Estonsku.

Neméně závažným problémem nových členských států je **nezávislost médií**. V Rumunsku existují zákony, které omezují svobodu slova, v Bulharsku a Polsku je v této oblasti situace taktéž znepokojivá. Společným problémem nových členských států je obzvláště neschopnost zaručení nezávislosti veřejnoprávního vysílání. V těchto státech často veřejnoprávní televize podléhá politické kontrole nebo je ovlivňována regulačním orgánem či finančním tlakem (Open Society Institute, 2002b, s. 68). Z čerstvé události týkající se nezávislosti médií lze zmínit opět příklad České republiky. Konkrétně koupi televize Novy, jedné z nejsledovanějších komerčních televizí, společností PPF

Petra Kellnera. Tato skutečnost přispívá k rozšiřující se síti oligarchů vlastníci média v ČR (Česká televize, 2019a).

5.2. Stav korupce v nových členských státech po východním rozšíření

Vzhledem k rozsáhlosti tématu korupce a k výrazným odlišnostem v implementaci protikorupčních opatření mezi novými členskými státy EU jsou vybrány pouze čtyři státy, jež dlouhodobě vyčnívají svými hodnotami CPI a WGI indexů mezi ostatními novými členskými státy EU. Následující podkapitoly tedy konkrétněji představují čtyři nové členské státy a jejich úsilí v implementaci protikorupčních opatření. Jedná se o státy Estonsko, Rumunsko, Maďarsko a Maltu. Tyto státy jsou vybrány z důvodu shody obou použitých CPI a WGI indexů a z toho důvodu, že průměrný růst nebo pokles CPI a WGI těchto států je mezi třemi nejlepšími či nejhoršími výsledky všech nových členských států EU. Vzhledem k dlouhodobějšímu charakteru těchto indexů nejsou brány v úvahu jednotlivé výkyvy v hodnotách, ale je kladen důraz na průměrné dlouhodobé změny viz tabulky č. 14, 17, 21, 24, 28 a 31. Nutno podotknout, že korupce je problematika prostupující do mnoha sfér, a proto je v následujících podkapitolách nemožné představit celkový přístup jednotlivých států k protikorupčním opatřením ve všech oblastech. V podkapitolách jsou spíše stručnější charakteristiky implementace protikorupčních opatření a celkový vývoj vybraných států týkající se konkrétních témat.

5.2.1. Estonsko

Tabulka 32: Vývoj CPI a WGI u Estonska

Stát	Průměrný růst/pokles CPI v období 2004-2011	Průměrný růst/pokles WGI v období 2004-2011	Průměrný růst/pokles CPI v období 2012-2018	Průměrný růst/pokles WGI v období 2012-2018
Estonsko	▲ 0,11 ▲	0,09 ▲	1,50 ▲	1,20

Zdroj: Transparency International (2019e), World Bank (2019c), vlastní výpočet a úprava

Estonsko je ve vývoji CPI a WGI mezi nejúspěšnějšími zeměmi v boji proti korupci z nových členských států EU. Oba indexy, jak CPI, tak WGI, dokazují, že v obou případech je Estonsko mezi třemi nejlépe hodnocenými novými členskými státy, a to jak v období po východním rozšíření v roce 2004-2011, tak i v období 2012-2018.

V nejaktuálnějším CPI indexu z roku 2018 je hodnoceno dokonce jako nejúspěšnější stát ze všech nových členských států, co se týká boje s korupcí.

Od roku 2004 Estonsko zavedlo strategické plánování protikorupční politiky. Současná strategie 2013-2020 je zaměřena na prevenci a vzdělávání (European Commission, 2014a, s. 2). Cílem protikorupční strategie je podpora povědomí o korupci, zlepšení transparentnosti rozhodnutí a akcí a rozvoj schopností protikorupčních vyšetřovacích orgánů včetně předcházení korupci, jež představuje ohrožení národní bezpečnosti (GRECO, 2018a, s. 14). Nutno podotknout, že i přes příznivé hodnoty úrovně korupce se v posledních letech objevilo pár případů korupce na vysoké úrovni. Příkladem může být korupční kauza v roce 2015 v souvislosti se starostou Tallinnu, který byl obviněn z úplatkářství v hodnotě stovek tisíc eur pro vlastní prospěch a pro svou politickou stranu (GRECO, 2018a, s. 7).

Trestní zákoník, jež byl v roce 2002 kompletně změněn, poskytuje solidní základ pro kriminalizaci trestných činů proti korupci. Komise konstatuje, že v roce 2014 bylo Estonsko v procesu reformy svého protikorupčního rámce. Důkazem pro to jsou novely zákona od roku 2012, novely zákona o politických stranách (Political Parties Act), zákona o veřejné službě (Public Service Act) a protikorupčního zákona (Anti-Corruption Act). Ministerstvo spravedlnosti připravuje návrhy změn pro zefektivnění trestního zákoníku včetně zohlednění problematiky korupce v soukromém sektoru (European Commission, 2014a, s. 2). Právě protikorupční zákon a jeho další novely, poslední v roce 2017, jsou jedním z hlavních nástrojů Estonska boje proti korupci.

Co se týká institucionálního rámce, oddělení trestní politiky (Criminal Policy Department) ministerstva spravedlnosti koordinuje protikorupční politiku, zahrnující shromažďování údajů, školení či posuzování dopadů. Vynucování práva je svěřeno v rámci ministerstva vnitra Službě vnitřní bezpečnosti a policejní a pohraniční stráž (Internal Security Service and Police and Border Guard). Ministerstvo financí koordinuje vzdělávací kurzy v oblasti integrity a etiky. Ve spolupráci s ministerstvem spravedlnosti spolupracuje na nových vzdělávacích programech pro státní zaměstnance za účelem uplatňování aktuálních protikorupčních pravidel. Ministerstvo financí zároveň pracuje na studii metod interního hodnocení rizik v ústředních vládních agenturách (European Commission, 2014a, s. 3)

Estonsko částečně transponovalo rámcové rozhodnutí o boji proti korupci v soukromém sektoru¹⁷ a zakomponovalo do své legislativy ustanovení o odpovědnosti právnických osob, kde se ovšem zaměřuje zejména na neziskové subjekty. Komise ovšem konstatuje, že estonské právní předpisy se taktéž nevztahují na problematiku úplatkářství či jejich zprostředkovatelů (European Commission, 2014a, s. 4). Na skutečnost, že právní předpisy obsahují řadu nesrovnalostí ve vztahu k Trestněprávní úmluvě Rady Evropy, upozornila již v roce 2008 skupina GRECO. Právní úprava úplatkářství je podle skupiny GRECO omezená zejména vzhledem k poslancům a osobám v soukromém sektoru. Legislativa nezahrnuje úplatky určené pro třetí stranu a trestný čin obchodování s vlivem není dostatečně kriminalizován (GRECO, 2008a, s. 20). V roce 2013 skupina GRECO konstatovala, že Estonsko provedlo právní úpravu pro kriminalizaci úplatkářství u soukromých subjektů, rozhodců či osob pracující pro subjekty soukromého sektoru. Apeluje však na přezkum ustanovení trestního zákona o obchodním vlivu (GRECO, 2013a, s. 8).

Výše zmíněný protikorupční zákon ukládá veřejným činitelům povinnost každoročně hlásit své ekonomické zájmy, včetně majetkového přiznání a obdržených darů, a to do čtyř měsíců od převzetí úřadu. Tyto údaje jsou poté uchovávány po dobu sedmi let. Za prohlášení veřejných činitelů odpovídají vybraní členové parlamentu, interní audit a personální oddělení (European Commission, 2014a, s. 4). Konflikt zájmů, zejména u poslanců, řeší i čtvrté hodnotící kolo skupiny GRECO, jež odhalilo mimo jiné nedostatky v uplatňování pravidel střetu zájmů, vymezení etických zásad a pravidel chování, regulaci darů spojených s úředními povinnostmi a jejich registraci či nedostatečný dohled nad dodržováním etických zásad a zveřejňování hospodářských zájmů (GRECO, 2013b, s. 4). V kontrolní zprávě o dodržování doporučení ovšem již skupina GRECO konstatuje, že Estonsko přijalo kodex chování pro poslance a informovalo o potenciálně problematických oblastech při střetu zájmů a poslancům nabízených benefitů. Zároveň Estonsko posílilo dohled nad majetkovým přiznání prováděným protikorupčním výborem Parlamentu. Implementace opatření ohledně darů a jiných výhod poslancům nicméně zatím nebyla provedena (GRECO, 2017a, s. 11)

Co se týká problematiky whistleblowingu, konkrétní zákon o ochraně oznamovatelů korupce v Estonsku zatím chybí. Novelizovaný protikorupční zákon se dotýká

¹⁷ Rámcové rozhodnutí Rady 2003/568/SVV ze dne 22. července 2003 o boji proti korupci v soukromém sektoru.

whistleblowingu pouze okrajově. Zakazuje veřejným činitelům zakrývat korupci a požaduje po agenturách, aby chránily důvěrnost oznamovatelů. Od roku 2004 existují tři propojené kanály, kterými lze korupci nahlásit (European Commission, 2014a, s. 4).

Stejně tak lobbying není zatím v Estonsku regulován. Neexistuje žádná zvláštní povinnost registrace lobbistů, nicméně na základě doporučení skupiny GRECO probíhá příprava kodexu chování pro poslance včetně omezení jejich činnosti po odchodu z funkce, tedy tzv. revolving door (European Commission, 2014a, s. 4).

Co se týká problematiky financování politických stran, Estonsko zavedlo soubor informačních povinností týkající se financování politických stran a jejich kampaní zveřejňovaných na internetu. Skupina GRECO v roce 2008 poukázala na nedostatečnou funkčnost systému v praxi, zejména na nedostatečný dohled a vymáhání stávajících pravidel. Skupina zdůrazňuje, že pro zajištění transparentnosti financování politických stran musí být na zveřejňování informací dohlíženo nezávislým kontrolním orgánem (GRECO, 2008b, s. 20). Nicméně v roce 2013 skupina GRECO konstatuje, že Estonsko provedlo uspokojivě téměř všechna její doporučení týkající se financování politických stran. Potvrzuje, že byl dosažen pozoruhodný pokrok při zlepšení předpisů o transparentnosti, zřízení nového monitorovacího mechanismu a režimu sankcí (GRECO, 2013a, s. 8).

U Estonska je dostupné již i páté hodnotící kolo skupiny GRECO, kde je shrnut pokrok tohoto státu v implementaci jednotlivých doporučení skupiny. Estonsko je členem skupiny GRECO od roku 1999 a od té doby již prošlo čtyřmi hodnotícími koly. V každém z těchto kol dosáhlo chvályhodné úrovně implementace doporučení. Z prvního hodnotícího kola bylo plně provedeno 100 % doporučení, z druhého a třetího hodnotícího kola 80 % a ze čtvrtého hodnotícího kola bylo implementováno 75 % doporučení skupiny GRECO (GRECO, 2018a, s. 7).

5.2.2. Rumunsko

Tabulka 33: Vývoj CPI a WGI u Rumunska

Stát	Průměrný růst/pokles CPI v období 2004-2011	Průměrný růst/pokles WGI v období 2004-2011	Průměrný růst/pokles CPI v období 2012-2018	Průměrný růst/pokles WGI v období 2012-2018
Rumunsko	 0,10 	1,15 	0,50 	 -0,03

Zdroj: Transparency International (2019e), World Bank (2019c), vlastní výpočet a úprava

V případě Rumunska se Transparency International a Světová banka v růstu jejich ukazatelů shoduje pouze v období 2004-2011. Ve sledovaném období 2012-2018 se již ukazatele rozcházejí, podle CPI se úroveň korupce zlepšovala, zatímco u ukazatele WGI lze sledovat pokles hodnocení, ovšem nutno podotknout, že se jedná o pokles o pouhé tři setiny bodu. Přesto je Rumunsko hodnoceno podle nejaktuálnějšího CPI 2018 jako čtvrtý členský stát EU s nejvyšším korupčním prostředím. Horšího skóre CPI dosahuje už jen Maďarsko, Řecko a Bulharsko (Transparency International, 2019c).

Rumunsko schválilo v roce 2012 národní protikorupční strategii na období 2012-2015, jež zaujímá multidisciplinární přístup a vyžaduje rozvoj protikorupčních strategií pro jednotlivé sektory a instituce. Specifickým prvkem této strategie je zavedení mechanismu vzájemného hodnocení zahrnující občanskou společnost, jež provádí monitoring implementace jednotlivých opatření. Zároveň byly zřízeny platformy spolupráce seskupující různé kategorie zúčastněných stran (tzv. stakeholderů). Monitorování se provádí prostřednictvím hodnotících kol rozčleněných do témat, jehož zprávy jsou poté zveřejněny na vyhrazeném portálu. Lze tedy říci, že tento způsob monitoringu je obdobou právě hodnocení skupiny GRECO. Evropská komise dále uvádí, že bylo dosaženo určitého pokroku v boji proti korupci, ovšem pouze proti korupci na vysoké úrovni, nikoliv proti projevům drobné korupce. Zdůrazňuje taktéž, že zejména prevence korupce je příliš slabá, a to jak na centrální, tak na místní úrovni (European Commission, 2014b, s. 2). Národní protikorupční strategie pro období 2016-2020 je charakterizována systémem tří pilířů, a to prevencí, vzděláváním a boji proti korupci. Strategie stanovuje, že je třeba rozšiřovat osvětu o zásadách boje proti korupci a právních normách, které jsou mezi veřejnými institucemi poměrně neznámé. Dalším cílem je prevence korupce a upevňování integrity v politické sféře a v podnikání, zejména pak ve státních podnicích a v neposlední řadě řešení formalistického přístupu k prevenci korupce pozorované na místní úrovni. Parlamentu je každoročně podávána ministerstvem spravedlnosti zpráva o provádění strategie, zatímco platformy stakeholderů obsahující

nezávislé protikorupční orgány, ústřední veřejnou správu, místní veřejnou správu, podnikatele a občanskou společnost podporují spíše monitorovací proces (European Parliament, 2017, s. 67-68).

Reformy trestního zákoníku z roku 2014 přinesly posílení pravomocí orgánů činných v trestním řízení a protikorupčních institucí a zvýšily účinnost soudnictví při řešení případů korupce na vysoké úrovni. V roce 2013 byly navrženy legislativní iniciativy ohledně rozsahu korupčních trestních činů či problematiky střetu zájmů, které ovšem byly v rozporu se stávajícími právními předpisy a následně byly rumunským ústavním soudem prohlášeny za protiústavní. Komise dodává, že nestabilita legislativních aktů stále přetrvává a je důležité se postavit výzvám, jako je například provádění nových kodexů (European Commission, 2014b, s. 2). Problémy s trestním zákoníkem v roce 2016 zdůrazňuje i skupina GRECO. Krátce před vstupem nového trestního zákoníku v platnost bylo schváleno opatření, které vyloučilo poslance a senátory z působnosti ustanovení o úplatkářství, obchodování s vlivem či střetu zájmů. Jak je zmíněno výše, legislativa byla poté prohlášena za protiústavní, jelikož byly v rozporu s mezinárodními závazky země (GRECO, 2016a). Skupina GRECO ve třetím hodnotícím kole konstatovala, že právní rámec nabízí mnoho dobrých nástrojů, nicméně obvinění z podplácení a obchodování s vlivem jsou doprovázeny častým zakrýváním skutečností a propouštěním, v některých případech vedla situace k nekonzistentní soudní praxi (GRECO, 2010a, s. 39). Později skupina usoudila s několika výtkami, že trestné činy úplatkářství a obchodování s vlivem jsou v souladu s Trestněprávní úmluvou o korupci (GRECO, 2017b, s. 15).

Rumunsko ovšem disponuje pozoruhodnou skladbou institucionálního rámce protikorupční politiky. Jeho komplexní institucionální rámec zahrnuje Národní protikorupční ředitelství (DNA), Generální ředitelství pro boj proti korupci (DGA) a Národní agenturu pro integritu (ANI). Národní protikorupční ředitelství (DNA) má funkci specializovaného státního zastupitelství a má za úkol vyšetřovat případy korupce na vysoké úrovni. V posledním desetiletí tento orgán odhalil korupční praktiky vysoce postavených politiků, veřejných činitelů, členů soudnictví, úředníků činných v trestním řízení a poodkryl několik sektorů potýkajících se s korupcí. Komise zdůrazňuje, že dlouhou dobu bylo soudnictví při odhalování velké korupce málo účinné, nicméně v posledních letech byla zaznamenána změna. Zvýšení efektivity při rozhodování o složitých korupčních kauzách byl zaznamenán zejména u Vrchního kasačního soudu. Jak je zmíněno výše, v rámci ministerstva vnitra bylo zřízeno i Generální ředitelství pro

boj proti korupci (DGA), specializovaná policejní struktura zabývající se vyšetřováním korupčních činů. Neméně důležitou institucí založenou v roce 2007 je Národní agentura pro integritu (ANI), jež kontroluje střety zájmů, neslučitelnosti a jmění veřejných činitelů. Komise uvádí, že na základě konečných soudních rozhodnutí z podnětu orgánu ANI bylo zkonfiskováno neoprávněné jmění v hodnotě více než milion eur. Instituce se ovšem potýkala s problémy se stabilitou a podporou nezávislosti (European Commission, 2014b, s. 3; European Parliament, 2017, s. 69-70).

Nutno podotknout, že Rumunsko a Bulharsko je od svého vstupu do EU v roce 2007 předmětem sledování mechanismu pro spolupráci a ověřování (zkráceně CVM z anglického Cooperation and Verification Mechanism). V případě Rumunska se posuzuje efektivnost a transparentnost soudnictví, integrity, prevence a boj proti korupci (European Commission, 2014b, s. 3-4). V nejnovější zprávě o pokroku z října roku 2019 Komise zdůrazňuje, že v prvních měsících roku 2019 byla situací v Rumunsku velmi znepokojena, zejména v oblasti reformy soudnictví a boje proti korupci. Nicméně zdůraznila, že rumunská vláda vynaložila určité úsilí k řešení situace ohledně nezávislosti justice a věří, že se úsilí vlády podaří převést do konkrétních legislativních opatření (European Commission, 2019, s. 17).

Rumunsko plně provedlo implementaci rámcového rozhodnutí¹⁸ týkající se odpovědnosti právnických osob a sankcí vztahujících se na právnické osoby. Nicméně druhá zpráva o provádění rámcového rozhodnutí zdůraznila nejasnosti v právním rámci ohledně výhod třetích stran vyplývajících z aktivního úplatkářství v soukromém sektoru (European Commission, 2014b, s. 4).

Korupce v oblasti financování politických stran nadále přetrvává v Rumunsku jako jeden z hlavních problémů. Skupina GRECO ve třetím hodnotícím kole kritizuje rumunský zákon z roku 2006 o financování činnosti politických stran a volebních kampaní. Tvrdí, že legislativa je příliš ambiciózní a ukládá mnoho omezení, jež jsou těžko vymáhatelné v praxi. Jedná se zejména opatření týkající se systému celkových limitů příjmů a výdajů na volební kampaně. Poukazuje taktéž na problém legislativy v oblasti darů. Dary do výše 420 eur nespádají do působnosti zákona, a nemusí být tedy registrovány. Zdůrazňuje, že je třeba se zaměřit taktéž na věcné dary, půjčky či pohyby aktiv v rámci politických

¹⁸ Rámcové rozhodnutí Rady 2003/568/SVV ze dne 22. července 2003 o boji proti korupci v soukromém sektoru.

stran. Zákonem stanovený mechanismus dohledu Stálého volebního úřadu (Permanent Electoral Authority neboli PEA) a Účetního dvora (Court of Accounts neboli COA) není uspokojivý. Skupina GRECO v neposlední řadě kritizuje i sankce v případě porušení výše zmíněného zákona, jejichž maximální pokuty v hodnotě 6 000 eur podle ní nejsou dostačující (GRECO, 2010b, s. 32-33). V roce 2015 byla vytvořena nová legislativa, která zjednodušila výroční zprávy, které mají politické strany povinně předkládat Stálému volebnímu úřadu (PEA), zavedla registrace všech darů v peněžní podobě i v naturáliích. Dále stanovila, že dary na kampaně přesahující určitou hranici musí být zachyceny na bankovních účtech a došlo i ke zpřísnění sankcí. Po předešlé kritice ze strany skupiny GRECO byly posíleny pravomoci orgánu PEA, která nyní provádí celkový dohled nad politickým financováním. V rámci posílení pravomocí byla prodloužena i promlčecí lhůta, protiprávního jednání, a to z půlroční na tříletou, což také napomáhá orgánu PEA k podrobnějšímu sledování potenciálních porušení pravidel. Přesto, že došlo ke zpřísnění sankcí, skupina GRECO jejich výši posuzuje nadále za příliš nízkou (GRECO, 2017b, s. 16).

Co se týká whistleblowingu, Rumunsko v roce 2004 zavedlo legislativu ohledně ochrany oznamovatelů ve veřejném sektoru. Zákon vyžaduje, aby zaměstnanci veřejné správy oznamovali korupci týkající se veřejné služby. Zákon by měl chránit identitu oznamovatelů a chránit proti odvetným opatřením, nicméně účinnost legislativy není zcela zaručena. TI ve studii o ochraně oznamovatelů z roku 2009 uvedla, že provádění právních předpisů je nerovnoměrné a že ve 40 % sledovaných případů v Rumunsku došlo k různým formám odvetných opatření proti oznamovatelům, v roce 2013 byl ovšem zaznamenán určitý pokrok (European Commission, 2014b, s. 4).

Lobbing není v Rumunsku regulován. Neexistuje žádná povinná registrace lobbistů či povinnost státních zaměstnanců hlásit kontakty s lobbisty. Komise uvádí, že rumunské orgány zastávaly názor, že nová právní norma není třeba, jelikož je již problematika pokryta legislativou o střetu zájmů a neslučitelností platnou pro státní úředníky. V roce 2010 byla zřízena Rumunská asociace pro lobbing (Romanian Lobbying Association), jejímž cílem je podpora lobbistické činnosti a zajištění samoregulace, nicméně dopad tohoto orgánu je velmi limitovaný (European Commission, 2014b, s. 5). Na neexistenci regulace lobbingu upozorňuje v roce 2016 taktéž skupina GRECO. Skupina naráží i na legislativní proces, který je nedostatečně transparentní a využívá zrychlených postupů. Neexistuje žádný kodex chování a současné právní úpravy ohledně

darů či střetů zájmů nepřináší žádné viditelné výsledky (GRECO, 2016a, s. 5). V roce 2019 skupina GRECO upozorňuje na to, že v opatřeních týkajících se členů parlamentu došlo k velmi omezenému pokroku. Nedošlo k revizi legislativního procesu, nebyl zřízen mechanismus pro prosazování kodexu chování poslanců, rozsah inkriminace střetu zájmů zůstává taktéž omezený a sankce vůči poslancům, jež byli shledáni ve střetu zájmů, jsou nadále neúčinné. Zároveň ani oblast spolupráce s lobbisty či jinými třetími stranami, které se mohou snažit o ovlivnění legislativního procesu, nedosáhla výrazného pokroku (GRECO, 2019a, s. 17-18).

Problém představuje i oblast médií a přístupu k informacím. Komise konstatuje, že se objektivita zpravodajství v posledních letech zhoršila a žurnalistika je často pokrívována zájmy třetích osob a vlastníků mediálních domů, v některých případech docházelo i k zastrašování smírčích soudců či protikorupčních aktérů. To mělo za následek omezený přístup k informacím po celé zemi, k čemuž údajně ještě přispěla nízká míra internetového pokrytí v tomto státě (European Commission, 2014b, s. 5).

5.2.3. Maďarsko

Tabulka 34: Vývoj CPI a WGI u Maďarska

Stát	Průměrný růst/pokles CPI v období 2004-2011	Průměrný růst/pokles WGI v období 2004-2011	Průměrný růst/pokles CPI v období 2012-2018	Průměrný růst/pokles WGI v období 2012-2018
Maďarsko	▼ -0,03 ▼	▼ -0,88 ▼	▼ -1,50 ▼	▼ -1,30 ▼

Zdroj: Transparency International (2019e), World Bank (2019c), vlastní výpočet a úprava

V Maďarsku lze sledovat dlouhodobý negativní trend hodnocení ukazatelů CPI i WGI. Obě instituce vydávající výše zmíněné ukazatele se shodují v obou sledovaných obdobích, byť hodnoty indexů jsou poněkud rozdílné. V současných hodnotách CPI v roce 2018 je Maďarsko hodnoceno dokonce nejhůře z nových členských států prvního východního rozšíření EU-10 (Transparency International, 2019c). Ve vypočteném dlouhodobém průměru ukazatelů CPI a WGI je v období 2012-2018 novým členským státem s nejvyšším růstem korupce, tedy s největším poklesem ukazatelů CPI a WGI.

Na začátku roku 2012 přijala maďarská vláda dvouletý protikorupční program, který zahrnuje opatření týkající se integrity pro veřejnou správu či prevenci v boji proti korupci. Program se nevztahuje na podnikatelský sektor, parlament či místní samosprávu. Přesto některé obce přijaly etické kodexy, které ovšem poskytují pouze obecné pokyny

pro spravedlivé zacházení. V rámci protikorupčního programu byl v roce 2013 zahájen systém řízení integrity, kam patří jmenování úředníků pro dohled nad etickými požadavky, protikorupční školení pro státní zaměstnance, zveřejňování kodexu chování pro zaměstnance státních institucí, posuzování korupce vůči vládním návrhům a vyhláškám a v neposlední řadě i ochrana oznamovatelů. V roce 2013 byl přijat kodex profesní etiky státních zaměstnanců a kodex chování a etiky pro orgány činné v trestním řízení. Komise ovšem konstatuje, že program nedostatečně řeší rizika spojená s klientelismem, zvýhodňováním a nepotismem na vysoké úrovni a rizika spojená se vztahy mezi podniky a politickými aktéry. Za účelem zvýšení transparentnosti byl zaveden systém zveřejňování informací o financování na webových stránkách všech rozpočtových institucí. Od roku 2013 je zaveden postgraduální vzdělávací program pro státní zaměstnance (European Commission, 2014c, s. 2-3).

V roce 2013 vstoupil v platnost rozsáhlý trestněprávní rámec, který se věnuje korupci ve veřejném i soukromém sektoru. Trestní zákoník obsahuje například zjednodušené definice trestných činů či delší lhůty na právní předpisy. Mimo aktivní a pasivní obchodování s vlivem stanovuje zákoník i rozpočtové podvody a nové přitěžující okolnosti pro řadu trestných činů v souvislosti s korupcí. Komise konstatuje, že v poslední době bylo přijato několik dalších změn pro rychlejší soudní řízení ohledně korupčních trestných činů (European Commission, 2014c, s. 3). GRECO ve třetím hodnotícím kole konstatuje, že trestní zákoník je v současné době do značné míry v souladu s Trestněprávní úmluvou a v některých případech svými opatřeními dokonce přesahuje rámec zmíněné úmluvy (GRECO, 2010c, s. 24). Maďarsko částečně transponovalo rámcové rozhodnutí o boji proti korupci v soukromém sektoru¹⁹, ovšem Komise zdůrazňuje některé nedostatky ohledně definice trestných činů a odpovědnosti právnických osob (European Commission, 2014c, s. 5). Skupina GRECO ve zprávě z roku 2019 oceňuje Maďarsko, jež provedlo všechna její doporučení a podepsalo dodatkový protokol k Trestněprávní úmluvě. Trestní zákoník nyní výslovně kriminalizuje zahraniční pasivní úplatkářství v soukromém sektoru, aktivní obchodování s vlivem a úplatkářství domácích rozhodců. Promlčecí lhůty, za které bylo Maďarsko taktéž kritizováno, byly prodlouženy na pět let (GRECO, 2019b, s. 6).

¹⁹ Rámcové rozhodnutí Rady 2003/568/SVV ze dne 22. července 2003 o boji proti korupci v soukromém sektoru.

Protikorupční politiky na vnitrostátní úrovni koordinuje ministerstvo spravedlnosti. Komise zmiňuje zprávu o systému národní integrity (National Integrity System) od Transparency International, kde soudnictví není považováno za příliš spolehlivý pilíř národní integrity, naopak Národní volební úřad (National Election Office), Národní volební výbor (National Election Committee) a ochránce práv jsou hodnoceny jako nejsilnější prvky. Kontrolní mechanismus v rámci boje proti korupci zajišťuje Státní kontrolní úřad (State Audit Office). Důležitým prvkem v boji proti korupci je zavedení protikorupční jednotky v rámci hlavního státního zastupitelství v roce 2011. Nicméně korupce v Maďarsku je stále častým jevem, v některých případech i na vysokých úrovních. Komise zmiňuje korupční kauzu bývalého starosty budapešťského obvodu, jež byl odsouzen za prodej majetku místní správy pod cenou a následný přeproděj s neúměrným ziskem. Komise dále konstatuje, že trestní řízení v případech korupce je příliš zdlouhavé (European Commission, 2014c, s. 3-4). V roce 2017 OLAF taktéž odhalil řadu závažných nesrovnalostí při zadávání veřejných zakázek. V této oblasti identifikoval střet zájmů mezi stavebními společnostmi a některými konzultanty (European Anti-Fraud Office, 2018, s. 15).

Navzdory relativně kvalitně nastavenému legislativnímu i institucionálnímu rámci se v minulosti objevily řady obav ohledně nezávislosti soudnictví a kontrolních institucí. Obavy spočívaly v údajných politických vazbách na některé vysoké úředníky a jejich následných kontroverzních rozhodnutí zejména na Státním kontrolním úřadě či Národním soudním úřadě. V dubnu 2013 Komise vyjádřila obavy nad čtvrtou změnou Ústavy a změn týkající se pravomocí svěřených předsedovi Národního soudního úřadu ohledně předávání soudních případů k důkladnější analýze. V reakci na obavy maďarská vláda opatření týkající se předávání soudních případů zrušila. (European Commission, 2014c, s. 4-5). Na soudnictví upozorňuje i skupina GRECO. Ve zprávě zmiňuje, že v oblasti soudnictví nebyl dosažen žádný pokrok a žádá úřady, aby tuto problematiku řešily přednostně, a lépe tak chránily nezávislost soudnictví (GRECO, 2019c, s. 7).

V roce 2013 byl přijat nový zákon o whistleblowingu. Dříve toto ustanovení suploval zákon o ochraně spravedlivých postupů (Act on the Protection of Fair Procedures) z roku 2009, který měl zřídit Úřad pro ochranu veřejného zájmu (Public Interest Protection Office). Zákon o zřízení úřadu ovšem nevstoupil v platnost. Cílem zákona o whistleblowingu z roku 2013 je zajištění důvěrnosti hlášení a ochrana oznamovatele před jakýmkoli negativními důsledky jejich jednání. Zároveň zajišťuje předání informací

od svědků přímo veřejnému ochránci práv a vytváří povinnost jmenování jednoho úředníka z každé veřejné instituce, jehož úkolem je minimalizovat vystavení instituce korupci. Ochrana oznamovatelů se týká i soukromého sektoru a obsahuje ustanovení o důvěrnosti vztahu mezi klientem a právníkem. Komise ovšem poukazuje na nedostatky v tomto zákoně, zejména na skutečnost, že oznamovatelé nejsou chráněni v případě odhalení služebního nebo obchodního tajemství (European Commission, 2014c, s. 5-6).

V roce 2006 byl přijat zákon o lobbingu, který ovšem neobsahoval odrazující sankce a měl malý dopad v praxi. Zákon byl v roce 2010 kvůli zmíněným důvodům zrušen. Komise uvádí, že v současné době neexistuje žádná povinná registrace lobbistů ani povinnost veřejných činitelů v ohlašování vedených kontaktů s lobbisty na příslušném kontrolním úřadě. Podle nařízení z vlády z roku 2013 je státní zaměstnanec povinen předem požádat o povolení ke schůzce s lobbistou, nicméně žádný mechanismus zaměřený na sledování takových povinností neexistuje (European Commission, 2014c, s. 6). Na neexistenci regulace lobbingu upozorňuje taktéž skupina GRECO ve čtvrtém hodnotícím kole a dodává, že je znepokojena nečinností vlády, jež nenahrazuje původní zákon o lobbingu účinnějšími předpisy za účelem zvýšení transparentnosti legislativního procesu (GRECO, 2015a, s. 18). Skupina GRECO důrazně vyzývá k přijetí kodexu chování pro členy parlamentu, zejména v situacích, které by mohly vést ke střetu zájmů a k zavedení jednotného formátu majetkového přiznání poslanců pro účinný dohled nad touto sférou (GRECO, 2019c, s. 7).

Financování politických stran je upraveno několikrát novelizovaným zákonem z roku 1989. Politické strany získávají většinu svého financování ze státních rozpočtů. Příspěvky od subjektů využívajících státní podporu, zahraničních zemí a anonymních dárců jsou zakázány. Pokud jsou takové příspěvky odhaleny, musí být vloženy do státního rozpočtu a jako sankce je finanční podpora ze strany státu pokráčena. Účty politických stran jsou každoročně zveřejňovány v Úředním věstníku, ovšem s omezenějším množstvím informací. Veškeré dary nad určitou hodnotu musí být nahlášeny a zveřejněny. Od roku 2003 si mohou politické strany zřídit účet pro účely podpory svých sociálních, vzdělávacích a jiných aktivit (European Commission, 2014c, s. 6). Skupina GRECO ve třetím hodnotícím kole oceňuje komplexnost a detailnost právního rámce týkajícího se financování politických stran. I přesto se objevuje kritika zejména z toho důvodu, že právní předpisy nejsou plně uplatňovány a v praxi v některých případech umožňují obcházení předpisů. GRECO taktéž upozorňuje na to, že od zavedení právního

rámce v roce 1989 nedošlo k žádným výrazným posunům, která nejspíš souvisí s ústavním požadavkem vysoké shody²⁰ v Parlamentu. Zvláště znepokojivá je podle skupiny GRECO příliš obecná a nedostatečná transparentnost ve financování volebních kampaní politických stran, kdy značná část financování není vůbec zaúčtována. V neposlední řadě je kritizováno nedostatečné poskytování informací veřejnosti, rychlost nezávislého monitorovacího mechanismu či absence účinných sankcí (GRECO, 2010d, s. 25-26). Ve zprávě z roku 2019 skupina GRECO konstatuje, že byly podniknuty určité kroky k nápravě, například zajištění transparentnosti a aktuálnosti registrů politických stran, vyjasnění zdroje příjmů stran a zajištění důkladnějšího monitoringu stran pobírající státní příspěvky. Nicméně mimo tato opatření je právní rámec pro transparentnost financování politických stran oproti roku 2009 téměř nezměněn (GRECO, 2019b, s. 7).

5.2.4. Malta

Tabulka 35: Vývoj CPI a WGI u Malty

Stát	Průměrný růst/pokles CPI v období 2004-2011	Průměrný růst/pokles WGI v období 2004-2011	Průměrný růst/pokles CPI v období 2012-2018	Průměrný růst/pokles WGI v období 2012-2018
Malta	▼ -0,17	▼ -1,04	▼ -0,50	▼ -0,26

Zdroj: Transparency International (2019e), World Bank (2019c), vlastní výpočet a úprava

V případě Malty není průměr vývoje hodnocení TI a Světové banky o moc pozitivnější. Průměrné výpočty obou ukazatelů vykazují dlouhodobě záporné hodnoty, a to jak v období bezprostředně po východním rozšíření 2004-2011, tak i v dalším období 2012-2018.

Malta v roce 2008 přijala národní strategii proti podvodům a korupci, jejímž cílem je vytvoření normativního, institucionálního a operačního rámce, který odráží místní požadavky a mezinárodní závazky. Dokument má vytyčené čtyři hlavní cíle, a to budování kapacit, komunikaci, vnitrostátní a mezinárodní spolupráci. Komise ovšem poukazuje na některé problematické oblasti, zejména na správu veřejných prostředků místních zastupitelstev, vydávání stavebních povolení či povolení k územnímu rozvoji. Zároveň konstatuje, že byly provedeny v těchto oblastech určité reformy, nicméně jejich efektivita je zatím neznámá. Zdůrazňuje ovšem korupční kauzu, jež způsobila rezignaci

²⁰ Pro přijetí zákona je nutný souhlas 2/3 poslanců.

maltského evropského komisaře z roku 2012 (European Commission, 2014d, s. 2). Skupina GRECO ve čtvrtém hodnotícím kole poukazuje ještě na jednu korupční kauzu, kdy bylo zjištěno, že tehdejší vrchní soudce a další soudci přijali úplatky za snížení trestu odnětí svobody (GRECO, 2015b, s. 8). Existují dokonce i obavy ohledně právního státu na Maltě, zejména poté, co byla zabita investigativní novinářka (GRECO, 2019d, s. 4). Novinářka Daphne Caruana Galizia, která se zabývala korupčními kauzami Panama Papers, údajně spojenými i s předsedou vlády Josephem Muscatem, byla v roce 2017 zavražděna bombou v autě. Na základě tlaku veřejnosti předseda vlády oznámil svou rezignaci k lednu 2020 (BBC, 2019).

Ustanovený trestní zákoník obsahuje opatření týkající se mezinárodních trestných činů úplatkářství, korupce v soukromém sektoru a obchodování s vlivem. Komise konstatuje, že definice úředníků ve veřejné správě a státních zaměstnanců s přenesenou pravomocí je dostatečně široká. Byl ustanoven i zákon o veřejné správě (Public Administration Act), který obsahuje etický kodex pro veřejné činitele a zákon o svobodném přístupu k informacím (Freedom of Information Act), jež přispívá k transparentnosti a vyšší odpovědnosti vlády (European Commission, 2014d, s. 2). Již v roce 2009 skupina GRECO ve svém třetím hodnotícím kole konstatovala, že Malta začlenila všechny trestné činy vztahující se k Trestněprávní úmluvě o korupci do své národní legislativy. Skupina v té době ovšem konstatuje, že dodatkový protokol k Úmluvě nebyl ještě ratifikován. Zároveň upozorňuje, že některé z trestných činů obsažených v Úmluvě, jako je například podplácení domácích a zahraničních rozhodců či úplatkářství vůči zahraničním porotcům, nejsou podle maltského práva kriminalizovány. GRECO ovšem konstatuje, že kromě pár malých nedostatků Malta vytvořila pevný právní rámec, který reflektuje trestné činy obsažené v Úmluvě. Je ovšem zajímavé, že na Maltě je obecně nízký počet vyšetřovaných případů korupce a například případ úplatkářství v soukromém sektoru nebyl v minulosti souzen vůbec (GRECO, 2009a, s. 19). V roce 2017 již skupina GRECO konstatuje, že došlo k ratifikaci dodatkového protokolu k Trestněprávní úmluvě a že Malta provedla všechna její doporučení (GRECO, 2017c, s. 7). Co se týká soudnictví, skupina GRECO zmiňuje pokrok v roce 2016, kdy byla zahájena rozsáhlá reforma soudnictví, jež vyvrcholila klíčovými změnami Ústavy. Došlo k posílení nezávislosti, nestrannosti a transparentnosti soudního systému. Zároveň došlo ke zřízení dvou nezávislých výborů pro jmenování a disciplinární řízení (GRECO, 2017d, s. 12-13).

Co se týká institucionálního rámce, v roce 2008 byl Parlamentem zřízen speciální výbor pro posílení demokracie (Select Committee on Strengthening Democracy), který se zabývá transparentností a odpovědností, financováním politických stran, konfliktem zájmů poslanců, parlamentních tajemníků či ministrů. Dále již od roku 1987 funguje oddělení hospodářské kriminality Maltského policejního sboru (Economic Crime Unit of the Malta Police Force), které je pověřeno vyšetřováním trestných činů týkající se korupce a každoročním vytvářením statistik ohledně vyšetřování. Útvar pro boj proti podvodům a korupci (Anti-Fraud and Corruption Unit) v rámci odboru interního auditu a vyšetřování (Internal Audit and Investigations Department, zkratkou IAID) kontroluje činnost vlády a poskytuje interní finanční vyšetřovací služby, jež jsou oddělené od vyšetřování trestných činů. V neposlední řadě funguje na Maltě i Národní kontrolní úřad (National Audit Office, zkratkou NAO), který kontroluje nakládání s veřejnými zdroji a podporuje odpovědnost úředníků veřejné správy. Komise ovšem konstatuje, že vyšetřovací instituce často čelí překážkám při shromažďování důkazů a v mnohých případech se spoléhá na policii. Mezi institucemi je nutno zmínit i Stálou komisi proti korupci (Permanent Commission against Corruption, zkráceně PCAC) a veřejného ochránce práv (European Commission, 2014d, s. 2-3). V roce 2018 byla zřízena funkce komisaře pro standardy ve veřejném životě (Commissioner for Standards in Public Life) za účelem prosazování integrity. Skupina GRECO ve svém pátém hodnotícím kole konstatuje, že Malta disponuje působivým institucionálním rámcem, nicméně jeho účinnost je zpochybňována kvůli vlně kontroverzí v posledních letech. Skupina konkrétně zmiňuje obvinění z neoprávněného využívání veřejných zdrojů, nepotismus, střety zájmů v souvislosti s privatizacemi, problémy v oblasti energií či zadávání veřejných zakázek (GRECO, 2019d, s. 4).

Regulace zadávání veřejných zakázek se vztahuje na zakázky zadávané ústředními, místními nebo veřejnoprávními subjekty. Veřejné zakázky kontroluje oddělení smluv (Department of Contracts), jež je za zadávací řízení i odpovědný, zároveň je povinné hlásit jakékoliv nesrovnalosti a vydávat příslušná doporučení. V roce 2013 Rada doporučila zlepšení účinnosti a zkrácení délky procedur při zadávání veřejných zakázek. Nejnáchylnější oblastí ke korupci je sektor energetiky, zejména oblast ropných smluv, ke kterému Národní kontrolní úřad ve své zprávě v roce 2013 vznesl obavy (European Commission, 2014d, s. 3).

V rámci problematiky korupce v soukromém sektoru Komise konstatuje, že Malta částečně provedla rámcové rozhodnutí²¹ o korupci v soukromém sektoru a zcela splnila požadavky týkající se pasivní korupce. Nicméně postavení maltského práva k neziskovým subjektům v této problematice zůstává nejasné (European Commission, 2014d, s. 3-4).

Ustanovení o střetu zájmů a přijímání darů či jiných výhod ošetřuje zákon o veřejné správě (Public Administration Act). V roce 2013 předložili ministři a parlamentní tajemníci svá prohlášení o majetku, k čemuž je zavazuje etický kodex. Komise ovšem zdůrazňuje, že neexistuje monitorovací mechanismus, který by dohlédl na dodržování etického kodexu a kontroloval majetková přiznání. Další problematikou zdůrazněnou Komisí jsou tzv. otáčivé dveře (revolving door) mezi veřejným a soukromým sektorem, které mohou vést k dalšímu potenciálnímu střetu zájmů. Komise taktéž poukazuje na závazek vlády ke zřízení parlamentního komisaře pro standarty (Parliamentary Commissioner for Standards), který by nezávisle kontroloval chování a majetkové prohlášení včetně prohlášení o zájmech poslanců, a případně měl mandát i na provádění vyšetřování (European Commission, 2014d, s. 4).

Co se týká whistleblowingu, podle zákona o zaměstnanosti a průmyslových vztazích (Employment and Industrial Relations Act) je pronásledování osoby z důvodu nahlášení protiprávních či korupčních praktik trestným činem. Malta zavedla zákon o ochraně oznamovatelů (Protection of the Whistleblower Act) v září 2013, který má za cíl motivovat zaměstnance k hlášení protiprávního jednání (European Commission, 2014d, s. 4).

Na Maltě není lobbování regulováno. Neexistuje žádná zvláštní povinnost registrace lobbistů ani hlášení kontaktů či vztahů mezi veřejnými činiteli a lobbisty. Podle etického kodexu je člen sněmovny povinen ohlásit sněmovně vztahy s třetími osobami, které mají přímý zájem na projednávané legislativě (European Commission, 2014d, s. 4). GRECO v roce 2017 konstatuje, že kodex chování členů Sněmovny reprezentantů by měl být podroben důkladné revizi. Názor zdůvodňuje tím, že v současné době kodex dostatečně nepokrývá určitá témata, například pravidla pro dary, zneužívání veřejných zdrojů,

²¹ Rámcové rozhodnutí Rady 2003/568/SVV ze dne 22. července 2003 o boji proti korupci v soukromém sektoru.

zneužití důvěrných informací, revolving door či kontakty s třetími stranami (GRECO, 2017d, s. 12).

Komise v roce 2014 konstatuje, že regulace pro vyšší transparentnost financování politických stran na Maltě je téměř nulová. Neexistuje žádný speciální zákon ošetřující problematiku financování politických stran. Anonymní dary stranám či jejich volebním kampaním jakékoliv výše mohou být poskytována bez omezení. Komise uvádí, že každá strana zastoupená v Parlamentu každoročně dostává přímý grant ve výši 100 000 eur včetně nepřímé podpory v podobě osvobození od daně a přístup k médiím. Výdaje politických stran nejsou taktéž nijak regulovány. Co se týká jednotlivých kandidátů, strop pro výdaje u jednotlivců je 1 400 eur, což je podle Komise příliš nízká hranice. Zprávy kandidátů o financování často nejsou reálné a panují nejasnosti ohledně darů, zdali jsou dary vůbec hlášeny a co se za dar pro tyto účely považuje. Zveřejňování účetních uzávěrek jednotlivých politických stran a jejich volebních kampaní taktéž není zavedeno. Panují i obavy týkající se volebního procesu. Komise upozorňuje na volební komisi, která je složena z členů dvou hlavních politických stran na Maltě, a tudíž není považována za nezávislou (European Commission, 2014d, s. 4-5). Situaci na Maltě ohledně dvou hlavních politických stran potvrzuje i skupina GRECO a konstatuje, že na Maltě existují zejména dvě strany, nacionalistická a labouristická, jež dominují volební aréně. Na neexistenci transparentnosti a dohledu ohledně příjmů a výdajů politických stran upozorňuje taktéž již v roce 2009. Potvrzuje, že situace u samostatných kandidátů je poněkud odlišná a tito kandidáti jsou povinni podávat volební komisi prohlášení o svých příjmech a výdajích, nicméně zároveň upozorňuje na nízké limity a celkovou neúčinnost právních předpisů (GRECO, 2009b, s. 16). V roce 2017 již skupina GRECO potvrzuje pokrok v této oblasti. Malta v roce 2016 zavedla zákon o financování politických stran (Financing of Political Parties Act, zkráceně FPPA). Zákon již zavádí povinnost vedení účetnictví, jež je pravidelně kontrolováno a monitorováno nezávislým orgánem dohledu. Zavedeny jsou i sankce v případě nedodržování, povinnosti politických stran ve zveřejňování výročních výkazů včetně darů na svých webových stránkách (GRECO, 2017c, s. 7-8).

Závěr

Cílem diplomové práce bylo analyzovat korupci ve členských státech Evropské unie zejména z pohledu vývoje před a po východním rozšíření v roce 2004. V úvodu diplomové práce je zdůrazněna skutečnost, že pojem korupce je velmi širokou tematikou a její statistiky jsou do jisté míry značně subjektivní. Subjektivita spočívá zejména v nižší schopnosti odhalení korupce a následné nepromítnutí do statistik, a také v tom, že indexy o korupci jsou často založeny na dotazníkovém šetření. Nicméně v práci používané ukazatele úrovně korupce jsou v současnosti nejkompaktnějšími korupčními indexy shlukujícími výsledky z mnoha mezinárodních organizací, tudíž mohou poskytnout objektivnější náhled do této problematiky.

V rámci práce byla stanovena první výzkumná otázka **„Zvýšila se celková korupce v EU vlivem východního rozšíření?“**. Odpověď na tuto otázku lze nalézt v kapitole 4.1. Vývoj korupce ve členských státech EU. K nalezení odpovědi byly sestaveny rozsáhlé tabulky obsahující hodnoty Indexu vnímání korupce CPI od Transparency International a pro větší objektivnost i údaje Globálních ukazatelů kvality vládnutí WGI, konkrétně ukazatele kontroly korupce od Světové banky. Tyto údaje jsou zasazeny do dlouhých časových řad od počátku vydávání těchto ukazatelů, u CPI od roku 1995, u WGI od roku 1996, až po nejaktuálnější hodnoty indexů z roku 2018. Z dat je poté vypočítána průměrná hodnota ukazatelů pro členské státy EU v pořadí jejich přistoupení. Pro období počátku indexu do roku 2003 je průměr počítán pro původní členské státy EU-15, pro období 2004-2006 jsou připočítány státy východního rozšíření (tedy EU-25), v období 2007-2012 průměr obsahuje i dva přistoupivší státy v rámci druhého východního rozšíření (tedy EU-27) a v období 2013-2018 po posledním rozšíření je průměr počítán již pro současný počet členských států (tedy EU-28). Výsledky jsou poté zasazeny do grafů, na kterých lze sledovat, že průměrná hodnota CPI i WGI skutečně rapidně klesla, a to nejen v roce 2004, ale méně patrný pokles lze vysledovat i v roce 2007. Vzhledem k charakteru ukazatelů CPI a WGI, jež jsou založeny na principu bodové škály, nižší hodnoty indexů znamenají vyšší úroveň korupce. Z výše uvedených skutečností lze usoudit, že celková korupce v EU se vlivem východního rozšíření skutečně zvýšila. Důvod lze spatřit v množství přistupujících států, neboť se v roce 2004 jednalo o dosud největší rozšíření EU, kdy se společenství rozrostlo o dalších deset států. Za další důvod lze považovat dědictví komunismu nových členských států,

v nichž korupční praktiky systém zakořenil, více viz kapitola 5.1. o stavu korupce v nových členských státech před východním rozšířením.

Na druhou výzkumnou otázku „**Došlo ke snížení korupce po východním rozšíření v nových členských státech v důsledku vstupu do EU?**“ již není odpověď tak jednoznačná. Ke zjištění odpovědi na druhou otázku byly ukazatele CPI a WGI nových členských států rozděleny do tří časových řad. První sledované období, doba před východním rozšířením, představuje období od počátku indexu do roku 2003, druhou časovou řadou je období prvního východního rozšíření a druhého východního rozšíření, tedy období 2004-2011 a třetím sledovaným časovým úsekem je období po východním rozšíření do současnosti, tedy období 2012-2018. V jednotlivých obdobích byly u nových členských států vypočítány meziroční výkyvy obou ukazatelů a propočítána jejich průměrná změna. Tabulky v kapitole 4.2. o vývoji korupce v nových členských státech EU nepřinesly ovšem jasnou odpověď na tuto otázku. Změny v průměrných hodnotách ukazatelů, jak CPI, tak WGI, jsou u jednotlivých nových členských států kladného i záporného charakteru. Nelze tedy jednoznačně říci, že v důsledku vstupu do EU po východním rozšíření došlo ke snížení korupce ve všech nových členských státech. Z těchto skutečností vyplývá, že spíše záleží na individuálním boji proti korupci a na implementaci protikorupčních opatření jednotlivých států.

Vzhledem k protichůdným dlouhodobým hodnotám ukazatelů CPI a WGI u nových členských států po východním rozšíření, byla práce zaměřena na čtyři státy dlouhodobě vyčnívající svým růstem či poklesem obou indexů. Konkrétně se jedná o státy Estonsko, Rumunsko, Maďarsko a Maltu.

Z posledních kapitol diplomové práce vyplývá, že Estonsko je velmi aktivní v boji proti korupci. Stěžejními protikorupčními legislativami jsou zejména protikorupční zákon či zákon o politických stranách a jejich další novely, jejichž zavedení potvrzuje snižování korupce ve státě. Tyto skutečnosti jsou v souladu s předešlými dlouhodobými průměrnými výpočty CPI a WGI. Naopak Estonsko podle použitých zdrojů zatím nezavedlo zákon na ochranu oznamovatelů, tzv. whistleblowingu. I přes příznivý protikorupční vývoj se ovšem Estonsku nevyhýbají korupční kauzy. V poslední kapitole je zmíněna zejména kauza tehdejšího starosty Tallinnu, který byl obviněn z přijímání úplatků.

V případě Rumunska lze sledovat snahu o zlepšení protikorupčních úsilí, nutno ovšem podotknout, že ve státě přetrvávají systémové nedostatky v této sféře, zejména v oblasti justice. Příkladem může být snaha o prosazení novely týkající se korupčních trestných činů a střetu zájmů, která ovšem byla v rozporu se stávajícími právními předpisy a následně byla prohlášena za protiústavní. Zmíněná snaha o snížení korupce na jedné straně, ale systémové nedostatky na straně druhé, pouze potvrzují vypočtený dlouhodobý průměrný trend ukazatelů CPI a WGI, zároveň i odůvodňují, proč se Transparency International a Světová banka v posledním sledovaném období v hodnocení rozchází. Z předchozích kapitol vyplývá, že Rumunsko disponuje propracovaným protikorupčním institucionálním rámcem a došlo i ke zlepšení dohledu nad financováním politických stran, nicméně korupce na vysoké úrovni v Rumunsku neustále přetrvává.

Dlouhodobý průměrný pokles ukazatelů CPI a WGI u Maďarska již naznačuje poměrně vysokou míru neúspěšnosti při prosazování protikorupčních opatření. Z použitých zdrojů vyplývá, že v Maďarsku je celková absence regulace lobbingu a transparentnost v oblasti financování politických stran je od roku 2009 téměř beze změny. Situace v případě regulace lobbingu je o to zajímavější při zjištění skutečnosti, že v roce 2006 byl přijat příslušný zákon, nicméně v roce 2010 byl zrušen. Naopak trestní zákoník je dobře zpracovaný i nad rámec Trestněprávní úmluvy. Zajímavý je pak systém trestu při odhalení nekalého financování politických stran, kdy je pochybný dar vložen do státního rozpočtu a do budoucna je pokrácena státní podpora pro příslušnou politickou stranu. Maďarsko se taktéž potýká s různými korupčními kauzami, poslední kapitola zmiňuje obohacování při zacházení s majetkem tehdejšího starosty čtvrti v Budapešti.

V případě Malty by podle vypočtených dlouhodobých trendů ukazatelů CPI a WGI neměla být situace o moc pozitivnější. Nicméně z použitých zdrojů vyplývá, že Malta v poslední době své protikorupční úsilí v mnoha oblastech zintenzivnila. Malta vykazuje velmi nízké číslo vyšetřovaných protikorupčních kauz, což ovšem nemusí nutně znamenat absenci korupce. V případě financování politických stran byla regulace téměř nulová, ovšem v roce 2016 došlo k prosazení novely zákona zajišťujícího vyšší transparentnost v této oblasti. Panují ovšem obavy nad nezávislostí volebních komisí, kam jsou dosazováni členové dvou hlavních politických stran, které na Maltě dominují. Ani Malta se samozřejmě nevyhnula korupčním kauzám, tentokrát v roce 2002 v přijímání úplatků u vrchního soudce za snížení trestu odnětí svobody. Jeden z nejaktuálnějších problémů Malty v současné době byl zapříčiněn smrtí investigativní

novinářky. Po nátlaku veřejnosti situace vyústila v oznámení rezignace předsedy vlády k lednu 2020.

Cílem diplomové práce bylo analyzovat korupci v členských státech Evropské unie zejména z pohledu vývoje před a po východním rozšíření v roce 2004. Vzhledem k rozsáhlosti tématu ovšem nebylo možné podrobné zhodnocení všech členských států Evropské unie. Nicméně na základě hlubší analýzy ukazatelů CPI a WGI a následném zhodnocení vývoje nových členských států, s konkrétním zaměřením na čtyři státy dlouhodobě vyčnívajícími ve vývoji ukazatelů, byl cíl diplomové práce naplněn.

Zdroje

BBC (2019). *Daphne Caruana Galizia murder: Malta PM Joseph Muscat to resign*. Dostupné z: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-50622652>>.

Council of Europe (2019a). *Group of States against Corruption: What is GRECO?* Dostupné z: <<https://www.coe.int/en/web/greco/about-greco/what-is-greco>>.

Council of Europe (2019b). *Group of States against Corruption: How does GRECO work?* Dostupné z: <<https://www.coe.int/en/web/greco/about-greco/how-does-greco-work>>.

Council of Europe (2019c). *Group of States against Corruption: Evaluations*. Dostupné z: <<https://www.coe.int/en/web/greco/evaluations>>.

Česká televize (2009). *Tzv. „sarajevský atentát“ odstartoval zatím největší politickou krizi v ČR*. Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1432352-tzv-sarajevsky-atentat-odstartoval-zatim-nejvetsi-politickou-krizi-v-cr>>.

Česká televize (2017). *Dalíkův strmý pád začal odvoláním Topolánkovy vlády*. Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2295739-dalikuv-strmy-pad-zacal-odvolanim-topolankovy-vlady>>.

Česká televize (2019a). *Kellnerova PPF podepsala smlouvu o převzetí mediální společnosti CME, pod kterou spadá i TV Nova*. Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2961011-kellnerova-ppf-podepsala-smlouvu-o-prevzeti-medialni-skupiny-pod-kterou-spada-i>>.

Česká televize (2019b). *Marek Dalík opustil vězení. Soud vyhověl jeho žádosti o podmíněné propuštění*. Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2980334-marek-dalik-muze-vyjit-z-vezeni-soud-vyhovel-jeho-zadosti-o-podminecne-propusteni>>.

EPAC/EACN (2019). *The European Partners against Corruption/The European contact-point network against corruption: About*. Dostupné z: <<https://www.epac-eacn.org/about>>.

Eurojust (2019). *EUROJUST: The European Union's Judicial Cooperation Unit*. Dostupné z: <<http://www.eurojust.europa.eu/Pages/languages/cs.aspx>>.

European Anti-Fraud Office (2018). *The OLAF report 2017*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/anti-fraud/sites/antifraud/files/olaf_report_2017_en.pdf>.

European Commission (2014a). *ESTONIA to the EU Anti-Corruption Report*. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_estonia_chapter_en.pdf>.

European Commission (2014b). *ROMANIA to the EU Anti-Corruption Report*. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_romania_chapter_en.pdf>.

European Commission (2014c). *HUNGARY to the EU Anti-Corruption Report*. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_hungary_chapter_en.pdf>.

European Commission (2014d). *MALTA to the EU Anti-Corruption Report*. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_malta_chapter_en.pdf>.

European Commission (2019). *Report from the Commission to the European Parliament and the Council: On Progress in Romania under the Cooperation and Verification Mechanism*. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/progress-report-romania-2019-com-2019-499_en.pdf>.

European Parliament (2017). *Corruption in the European Union: Prevalence of corruption, and anti-corruption efforts in selected EU Member States*. Dostupné z: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/608687/EPRS_STU\(2017\)608687_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/608687/EPRS_STU(2017)608687_EN.pdf)>.

GRECO (2008a). *Third Evaluation Round: Evaluation Report on Estonia Incriminations*. Dostupné z: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000016806cc175>>.

GRECO (2008b). *Third Evaluation Round: Evaluation Report on Estonia Transparency of Party Funding.* Dostupné z: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806cc177>>.

GRECO (2009a). *Third Evaluation Round: Evaluation Report on Malta on Incriminations.* Dostupné z: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c8a51>>.

GRECO (2009b). *Third Evaluation Round: Evaluation Report on Malta on Transparency of Party Funding.* Dostupné z: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c8a83>>.

GRECO (2010a). *Third Evaluation Round: Evaluation Report on Romania on Incriminations.* Dostupné z: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c7cc4>>.

GRECO (2010b). *Third Evaluation Round: Evaluation Report on Romania on Transparency of Party Funding.* Dostupné z: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c7cc7>>.

GRECO (2010c). *Third Evaluation Round: Evaluation Report on Hungary on Incriminations.* Dostupné z: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c6b2d>>.

GRECO (2010d). *Third Evaluation Round: Evaluation Report on Hungary on Transparency of Party Funding.* Dostupné z: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c6b30>>.

GRECO (2013a). *Third Evaluation Round: Addendum to the Second Compliance Report on Estonia.* Dostupné z:

<<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c32b3>>.

GRECO (2013b). *Fourth Evaluation Round: Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors: Evaluation Report Estonia*. Dostupné z: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c32b5>>.

GRECO (2015a). *Fourth Evaluation Round: Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors: Evaluation Report Hungary*. Dostupné z: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c6b9e>>.

GRECO (2015b). *Fourth Evaluation Round: Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors: Evaluation Report Malta*. Dostupné z: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c8abe>>.

GRECO (2016a). *Fourth Evaluation Round: Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors: Evaluation Report Romania*. Dostupné z: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c7d05>>.

GRECO (2017a). *Fourth Evaluation Round: Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors: Second Compliance Report Estonia*. Dostupné z: <<https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680728763>>.

GRECO (2017b). *Third Evaluation Round: Addendum to the Second Compliance Report on Romania*. Dostupné z: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168070a582>>.

GRECO (2017c). *Third Evaluation Round: Addendum to the Second Compliance Report on Malta*. Dostupné z:

<<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168070190f>>.

GRECO (2017d). *Fourth Evaluation Round: Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors: Compliance Report Malta*. Dostupné z: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168070248a>>.

GRECO (2018a). *Fifth Evaluation Round: Preventing corruption and promoting integrity in central governments (top executive functions) and law enforcement agencies: Evaluation Report Estonia*. Dostupné z: <<https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/1680900551>>.

GRECO (2019a). *Fourth Evaluation Round: Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors: Interim Compliance Report Romania*. Dostupné z: <<https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/168096568a>>.

GRECO (2019b). *Third Evaluation Round: Second Addendum to the Second Compliance Report on Hungary*. Dostupné z: <<https://rm.coe.int/third-evaluation-round-second-addendum-to-the-second-compliance-report/168096947e>>.

GRECO (2019c). *Fourth Evaluation Round: Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors: Interim Compliance Report Hungary*. Dostupné z: <<https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680969483>>.

GRECO (2019d). *Fifth Evaluation Round: Preventing corruption and promoting integrity in central governments (top executive functions) and law enforcement agencies: Evaluation Report Malta*. Dostupné z: <<https://rm.coe.int/grecoeval5rep-2018-6-fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-/168093bda3>>.

Hamšík, M. (2006). Korupce a lobby. In: Dančák, B., Hloušek, V. & Šimíček, V. (Eds.). (2006). *Korupce: Projevy a potírání v České republice a Evropské unii*. Brno: Masarykova univerzita.

Harrison, E. (2007). *Corruption. Development in Practice*, 17 (4/5), 672-678. DOI: 10.1080/09614520701469971. Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/25548268>>.

Hellman, J. S., Jones, G. & Kaufmann, D. (2000). „*Seize the State, Seize the Day*“: *State Capture, Corruption, and Influence in Transition*. Dostupné z: <<http://documents.worldbank.org/curated/en/537461468766474836/Seize-the-state-seize-the-day-state-capture-corruption-and-influence-in-transition>>.

Chmelík, J. & Tomica, Z. (2011). *Korupce a úplatkářství*. Praha: Linde Praha, a. s.

IACA (2019). *International Anti-Corruption Academy: About us*. Dostupné z: <<https://www.iaca.int/about-us/general-information.html>>.

King, M., Roell, A., Kay, J. & Wyplosz, C. (1988). *Insider Trading*. *Economic Policy*, 3 (6), 163-193. DOI: 10.2307/1344507. Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/1344507>>.

Mauro, P. (1995). *Corruption and Growth*. *The Quarterly Journal of Economics*, 110 (3), 681-712. DOI: 10.2307/2946696. Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/2946696>>.

Mazel, M. (2006). Aplikace evropských protikorupčních norem v ČR. In: Dančák, B., Hloušek, V. & Šimíček, V. (Eds.). (2006). *Korupce: Projevy a potírání v České republice a Evropské unii*. Brno: Masarykova univerzita.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR (2000). *Sbírka mezinárodních smluv ČR: Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích*. Dostupné z: <https://www.mzv.cz/public/c3/84/60/755902_664263_webMZV252000.pdf>.

Nye, J. (1967). *Corruption and Political Development. A Cost-Benefit Analysis*. *The American Political Science Review*, 61(2), 417-427. DOI: 10.2307/1953254. Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/1953254>>.

OECD (2019). *List of OECD Member countries: Ratification of the Convention on the OECD*. Dostupné z: <<https://www.oecd.org/about/document/list-oecd-member-countries.htm>>.

OLAF (2014). *European Anti-Fraud Office: A Brief Overview*. Dostupné z: <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/94a77e2e-783d-4d37-b590-52786cfddc41>>.

Open Government Partnership (2019a). *About Open Government Partnership*. Dostupné z: <<https://www.opengovpartnership.org/about/>>.

Open Government Partnership (2019b). *Mission and Strategy*. Dostupné z: <<https://www.opengovpartnership.org/mission-and-strategy/>>.

Open Government Partnership (2019c). *Accountability*. Dostupné z: <<https://www.opengovpartnership.org/process/accountability/>>.

Open Society Institute (2002a). *Monitorovací program Open Society Institute (OSI) v rámci přípravy vstupu do EU: Korupce a protikorupční politika v České republice*. Budapešť: Open Society Institute. Dostupné z: <<https://www.opensocietyfoundations.org/publications/monitoring-eu-accession-process-corruption-and-anti-corruption-policy>>.

Open Society Institute (2002b). *Monitoring the EU Accession Process: Corruption and Anti-Corruption Policy*. New York: Open Society Institute. Dostupné z: <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/1euaccesscorruptionfullreport_20020601_0.pdf>.

Reichman, N. (1993). *Insider Trading. Crime and Justice*, 18, 55-96. DOI: 10.1086/449222. Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/1147654>>.

Roudný, R. & Zilvar, J. (Eds.). (2001). *Korupce: Boj proti korupci ve veřejné správě*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR.

Shleifer, A. & Vishny, R. W. (1993). *Corruption. The Quarterly Journal of Economics*, 108 (3), 599-617. DOI: 10.2307/2118402. Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/2118402>>.

Staroňová, K. & Sičáková-Beblavá, E. (2009). *Corruption and Anti-Corruption Measures in Central and Eastern Europe*. Bratislava: NISPAcee Press.

Šturma, P., Nováková, J. & Bílková, V. (2003). *Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu*. Praha: C. H. Beck.

Transparency International (2000). *The TI Source Book 2000*. Dostupné z: <<https://www.transparency.org.nz/docs/2000/Elements-of-a-National-Integrity-System.pdf>>.

Transparency International (2011). *Bribe Payers Index 2011*. Berlín: Transparency International. Dostupné z: <https://www.transparency.org/whatwedo/publication/bpi_2011>.

Transparency International (2012). *Corruption Perceptions Index 2012: An updated methodology*. Dostupné z:

<https://www.transparency.org/files/content/pressrelease/2012_CPIUpdatedMethodology_EMBARGO_EN.pdf>.

Transparency International (2014). *Co je to korupce?* Dostupné z: <<https://www.transparency.cz/co-je-to-korupce/>>.

Transparency International (2016). *People and Corruption: Europe and Central Asia: Global Corruption Barometer*. Berlín: Transparency International. Dostupné z: <https://www.transparency.org/whatwedo/publication/people_and_corruption_europe_and_central_asia_2016>.

Transparency International (2017). *People and Corruption: Citizens' Voices from around the World: Global Corruption Barometer*. Berlín: Transparency International. Dostupné z: <https://www.transparency.org/whatwedo/publication/people_and_corruption_citizens_voices_from_around_the_world>.

Transparency International (2019a). *Our Organisation. Overview*. Dostupné z: <<https://www.transparency.org/whoweare/organisation>>.

Transparency International (2019b). *Corruption Perceptions Index 2018*. Berlín: Transparency International. Dostupné z: <https://www.transparency.org/files/content/pages/CPI_2018_Executive_Summary_EN.pdf>.

Transparency International (2019c). *Corruption Perceptions Index 2018: The Full Data Set*. Dostupné z: <https://www.transparency.org/files/content/pages/2018_CPI_FullResults.zip>.

Transparency International (2019d). *Corruption Perceptions Index 2011: In detail*. Dostupné z: <https://www.transparency.org/cpi2011/in_detail>.

Transparency International (2019e). *Corruption Perceptions Index: Overview*. Dostupné z: <<https://www.transparency.org/research/cpi/overview>>.

United Nations Office on Drugs and Crime (2004). *United Nations Convention Against Corruption*. Vienna: Vienna International Centre. Dostupné z:

<https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf>.

Úřední věstník EU (1995a). *Úmluva o ochraně finančních zájmů Evropských společenství, vypracovaná na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii*. Dostupné z: <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:41995A1127\(03\)&from=CS](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:41995A1127(03)&from=CS)>.

Úřední věstník EU (1995b). *Úmluva o zřízení Evropského policejního úřadu (Úmluva o Europolu), založená na článku K.3 Smlouvy o Evropské unii*. Dostupné z: <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:41995A1127\(01\)&from=CS](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:41995A1127(01)&from=CS)>.

Úřední věstník EU (1997). *Úmluva o boji proti korupci úředníků Evropských společenství nebo členských států Evropské unie, vypracovaná na základě článku K.3 odst. 2 písm. C) Smlouvy o Evropské unii*. Dostupné z: <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0625\(01\)&from=CS](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0625(01)&from=CS)>.

Úřední věstník EU (2002). *Rozhodnutí Rady ze dne 28. února 2002 o zřízení Evropské jednotky pro soudní spolupráci (Eurojust) za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti*. Dostupné z: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002D0187&from=CS>>.

Úřední věstník EU (2003). *Rámcové rozhodnutí Rady 2003/568/SVV ze dne 22. července 2003 o boji proti korupci v soukromém sektoru*. Dostupné z: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32003F0568>>.

Vondráček, O. & Havrda, M. (2013). *Korupce jako parazit: Návod, jak ji porazit*. Praha: Sport-Press.

Vymětal, P. (2005). *Náklady a důsledky korupce*. Praha: Centrum ekonomických studií VŠEM. Dostupné z: <https://www.cesvsem.cz/data/data/ces-soubory/konference-seminare/gf_VymetalOstrava.pdf>.

Vymětal, P. (2006). Typologie korupce. In: Dančák, B., Hloušek, V. & Šimíček, V. (Eds.). (2006). *Korupce: Projevy a potírání v České republice a Evropské unii*. Brno: Masarykova univerzita.

World Bank (2005). *World Bank Global Issues Seminar Series: The Cancer of Corruption*. Dostupné z:

<<http://siteresources.worldbank.org/EXTABOUTUS/Resources/Corruption.pdf>>.

World Bank (2019a). *The Worldwide Governance Indicators (WGI)*. Dostupné z:

<<https://info.worldbank.org/governance/wgi/>>.

World Bank (2019b). *The Worldwide Governance Indicators (WGI): Documentation*.

Dostupné z: <<https://info.worldbank.org/governance/wgi/Home/Documents>>.

World Bank (2019c). *The Worldwide Governance Indicators (WGI): Full Dataset*.

Dostupné z:

<<https://info.worldbank.org/governance/wgi/Home/downloadFile?fileName=wgidataset.xlsx>>.